

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Γωνιά βιβλιοθήκης και εκπαιδευτική διαδικασία
στο νηπιαγωγείο: Απόψεις και πρακτικές
εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας**

**Classroom reading area in Early Childhood
Education: Preschool teachers' beliefs and
practices**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ

ΑΕΜ: 3561

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΝΤΙΝΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

Περιεχόμενα

Λίστα εικόνων	1
Λίστα διαγραμμάτων	2
Ευχαριστίες	3
Περίληψη.....	4
Abstract	5
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 2 ^ο : Θεωρητικό πλαίσιο.....	8
2.1 Εκπαιδευτική διαδικασία στην προσχολική ηλικία	8
2.1.1 Βασικές παιδαγωγικές αρχές.....	8
2.1.2 Σύγχρονες θεωρίες μάθησης	10
2.1.3 Ανάπτυξη εκπαιδευτικής διαδικασίας στο νηπιαγωγείο.....	12
2.2 Γωνιά βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο	14
2.2.1 Μαθησιακά δομημένο περιβάλλον στο νηπιαγωγείο	14
2.2.2 Γωνιά βιβλιοθήκης: Περιεχόμενο-εξοπλισμός	16
2.2.3 Γωνιά βιβλιοθήκης: χρησιμότητα & αξιοποίησή της	17
2.3 Απόψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών.....	20
2.3.1 Προσωπική εκπαιδευτική θεωρία.....	20
2.3.2 Κομβικός ρόλος εκπαιδευτικού στην εκπαιδευτική διαδικασία.....	21
Κεφάλαιο 3 ^ο : Ερευνητική προσέγγιση.....	23
3.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	23
3.1.1 Δείγμα έρευνας	23
3.1.2 Σκοπός.....	23
3.1.3 Ερευνητικά ερωτήματα	23
3.1.4 Μέθοδος συλλογής δεδομένων	24
3.1.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων.....	25
Κεφάλαιο 4 ^ο : Αποτελέσματα.....	26
4.1 Προφίλ νηπιαγωγών	26
4.1.1 Επιλογή επαγγέλματος	26
4.1.2 Προϋπηρεσία.....	27
4.1.3 Δυσκολίες επαγγέλματος	28
4.2 Οργάνωση γωνιάς βιβλιοθήκης.....	31
4.2.1 Χώρος γωνιάς βιβλιοθήκης.....	31
4.2.2 Διαμόρφωση γωνιάς και επιλογή βιβλίων.....	32
4.2.3 Περιεχόμενο βιβλιοθήκης: Είδη βιβλίων	35

4.2.4 Κριτήρια επιλογής βιβλίων.....	39
4.2.5 Δυσκολίες σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης και αντιμετώπισή τους.....	43
4.3 Γωνιά βιβλιοθήκης και εκπαιδευτική διαδικασία	47
4.3.1 Δραστηριότητες για και με τη γωνιά της βιβλιοθήκης	47
4.3.2 Περιεχόμενο δραστηριοτήτων για και με τη γωνιά της βιβλιοθήκης.....	52
4.4 Ο ρόλος του βιβλίου και της γωνιάς της βιβλιοθήκης.....	59
4.5 Σχεδιασμός δραστηριοτήτων	62
4.5.1 Ενίσχυση πρωτοβουλίας των παιδιών.....	64
4.6 Στοχασμός νηπιαγωγών για τη γωνιά της βιβλιοθήκης.....	67
4.6.1 Ιδέες και προτάσεις για περαιτέρω αξιοποίησή της.....	67
4.6.2 Προτάσεις για περαιτέρω δραστηριότητες.....	69
4.7 Γωνιά βιβλιοθήκης και περίοδος Covid-19.....	72
Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα-Συζήτηση	74
Βιβλιογραφικές αναφορές	78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄	81
Οδηγός συνέντευξης.....	81
Παράδειγμα συνέντευξης	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄	88
Κατηγοριοποίηση δεδομένων (Excel)	88

Λίστα εικόνων

<i>Εικόνα 1: Κωδικοποίηση γενικών δεδομένων I.....</i>	<i>88</i>
<i>Εικόνα 2: Κωδικοποίηση γενικών δεδομένων II.....</i>	<i>89</i>
<i>Εικόνα 3: Κωδικοποίηση δεδομένων εκπαιδευτικής διαδικασίας III.....</i>	<i>90</i>
<i>Εικόνα 4: Κωδικοποίηση δεδομένων εκπαιδευτικής διαδικασίας IV.....</i>	<i>91</i>

Λίστα διαγραμμάτων

<i>Διάγραμμα 1: Δεδομένα επιλογής επαγγέλματος.....</i>	<i>26</i>
<i>Διάγραμμα 2: Προϋπηρεσία νηπιαγωγών.....</i>	<i>28</i>
<i>Διάγραμμα 3: Δυσκολίες επαγγέλματος.....</i>	<i>29</i>
<i>Διάγραμμα 4: Δεδομένα ύπαρξης χώρου.....</i>	<i>31</i>
<i>Διάγραμμα 5: Κατηγορίες οργάνωσης γωνιάς βιβλιοθήκης.....</i>	<i>33</i>
<i>Διάγραμμα 6: Κατηγορίες κειμενικών ειδών.....</i>	<i>36</i>
<i>Διάγραμμα 7: Δεδομένα κριτηρίων τοποθέτησης περιοδικού τύπου.....</i>	<i>37</i>
<i>Διάγραμμα 8: Κριτήρια επιλογής βιβλίων γωνιάς βιβλιοθήκης.....</i>	<i>40</i>
<i>Διάγραμμα 9: Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί σχετικά με τη γωνιά βιβλιοθήκης.....</i>	<i>43</i>
<i>Διάγραμμα 10: Τρόποι αντιμετώπισης της ελλιπούς χρηματοδότησης.....</i>	<i>44</i>
<i>Διάγραμμα 11: Τρόποι σύνδεσης γωνιάς βιβλιοθήκης με εκπαιδευτική διαδικασία.....</i>	<i>47</i>
<i>Διάγραμμα 12: Κατηγορίες δράσεων γωνιάς βιβλιοθήκης.....</i>	<i>52</i>
<i>Διάγραμμα 13: Βιβλίο και τέχνες.....</i>	<i>53</i>
<i>Διάγραμμα 14: Χρήση του βιβλίου στην εκπαιδευτική διαδικασία.....</i>	<i>59</i>
<i>Διάγραμμα 15: Κατηγορίες προτάσεων.....</i>	<i>62</i>
<i>Διάγραμμα 16: Κατηγορίες ενίσχυσης ή μη της πρωτοβουλίας των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία.....</i>	<i>65</i>
<i>Διάγραμμα 17: Περαιτέρω αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης.....</i>	<i>67</i>
<i>Διάγραμμα 18: Προτάσεις νηπιαγωγών.....</i>	<i>70</i>
<i>Διάγραμμα 19: Επιπτώσεις στη γωνιά της βιβλιοθήκης.....</i>	<i>72</i>

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς την επόπτριά μου κα. Χριστίνα Σιδηροπούλου για την εμπιστοσύνη, τη συνεχή και ουσιαστική καθοδήγησή μου και την αμέριστη συμπαράσταση, που μου έδειξε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της έρευνάς μας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ τον καθηγητή μου κ. Ντίνα Κωνσταντίνο.

Ακόμη, θέλω να εκφράσω την εκτίμησή μου και ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλες τις νηπιαγωγούς, που δέχτηκαν με μεγάλη χαρά και προθυμία να με βοηθήσουν και να μοιραστούν την αγάπη και τις εμπειρίες τους από το νηπιαγωγείο μαζί μου.

Τέλος, ευχαριστώ τις πολύτιμες φίλες μου για την αγάπη και την στήριξή τους όλα τα χρόνια των σπουδών μου, καθώς και τον αγαπημένο μου Αλέξανδρο, που ήταν δίπλα μου σε κάθε όμορφη και δύσκολη στιγμή της πορείας αυτής.

Περίληψη

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας ερευνητικής εργασίας, αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων των εν ενεργεία εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας και των πρακτικών τους, σχετικά με τον ρόλο της γωνιάς της βιβλιοθήκης στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο νηπιαγωγείο. Πρόκειται για μία ποιοτική έρευνα κατά την οποία διερευνώνται τα κριτήρια, με βάση τα οποία οι εκπαιδευτικοί οργανώνουν τον υλικό χώρο της συγκεκριμένης περιοχής, οι τρόποι με τους οποίους η γωνιά της βιβλιοθήκης εμπλέκεται στην εκπαιδευτική διαδικασία και το θεωρητικό πλαίσιο από το οποίο αντλούν οι εκπαιδευτικοί τις παιδαγωγικές τους αντιλήψεις και τις πρακτικές. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δέκα εν ενεργεία νηπιαγωγοί. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη χρήση ημιδομημένης συνέντευξης και η ανάλυση τους βασίστηκε στη θεματική ανάλυση (Bryman, 2017). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι νηπιαγωγοί που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνάς μας, θεωρούν σημαντική τη γωνιά της βιβλιοθήκης, την αξιοποιούν συστηματικά, την εμπλουτίζουν με ποικιλία κειμενικών ειδών και την υποστηρίζουν παρά τις δυσκολίες που αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν, ωστόσο εκτιμούν ότι υπάρχουν και περιθώρια βελτίωσης. Τα αποτελέσματα έδειξαν επίσης, ότι υλοποιούνται πληθώρα οργανωμένων δραστηριοτήτων που ξεκινούν από το βιβλίο και την γωνιά της βιβλιοθήκης, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την γλώσσα και τις τέχνες. Σε ό,τι αφορά τις πρακτικές των νηπιαγωγών τα αποτελέσματα της έρευνας που εκπονήσαμε έδειξαν ότι, ως επί το πλείστον, αυτές αντανακλούν ένα μεικτό μοντέλο, ανάμεσα σε δασκαλοκεντρικές και συμμετοχικές/παιδοκεντρικές προσεγγίσεις.

Λέξεις κλειδιά: Γωνιά βιβλιοθήκης, εκπαιδευτική διαδικασία, προσχολική ηλικία, πρακτικές εκπαιδευτικών

Abstract

The aim of the present research study is to investigate the beliefs of preschool teachers and their practices, regarding the role of the classroom reading area in shaping the education process in kindergarten. The present research is a qualitative one which explores the criteria whereby teachers organize the material in the specific area, the ways in which the reading area is used in the educational process and the theoretical framework behind the teachers` pedagogical perceptions and practices. The sample of the research consisted of ten active preschool teachers. The data were collected using a semi-structured interview, followed by thematic analysis (Bryman, 2017). The results of the research showed that the preschool teachers who were the sample of our research consider the reading area important, use it systematically, enrich it with a variety of textual types and support it despite the difficulties they report facing, however they estimate that there is room for improvement. The results also showed that a variety of organized activities are implemented starting from the book and the corner of the library which are mainly related to language and arts. Regarding the practices of preschool teachers the results showed that for the most part they reflect a mixed model between teacher-centered and participatory/child-centered approaches.

Keywords: Reading area, educational process, preschool age, teacher practices

Κεφάλαιο 1^ο: Εισαγωγή

Η έρευνα που παρουσιάζουμε εκπονήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας μας κατά το ακαδημαϊκό έτος 2020-21 και διήρκησε από τον Νοέμβριο 2020 έως τον Ιούνιο 2021. Πρόκειται για μία ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα για μία διερευνητική μελέτη περίπτωσης, που είχε σκοπό να διερευνήσει τον ρόλο της γωνιάς της βιβλιοθήκης στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τις πρακτικές που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας σχετικά με τη συγκεκριμένη γωνιά, καθώς και τις παιδαγωγικές απόψεις που αντανακλούν οι πρακτικές αυτές. Για την υλοποίηση της έρευνας, χρησιμοποιήσαμε ως εργαλείο συλλογής δεδομένων την ημιδομημένη συνέντευξη. Το δείγμα αποτελούνταν από δέκα γυναίκες νηπιαγωγούς, οι οποίες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου ενός προσχεδιασμένου από εμάς, οδηγού συνέντευξης.

Η γλώσσα αποτελεί το κύριο μέσο επικοινωνίας μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας, συντελεί στη δόμηση διαπροσωπικών σχέσεων, στην έκφραση στάσεων και συναισθημάτων και συνεπώς έχει κομβικό ρόλο στην ομαλή λειτουργία της. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου (2014), το νηπιαγωγείο στοχεύει στην ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών, ώστε να ανταποκρίνονται στις επικοινωνιακές τους ανάγκες. Ο/η εκπαιδευτικός προσχολικής ηλικίας καλείται να καλλιεργήσει στα παιδιά δεξιότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου. Αυτές οι δεξιότητες είναι δυνατό να καλλιεργηθούν μέσα από τη γωνιά της βιβλιοθήκης, η οποία αποτελεί την κύρια πηγή βιβλίων και κειμενικών ειδών μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου και επομένως έχει άμεση σχέση με το αντικείμενο της γλώσσας.

Μέσα από την αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης στην τάξη του νηπιαγωγείου, δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να συμμετέχουν και να αλληλεπιδράσουν με τον γραπτό λόγο και να εμπλακούν σε ένα πλαίσιο ενεργητικής μάθησης, καθώς αποτελεί μία γωνιά που σχετίζεται, εκτός από τη γλώσσα και με όλες τις μαθησιακές περιοχές και μπορεί να λειτουργήσει ενισχυτικά σε όλα τα μαθησιακά πλαίσια, όπως ελεύθερο παιχνίδι, διερευνήσεις, ρουτίνες, οργανωμένες δραστηριότητες. Ο κομβικός ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η γωνιά της βιβλιοθήκης και το βιβλίο στην διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο νηπιαγωγείο, μας οδήγησε να μελετήσουμε τον βαθμό και τους τρόπους αξιοποίησής της από τις νηπιαγωγούς.

Η εργασία μας δομείται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τοποθετείται η έρευνά μας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην εκπαιδευτική διαδικασία στην προσχολική εκπαίδευση, εστιάζοντας στις βασικές παιδαγωγικές αρχές, στις σύγχρονες θεωρίες μάθησης και τους παράγοντες ανάπτυξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ακολούθως, αναφερόμαστε στη σημασία της γωνιάς της βιβλιοθήκης και στη δόμηση ενός κατάλληλα διαμορφωμένου περιβάλλοντος μέσα στο νηπιαγωγείο. Επιπλέον, τονίζεται η σχέση της με το αντικείμενο της γλώσσας και η χρησιμότητά της, ενώ γίνεται και αναφορά στον κομβικό ρόλο του/της εκπαιδευτικού σε σχέση με τη γωνιά. Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει το ερευνητικό μέρος. Σε αυτό επεξηγείται ο σχεδιασμός της έρευνας και η μέθοδος με βάση την οποία συλλέξαμε και αναλύσαμε τα δεδομένα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και οι πίνακες με τις κατηγορίες που προέκυψαν. Η εργασία ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα και τη συζήτηση των αποτελεσμάτων. Τέλος, παραθέτουμε παράρτημα με τον οδηγό συνέντευξης που σχεδιάσαμε και ακολουθήσαμε για την διεξαγωγή της έρευνας, ένα παράδειγμα συνέντευξης, καθώς και ένα μικρό μέρος από τη διαδικασία κωδικοποίησης των δεδομένων που συλλέξαμε.

Κεφάλαιο 2^ο: Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Εκπαιδευτική διαδικασία στην προσχολική ηλικία

2.1.1 Βασικές παιδαγωγικές αρχές

Σύμφωνα με τον Οδηγό Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2011, σ. 11) «Το νέο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου συγκροτήθηκε με βάση παιδαγωγικές αρχές οι οποίες πηγάζουν από τα σύγχρονα ερευνητικά και θεωρητικά δεδομένα για την ανάπτυξη και την εκπαίδευση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας.». Πιο συγκεκριμένα, η προσχολική εκπαίδευση υποστηρίζει την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, προάγει την καλλιέργεια βασικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα θέτει τις βάσεις για την μετέπειτα στάση των παιδιών απέναντι στη μάθηση. Η συναισθηματική και η γνωστική ανάπτυξη των παιδιών, επηρεάζεται τόσο από τις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες και αλληλεπιδράσεις τους, με ανθρώπους που είναι σημαντικοί γι' αυτά, όσο και από την ποικιλία ερεθισμάτων τα οποία δέχονται από το περιβάλλον τους. Επομένως, μέσα σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εξερευνούν, να δημιουργούν ιδέες και να οικοδομούν τη γνώση (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2003· Υ.ΠΑΙ.Θ., 2011).

Στο πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης είναι σημαντική η προσωπική ενδυνάμωση των παιδιών, στόχος της οποίας είναι η δραστηριοποίησή τους με αναπτυγμένη αυτοπεποίθηση και αυτονομία, η διαμόρφωση μίας θετικής εικόνας για τον εαυτό τους, η ικανότητα αναγνώρισης και διαχείρισης των συναισθημάτων τους, καθώς και η ικανότητα επίλυσης τυχόν προβλημάτων. Παράλληλα, τόσο στον Οδηγό Νηπιαγωγού (2006), όσο και στον Οδηγό Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2011), καθίσταται σαφές, ότι η μάθηση δεν είναι ατομική υπόθεση, αλλά αποτελεί μία κοινωνική διαδικασία, η οποία αναπτύσσεται μέσω της αλληλεπίδρασης του ατόμου με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον. Επομένως, κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας λαμβάνονται υπόψη οι εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά στο οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον με το οποίο σχετίζονται. Στο πλαίσιο αυτό και με σκοπό την ενίσχυση της μάθησης, είναι αναγκαία η συνεργασία και η συνεχής αλληλεπίδραση του σχολείου με την οικογένεια, καθώς επίσης και η αναγνώριση και ο

σεβασμός, από την πλευρά του σχολείου, της μοναδικότητας του κάθε παιδιού και της γλωσσικής, κοινωνικής και πολιτισμικής του ταυτότητας, ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα συναισθηματικής ασφάλειας γι' αυτά και να μπορέσουν να εκφραστούν χωρίς αναστολές. (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2003· Υ.ΠΑΙ.Θ., 2011).

Κυρίαρχη δραστηριότητα, μέσω της οποίας ενισχύεται η γνώση και η ανάπτυξη των παιδιών, είναι το παιχνίδι. Το παιχνίδι δεν λειτουργεί μόνο ως μέσο ψυχαγωγίας και χαλάρωσης, αλλά και ως μέσο ή/και πλαίσιο μάθησης. Πρόκειται για μία κοινωνική πρακτική, η οποία βασίζεται στην αλληλεπίδραση, δίνοντας τη δυνατότητα στα παιδιά να διαμορφώσουν σχέσεις με συνομηλίκους και ενήλικες, να συνεργαστούν, να μοιραστούν εμπειρίες, να εκφράσουν συναισθήματα και απόψεις, να δοκιμάσουν τις ιδέες τους, να έρθουν σε επαφή με καινούριες έννοιες, να προβληματιστούν, να δημιουργήσουν και να συνοικοδομήσουν τη γνώση με τους/τις συμμαθητές/τριές τους και τον/την εκπαιδευτικό (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2011· Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014).

Το παιχνίδι έχει νόημα για τα παιδιά και επομένως μπορεί να εξασφαλίσει το κίνητρό τους, την συμμετοχή και την συναισθηματική εμπλοκή τους. Αυτά αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά ενός πλαισίου μάθησης, τα οποία πολλές φορές απουσιάζουν από τον τρόπο συμμετοχής των παιδιών σε οργανωμένες δραστηριότητες (Αυγητίδου, Καραγιώργου, Αλεξίου & Καλανταρίδου, 2014). Ως εργαλείο μάθησης μπορεί να λειτουργήσει και η εκ φύσεως περιέργεια του παιδιού για το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Με τη σωστή καθοδήγηση και την απαραίτητη υποστήριξη, τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν τις ικανότητες και τις δεξιότητες που χρειάζονται, ώστε να εξερευνήσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο.

Βασικός άξονας, γύρω από τον οποίο είναι απαραίτητο να οργανώνεται η εκπαιδευτική διαδικασία, είναι τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες των παιδιών, ώστε η μάθηση να έχει νόημα για τα ίδια. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συστηματικής παρατήρησης των παιδιών από τον/την εκπαιδευτικό και της εφαρμογής συμμετοχικών διδακτικών προσεγγίσεων, όπου το κάθε παιδί θα εμπλέκεται ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία, θα επιλέγει τον τρόπο με τον οποίο θα προσεγγίσει και θα κατακτήσει τη γνώση, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους θα εφαρμόσει όσα έχει μάθει (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2003· Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006· Υ.ΠΑΙ.Θ., 2011· Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014· Ανδρούτσου, Κορτέση-Δαφέρμου & Τσάφος, 2016).

Εξίσου σημαντική είναι η διαφοροποίηση της παιδαγωγικής προσέγγισης, διαφοροποίηση που στηρίζεται στην παραδοχή ότι η διδακτική πράξη πρέπει να αξιοποιεί τη διαφορετικότητα, τις ιδιαίτερες ανάγκες και την ατομικότητα του/της κάθε/μιας μαθητή/τριας. Να ανταποκρίνεται δηλαδή στον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο μπορεί να μάθει ο καθένας και η καθεμία (Παντελιάδου, 2008· Tomlinson, ό.α. στο Αργυρόπουλος, 2013). Επομένως, πρέπει να υλοποιείται ποικιλία δράσεων στις οποίες θα μπορούν να εμπλέκονται όλοι/ες οι μαθητές/τριες και να θέτονται πολλές και διαφοροποιημένες επιδιώξεις, ώστε να μπορούν όλοι να εξελιχθούν (Meirieu ό.α. στο Σφυρόερα, 2019). Παράλληλα, λαμβάνοντας υπόψη την γλωσσική και κοινωνική πολυμορφία μίας τάξης, είναι χρήσιμη η εφαρμογή της παιδαγωγικής του πολυγραμματισμού μέσα στο νηπιαγωγείο, σύμφωνα με την οποία, οι μαθητές πρέπει να χρησιμοποιούν ένα ευρύ φάσμα μέσων, μεθόδων και τρόπων, προκειμένου να έρχονται καθημερινά σε επαφή με ουσιαστικές πρακτικές κατασκευής νοήματος. Η μάθηση δηλαδή, αποτελεί μία διαδικασία πολυμορφική και πολυτροπική, μέσω της οποίας τα παιδιά αναδιαμορφώνουν συνεχώς τον εαυτό τους (Γκόρια, 2014).

2.1.2 Σύγχρονες θεωρίες μάθησης

Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις που αναφέρονται στα επίσημα θεσμικά κείμενα (Αναλυτικό Πρόγραμμα, Οδηγός Νηπιαγωγού, ΔΕΠΠΣ) σχετικά με την διαδικασία της μάθησης, εστιάζουν στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, καθώς και στις ενέργειες του/της εκπαιδευτικού, ώστε η εκπαιδευτική διαδικασία να έχει νόημα γι' αυτά. Τις τελευταίες δεκαετίες προωθούνται διδακτικές προσεγγίσεις που αφορούν την ενεργητική, βιωματική και συνεργατική μάθηση και οι οποίες βασίζονται στις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες για την διδασκαλία και τη μάθηση. Συγκεκριμένα, σημαντικές θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν ασκήσει ιδιαίτερη επίδραση στην εκπαίδευση αποτελούν οι κονστρουκτιβιστικές και οι κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις, που έχουν σημείο αναφοράς, αντιστοίχως τα έργα του Piaget και του Vygotsky (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006· Σφυρόερα & Τζεκάκη, 2016).

Βασική έννοια της θεωρίας του Vygotsky αποτελεί η Ζώνη Επικείμενης Ανάπτυξης (ΖΕΑ), η οποία προσδιορίζεται ως η απόσταση μεταξύ αυτών που μπορούν να επιτύχουν τα παιδιά μόνα τους και αυτών που μπορούν να επιτύχουν με την

αλληλεπίδραση και τη βοήθεια άλλων, που είναι πιο ικανοί (δάσκαλος- συμμαθητές) (Δαφέρμου, κ.ά. 2006). Αναδεικνύει δηλαδή, «τη σημασία του υποστηρικτικού πλαισίου εντός του οποίου λαμβάνει χώρα η μάθηση.» (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2015, σ.18). Όλα αυτά, που μπορεί το παιδί σήμερα να πραγματοποιήσει με τη βοήθεια των ενηλίκων και άλλων περισσότερο έμπειρων από αυτό, αύριο θα είναι ικανό να τα υλοποιήσει μόνο του. Επομένως, τονίζεται η σημασία της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης του παιδιού με τους ενήλικες. Οι τελευταίοι, λειτουργώντας υποστηρικτικά και ενθαρρυντικά, αλλά και ως διαμεσολαβητές ανάμεσα στο παιδί και τη γνώση, μπορούν να συνδομήσουν τη γνώση καλύτερα, εφόσον εντοπίσουν οι ίδιοι το σημείο ανάπτυξης κάθε παιδιού και οικοδομήσουν πάνω στις εμπειρίες του (Στυλιάρας, Δήμου & Ξένος, 2015· Αυγητίδου, 2016).

Ο Piaget συνιστά έναν επίσης σημαντικό θεμελιωτή της παιδαγωγικής, στις απόψεις του οποίου βασίζονται οι σύγχρονες διδακτικοί μέθοδοι και εκπαιδευτικές πρακτικές. Κεντρική έννοια της θεωρίας του Piaget αποτελεί το νοητικό σχήμα, το οποίο είναι ένα σύστημα πραγμάτων, όπως για παράδειγμα μία σύνθετη έννοια, μία σειρά από πράξεις ή κάποια εικόνα ενός αντικειμένου, πάνω στο οποίο το παιδί χτίζει τη γνώση. Το νοητικό σχήμα καθορίζεται από οργάνωση και προσαρμογή, η οποία επέρχεται μέσω της αφομοίωσης και της συμμόρφωσης. Η έννοια της αφομοίωσης αναφέρεται στην προσπάθεια που καταβάλουν τα παιδιά να προσαρμόσουν τις νέες πληροφορίες που δέχονται από το περιβάλλον στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις τους. Κατά τη διαδικασία αυτή, δεν είναι δυνατό να αφομοιωθεί άμεσα η νέα γνώση-εμπειρία, καθώς ακολουθεί γνωστική σύγκρουση με την ήδη υπάρχουσα γνώση και απαιτείται συμμόρφωση, η οποία αποτελεί την διαδικασία, μέσω της οποίας τα παιδιά είτε μετατρέπουν τα ήδη υπάρχοντα γνωστικά σχήματα ώστε να αφομοιώσουν τις νέες εμπειρίες, είτε δημιουργούν νέα (Δρεμέτσικα, 2018). Ο Piaget, εστίασε την προσοχή του στην κατανόηση της σκέψης και των απόψεων των παιδιών. Έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο και στη διαδικασία σκέψης, με την οποία το κάθε παιδί ξεχωριστά επιχειρεί να προσεγγίσει τη γνώση, μέσα από την ενεργητική συμμετοχή του στη διαδικασία της μάθησης (Μαραγκός κ.ά., 2002).

Οι τρόποι με τους οποίους αναπτύσσονται και μαθαίνουν τα παιδιά, οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους, καθώς και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν, αποτελούν, συνεπώς, τους άξονες πάνω στους οποίους δομείται μία εκπαιδευτική διαδικασία. Οι αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές, δίνουν έμφαση στο αναπτυξιακό επίπεδο και το στυλ μάθησης του κάθε παιδιού σε σχέση με τη φυσική, την κοινωνική,

τη συναισθηματική και τη γνωστική τους ανάγκη. Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι τα παιδιά, μέσω σωματικών και κοινωνικών εμπειριών, μαθαίνουν να κατασκευάζουν τις δικές τους αντιλήψεις για τον κόσμο γύρω τους, ενώ είναι ιδιαίτερα σημαντική η σύνδεση των προηγούμενων γνωστικών εμπειριών τους με τις μελλοντικές τους μαθησιακές εμπειρίες (Audra & Stacey, 2006).

2.1.3 Ανάπτυξη εκπαιδευτικής διαδικασίας στο νηπιαγωγείο

Τα παιδιά προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και συνεπώς το καθένα αποκτά άλλες εμπειρίες και γνώσεις και έχει διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι τάξεις των νηπιαγωγείων να χαρακτηρίζονται από ανομοιογένεια. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να λαμβάνουμε υπόψη αυτά τα χαρακτηριστικά, καθώς διαμορφώνουν το πλαίσιο της τάξης μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η εκπαιδευτική διαδικασία. Ως πλαίσιο ορίζεται «το σύνολο των συνθηκών και των περιστάσεων μέσα στις οποίες εντάσσεται η εκπαιδευτική διαδικασία» (Ανδρούτσου, 2016, σ. 50). Δηλαδή, για να αποκτήσουν νόημα όσα συντελούνται μέσα σε μία τάξη, πρέπει να τοποθετηθούν μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, θεσμικό και υλικό (σχολείο, αναλυτικό πρόγραμμα, χώρος, εκπαιδευτικές υποδομές, εκπαιδευτικό υλικό), εκπαιδευτικό (ποιοι εκπαιδευτικοί εργάζονται, πόσα παιδιά, αγόρια-κορίτσια, νήπια-προνήπια) και κοινωνικό (κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον σχολείου και μαθητών) (Ανδρούτσου, κ.ά., 2016).

Η εκπαιδευτική διαδικασία αναπτύσσεται γύρω από έναν άξονα επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης, συμμετοχής των παιδιών, συνεργασίας και εργασίας σε ομάδες. (Ανδρούτσου, κ.ά., 2016). Συγκεκριμένα, η μάθηση αποτελεί μία διαδικασία, η οποία αναπτύσσεται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας. Επομένως, είναι απαραίτητο μέσα από κατάλληλους εκπαιδευτικούς σχεδιασμούς να δίνονται ευκαιρίες και να δημιουργούνται οι συνθήκες που θα ευνοούν και θα επιτρέπουν την αλληλεπίδραση και την ανταλλαγή των απόψεων και των ιδεών. Σημαντική παράμετρος διαμόρφωσης σχέσεων αλληλεπίδρασης, αποτελεί η διαμόρφωση ενός ασφαλούς συναισθηματικού πλαισίου και ενός κλίματος αποδοχής μέσα στην τάξη. Αυτό μπορεί να το πετύχει ο/η εκπαιδευτικός, υιοθετώντας την παιδαγωγική της ακρόασης, «ακούγοντας» δηλαδή τα παιδιά με κάθε δυνατό τρόπο. Μέσω της ακρόασης, είναι

δυνατό να ανακαλύψει τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών, ώστε να τα εντάξει στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Γρηγοριάδης, Μπιρμπίλη & Παπανδρέου, 2016). Έτσι, τα παιδιά θα μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, να μοιραστούν τις εμπειρίες και τα βιώματά τους και κατ' επέκταση να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες (Ανδρούτσου κ.ά., 2016).

Ο ενεργητικός ρόλος των παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, συμβάλει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους και στην ενδυνάμωσή τους. Η ανάπτυξη εσωτερικών κινήτρων βοηθάει τα παιδιά να αισθάνονται δρώντα υποκείμενα και όχι παθητικοί αποδέκτες της γνώσης. Αισθάνονται δηλαδή, ότι συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Ανδρούτσου κ.ά., 2016). Η ενεργή συμμετοχή των παιδιών μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την υιοθέτηση δημοκρατικών διαδικασιών σε όλο το εύρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, από τον σχεδιασμό μέχρι και την αξιολόγηση. Τέτοιες διαδικασίες αποτελούν η συμμετοχή τους στο τι και στο πώς θα παίξουν, με ποιους τρόπους θα εργαστούν και πώς θα κατανεμηθούν οι ρόλοι. Ο σεβασμός που εκφράζεται προς τα παιδιά μέσα από αυτές τις διαδικασίες, εξασφαλίζει τη συμμετοχή τους στα δρώμενα του νηπιαγωγείου (Αυγητίδου, 2008).

Σημαντικός παράγοντας ανάπτυξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, είναι και η εργασία σε ομάδες. Σύμφωνα με τον Γερμανό (ό.α. στο Δαφέρμου, 2006), οι ομάδες, εκτός από τα οφέλη που προσφέρουν σχετικά με την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και την ενσωμάτωση των παιδιών, αποτελούν «φορείς αγωγής». Οι ομάδες συμβάλλουν σημαντικά στη διαδικασία ανάπτυξης των παιδιών και στη μάθηση, μέσα από την υιοθέτηση μορφών κοινωνικής συμπεριφοράς, όπως η μίμηση στάσεων, πρακτικών, και τρόπων συνεργασίας. Η συμμετοχή σε ομάδες, προσφέρει ευκαιρίες για συζητήσεις, διαφωνίες, λήψεις αποφάσεων και κατ' επέκταση διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των παιδιών. Οι σχέσεις αυτές και η αποδοχή που αισθάνονται τα παιδιά στα πλαίσια της ομάδας, συμβάλλουν στην ενδυνάμωσή τους και ενισχύεται η αυτοεκτίμηση και η αυτοπεποίθησή τους (Dodge and Colker, ό.α. στο Δαφέρμου, κ.ά., 2006).

Οι τρόποι με τους οποίους θα παρέμβει ο/η εκπαιδευτικός είναι καθοριστικοί για τη δημιουργία κλίματος αλληλοσεβασμού και αποδοχής μεταξύ των παιδιών και την εύρυθμη λειτουργία των ομάδων, ενώ σημαντικό παράγοντα για την περαιτέρω ενίσχυση της εργασίας σε ομάδες αποτελεί και η αλλαγή του χώρου της τάξης, μέσα στον οποίο είναι δυνατό να εξασφαλιστεί η συνεργατική μάθηση (Αυγητίδου, 2008).

2.2 Γωνιά βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο

2.2.1 Μαθησιακά δομημένο περιβάλλον στο νηπιαγωγείο

Ο χώρος του νηπιαγωγείου διακρίνεται ως ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της μάθησης (Κακανά, 2018). Το περιβάλλον μέσα στο οποίο δρουν τα παιδιά έχει ιδιαίτερη παιδαγωγική σημασία και πρέπει να διαμορφώνεται έτσι, ώστε να είναι ελκυστικό γι' αυτά, να νιώθουν άνεση, οικειότητα και ασφάλεια, να μπορούν να εκφράζονται ελεύθερα, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες που θα υποστηρίζουν και θα ενισχύουν τη νοητική, σωματική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Χρειάζεται επομένως, να δομηθεί το περιβάλλον της τάξης, με τρόπο, ώστε να αντανακλά τα βιώματα των παιδιών και να δίνονται ευκαιρίες που θα προωθούν την εξέλιξή τους (Δαφέρμου, κ.ά., 2006).

Ο Γερμανός (2011) υποστηρίζει ότι ο ρόλος του χώρου είναι εξαιρετικά σημαντικός, καθώς οι αλλαγές που προκαλεί το παιδί σε αυτόν αποτελούν μέσο πρόσβασης στον κόσμο της φαντασίας. Έτσι διαμορφώνεται ένας τόπος, δηλαδή ένας πραγματικός χώρος, ο οποίος είναι εμπλουτισμένος με σχέσεις και σημασίες που συνδέονται με τη φαντασία. Ο τόπος επομένως, αποτελεί μία «υποκειμενική εκδοχή του χώρου» (σ. 3), η οποία συνδέεται με τις ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα του κάθε παιδιού. Για τα παιδιά τα ερεθίσματα που τους προσφέρει ο χώρος αποτελούν ερεθίσματα αγωγής, καθώς, σύμφωνα με τον Γερμανό (2011), μέσω αυτών αντλούν πληροφορίες για το κοινωνικό περιβάλλον και ωθούνται σε συμπεριφορές που συσχετίζονται με διεργασίες κοινωνικής μάθησης. Επιπλέον, ο χώρος αποτελεί ένα πεδίο δραστηριοτήτων για τα παιδιά μέσα στο οποίο σκέφτονται, δρουν και αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους, αναπτύσσοντας κοινωνικές δεξιότητες.

Η προσέγγιση του Reggio Emilia έχει ως κυρίαρχη ιδέα την οικοδόμηση της γνώσης από τα ίδια τα παιδιά, η οποία δομείται μέσα από την σχέση που αναπτύσσει το παιδί με το περιβάλλον τους. Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος, ώστε τα παιδιά, οι εκπαιδευτικοί, αλλά και οι γονείς να νιώθουν άνετα και ευχάριστα. Οι αίθουσες στις οποίες αναπτύσσεται η εκπαιδευτική διαδικασία οργανώνονται με τρόπο, ώστε να υποστηρίζεται η συνεργατική μάθηση και να προσφέρονται ευκαιρίες για διερεύνηση (Δαφέρμου, κ.ά., 2006). Η προσέγγιση του Reggio Emilia θεωρεί τον χώρο ως «τρίτο παιδαγωγό» μεταξύ παιδιού, δασκάλου και

γονέα. Έτσι, ο χώρος είναι δυνατό να συμβάλλει στη μάθηση των παιδιών, όταν τα ίδια συμμετέχουν στην διαμόρφωση του μαθησιακού περιβάλλοντος (Κακανά, 2018).

Το αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2014) αναφέρει πως σε ένα περιβάλλον στο οποίο υποστηρίζεται η μάθηση θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης όλων των χώρων (εσωτερικού-εξωτερικού) από τα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς. Είναι απαραίτητο στον χώρο να αντανακλώνονται τα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών, καθώς και η διαφορετικότητα της κάθε ομάδας και οι εκάστοτε ετερότητές της.

Στα ελληνικά νηπιαγωγεία ο χώρος της τάξης διαμορφώνεται σε επιμέρους χώρους, τις «γωνιές». Η κάθε γωνιά καλύπτει και διαφορετικά ενδιαφέροντα, έχει συγκεκριμένο θέμα και εξοπλίζεται με το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό (Γερμανός, ό.α. στο Δαφέρμου, κ.ά., 2006). Στις διάφορες γωνιές τα παιδιά μπορούν να αναπαραστήσουν συμβολικά τον κόσμο που τα περιβάλλει, αξιοποιώντας το καθένα τα ιδιαίτερα του χαρακτηριστικά. Ο σχεδιασμός μίας τάξης σε γωνιές ενισχύει την πρωτοβουλία των παιδιών και σέβεται τις ιδιαιτερότητές τους (Σιβροπούλου, ό.α. στο Δαφέρμου, κ.ά., 2006). Στις γωνιές τα παιδιά έχουν ευκαιρίες να παίξουν και να εργαστούν είτε ατομικά είτε σε ομάδες, γεγονός που ενισχύει την συνεργατικότητα και την αλληλεπίδραση αλλά και την αυτονομία του κάθε παιδιού, καθώς έχει τη δυνατότητα να απασχοληθεί σε όποια γωνιά επιλέξει το ίδιο. Επιπλέον, επιτρέπουν τη δημιουργία ενός προγράμματος που σέβεται τον προσωπικό ρυθμό μάθησης και ανάπτυξης του κάθε παιδιού. Το σύνολο των γωνιών που λειτουργούν σε κάθε τάξη νηπιαγωγείου συνδέεται με το μέγεθος της κάθε αίθουσας, με τις προτεραιότητες που θέτει κάθε φορά ο/η εκπαιδευτικός καθώς και με το ενδιαφέρον που εκδηλώνουν τα παιδιά για την κάθε γωνιά (Δαφέρμου, κ.ά., 2006).

Ο Γερμανός προτείνει την οργάνωση του χώρου σε περιοχές, δίνοντας έμφαση, εκτός των γνωστικών αντικειμένων του αναλυτικού προγράμματος και στους τρόπους με τους οποίους συνυπάρχουν και δραστηροποιούνται τα παιδιά μέσα στην τάξη. Οι τρόποι αυτοί αναφέρονται στην συνεργατική προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και πιο συγκεκριμένα στην ατομική απασχόληση των παιδιών και την παράλληλη συνύπαρξή τους στον χώρο, στη συνεργασία μέσα σε μικρές ομάδες αλλά και στη λειτουργία τους ως μία ενιαία ομάδα-τάξη. Επιπλέον, τονίζει ότι η εναλλαγή μεταξύ των τριών αυτών τρόπων συνδέεται με την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση, στοιχεία της συνεργατικής διδασκαλίας, και έρχονται σε αντίθεση με τη χρήση «μονολειτουργικών και στατικών περιβαλλόντων», αναφερόμενος στις γωνιές (Γερμανός, 2011, σ.10).

2.2.2 Γωνιά βιβλιοθήκης: Περιεχόμενο-εξοπλισμός

Η σωστή δόμηση του περιβάλλοντος και η δημιουργία μίας ευχάριστης γωνιάς βιβλιοθήκης, κυρίως για τα παιδιά, αλλά και για τον/την ίδιο/α τον/τη νηπιαγωγό, παίζει σημαντικό ρόλο στην καλή και δημιουργική αξιοποίησή της. Ο χώρος που θα επιλεγεί για τη γωνιά της βιβλιοθήκης θα πρέπει να είναι σε ένα φωτεινό μέρος της τάξης, ήσυχο και μακριά από τις γωνιές στις οποίες πραγματοποιούνται θορυβώδεις δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα αυτή του οικοδομικού υλικού ή της μουσικής. Είναι σημαντικό, η γωνιά να είναι ορατή και εύκολα προσβάσιμη απ' όλα τα παιδιά, ενώ παράλληλα θα τους εξασφαλίζει την απαραίτητη ησυχία που χρειάζονται για την ανάγνωση (Παπανικολοπούλου, 1989· Δαφέρμου, κ.ά., 2006). Ανάλογα με την συνολική επιφάνεια της τάξης διαφοροποιείται και η έκταση της γωνιάς της βιβλιοθήκης, σε κάθε περίπτωση όμως θα πρέπει να φιλοξενεί πέντε με έξι παιδιά (Μοργου, ό.α., στο Ματζουράτου, 2010).

Η γωνιά χρειάζεται να είναι εξοπλισμένη με ξύλινο έπιπλο βιβλιοθήκης, ράφια, ένα τραπέζακι, καρέκλες ή/και μαξιλάρια ή ακόμα και με έναν μικρό καναπέ. Επιπλέον, είναι χρήσιμη μία μοκέτα ή ένα χαλί στο πάτωμα της γωνιάς, η τοποθέτηση του οποίου έχει διπλή χρήση. Πρώτον απορροφά τους εξωτερικούς θορύβους, ενισχύοντας την ησυχία που χρειάζεται η συγκεκριμένη γωνιά και δεύτερον ο συνδυασμός του με την τοποθέτηση μαξιλαριών δημιουργεί μία ατμόσφαιρα ζεστασιάς και ηρεμίας για τα παιδιά (Δαφέρμου κ.ά., 2006· Τάφα, 2011).

Στη βιβλιοθήκη επιδιώκεται η τοποθέτηση ποικιλίας βιβλίων ως προς το είδος (π.χ. βιβλία με ποιήματα και μουσική) και το περιεχόμενο (λογοτεχνικά, γνώσεων, πληροφοριών), καθώς και η τοποθέτηση άλλων εντύπων ειδών, όπως εφημερίδες, παιδικά περιοδικά, προγράμματα θεάτρων, κ.ά.. Η επαφή των παιδιών με διάφορα βιβλία και κειμενικά είδη τους δίνει τη δυνατότητα να εξοικειωθούν με τη γραπτή γλώσσα, να καλλιεργήσουν τον προφορικό λόγο και την έκφρασή τους μέσα από τις συζητήσεις που ακολουθούν τις αναγνώσεις, να αναπτύξουν τη φαντασία τους και να καλλιεργήσουν δεξιότητες μέσω σχετικών δραστηριοτήτων (δραματοποιήσεις, εικαστική αποτύπωση βιβλίου) (Δαφέρμου κ.α., 2006).

Είναι απαραίτητο να ανανεώνεται τακτικά το περιεχόμενο της βιβλιοθήκης, ώστε να προσελκύει συνεχώς το ενδιαφέρον των παιδιών. Επιπλέον, οι εκδόσεις των βιβλίων που επιλέγονται πρέπει να είναι προσεγμένες, π.χ. με μικρή έκταση κειμένου και πλούσια εικονογράφηση που θα συμπληρώνει το νόημά τους. Η τοποθέτηση των βιβλίων στα

ράφια της βιβλιοθήκης, προτείνεται να γίνεται με το εξώφυλλο στραμμένο προς τα έξω και πίσω από το κάθε βιβλίο να τοποθετείται η έγχρωμη φωτοτυπία του εξωφύλλου, γιατί με αυτόν τον τρόπο, διευκολύνονται στην επανατοποθέτησή τους και αυξάνεται η προσοχή και η παρατηρητικότητα των παιδιών (Δαφέρμου κ.α., 2006· Τάφα, 2011).

Λαμβάνοντας υπόψη το ενδιαφέρον των παιδιών για τις ιστορίες και τις προφορικές διηγήσεις, είναι χρήσιμη η τοποθέτηση ενός cd player με ακουστικά, διάφορα cds με παραμύθια και ενός μέσου ηχογράφησης στη γωνιά της βιβλιοθήκης, ώστε να προσφέρεται στα παιδιά η δυνατότητα να ακούν μαγνητοφωνημένες ιστορίες αλλά και να ηχογραφούν δικές τους. Η Τάφα (2011) προτείνει την ακρόαση των μαγνητοφωνημένων ιστοριών των παιδιών στην ολομέλεια και τη μετέπειτα συζήτηση και σχολιασμό, καθώς μέσω αυτής της διαδικασίας τα παιδιά αναπτύσσουν τον προφορικό τους λόγο ως ακροατές και ως αφηγητές.

Μία σωστά οργανωμένη γωνιά βιβλιοθήκης μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου, μπορεί να αποτελέσει ένα εξαιρετικό εργαλείο κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Παράλληλα, «Η λειτουργία της βιβλιοθήκης με τρόπο ελκυστικό για τα παιδιά τους καλλιεργεί την αγάπη για την ανάγνωση και τα μυεί σε πολιτισμικές πρακτικές που προσιδιάζουν σε εγγράμματες κοινωνίες.» (Δαφέρμου, κ.ά., 2006, σ.115).

2.2.3 Γωνιά βιβλιοθήκης: χρησιμότητα & αξιοποίησή της

Η μαθησιακή ενότητα της Γλώσσας του αναθεωρημένου Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου (2014) επιδιώκει την απόκτηση γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων οι οποίες αναφέρονται, εκτός από το γλωσσικό σύστημα και τη γλωσσική επικοινωνία, στην προσωπική και κοινωνική ζωή των παιδιών. Στόχος της ενότητας είναι η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών, ώστε να είναι ικανά να ανταποκριθούν στις διάφορες επικοινωνιακές τους ανάγκες, καθώς και στο ίδιο το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Στο νηπιαγωγείο, δίνονται ευκαιρίες στα παιδιά να αντιληφθούν την επικοινωνία ως μία διαδικασία κοινωνικής αλληλεπίδρασης και να συνειδητοποιήσουν την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου ως μία δημιουργική διαδικασία, βασισμένη στις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες και γνώσεις τους (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014).

Η κατανόηση και η παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων αποτελούν δεξιότητες που καλείται να καλλιεργήσει ο/η εκπαιδευτικός μέσα στο νηπιαγωγείο και

είναι δυνατό να το πραγματοποιήσει μέσα από τη γωνιά της βιβλιοθήκης. Η γωνιά της βιβλιοθήκης σχετίζεται άμεσα με το αντικείμενο της γλώσσας και αποτελεί τη γωνιά που εμπεριέχει τα περισσότερα κειμενικά είδη, τα οποία αποτελούν βασικό άξονα ανάπτυξης δραστηριοτήτων σε αυτή τη μαθησιακή περιοχή. Καθώς τα παιδιά έχουν την τάση να εκφράζουν στάσεις και συμπεριφορές ανάγνωσης και γραφής πολύ πριν κατακτήσουν τις αντίστοιχες δεξιότητες όπως έχουν κατακτηθεί από ενήλικες, κάνουν πως γράφουν χωρίς να γνωρίζουν ακόμα τα γράμματα και «διαβάζουν» ενώ δεν μπορούν να αναγνωρίσουν τις λέξεις. Οι διαδικασίες αυτές αφορούν τον Αναδυόμενο Γραμματισμό, που αποτελεί βασικό στοιχείο στην μαθησιακή ενότητα της Γλώσσας του Προγράμματος Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2014). Ο Αναδυόμενος Γραμματισμός αφορά τις στάσεις και τις συμπεριφορές που αναπτύσσουν τα παιδιά όταν έρχονται σε επαφή με γραπτά ή προφορικά κείμενα καθώς και την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου στην καθημερινότητα από τα ίδια.

Ο Κριτικός Γραμματισμός, αναφέρεται στην κατανόηση του εύρους των νοημάτων που περιλαμβάνει ένα κείμενο, αλλά και την διαχείριση των πληροφοριών μέσα από την ενεργητική και υπεύθυνη στάση του ατόμου (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014· Ντίνας & Γώτη, 2016). Ο Baynham (ό.α, στο Κορτέση-Δαφέρμου, 2019, σ.24) αναφέρει ότι ο κριτικός γραμματισμός «μπορεί να καταστεί ισχυρό εργαλείο για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, ακριβώς επειδή η γλώσσα είναι ισχυρή ως κοινωνική πρακτική.». Στα διάφορα κείμενα, με τα οποία εμπλουτίζεται μία βιβλιοθήκη, αποτυπώνονται απόψεις που εμπεριέχουν ιδεολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά και μέσα από τις κατάλληλα στοχευμένες ενέργειες από πλευράς νηπιαγωγών, μπορούν να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις εκείνες, που θα διευρύνουν τις ευκαιρίες των παιδιών, ώστε να γίνουν κριτικοί αναγνώστες. Συνεπώς, η εισαγωγή των παιδιών στον γραμματισμό συμβάλει στην ένταξή τους στα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν.

Μέσω της οργάνωσης και της αξιοποίησης της γωνιάς της βιβλιοθήκης μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου, επιδιώκεται η προώθηση του γραμματισμού, καθώς τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εμπλακούν σε ένα πλαίσιο ενεργητικής μάθησης, να συμμετέχουν και να αλληλεπιδράσουν με τον γραπτό λόγο (Μπατσούτα, Παπαγιαννίδου & Δάντη, 2007). Ένα περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα γραπτού λόγου, όπως η βιβλιοθήκη, που έχουν νόημα για τα παιδιά, τους δίνει τη δυνατότητα να τα διερευνήσουν και μέσα από αυτή τη διερεύνηση να μάθουν. Η επαφή με κείμενα που προσελκύουν το

ενδιαφέρον τους, τους ωθεί στην αναδυόμενη ανάγνωση, δηλαδή τη μίμηση μίας συμπεριφοράς που την γνωρίζουν από τις αναγνώσεις κάποιου ενήλικα. Στην πορεία, όταν κατακτήσουν τον κώδικα γραφής, κατακτούν και την συμβατική ανάγνωση κειμένων (Κορτέση-Δαφέρμου, 2019).

Στη γωνιά της βιβλιοθήκης τα παιδιά εξοικειώνονται με το κάθε κειμενικό είδος, απολαμβάνουν τον γραπτό λόγο, ξεφυλλίζοντας και παρατηρώντας τα βιβλία και ενισχύουν παράλληλα τον προφορικό τους λόγο, μέσα από αφηγήσεις και αναδιηγήσεις ιστοριών, συνειδητοποιώντας την μεταξύ τους σχέση (Μπατσούτα, κ.ά., 2007). Οι αναγνώσεις, όπου τα παιδιά αλληλεπιδρούν με τον/την εκπαιδευτικό, συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση των κειμένων, στη διατύπωση των προβληματισμών τους και στον διαχωρισμό της πραγματικότητας με τη φαντασία. Η ανάγνωση νοηματοδοτείται από τα παιδιά ως πρακτική, συνειδητοποιούν την διάρκεια των κειμένων μέσα στον χρόνο, ενώ έχουν ευκαιρίες να διερευνήσουν τις διάφορες μορφές και τις λειτουργίες του γραπτού λόγου (Frier, ό.α. στο Κουλούρη-Δαφέρμου, 2019). Οι δραστηριότητες που μπορούν να αναδυθούν από μία ανάγνωση, είναι δυνατό να συνδυάζουν πολλές θεματικές περιοχές μεταξύ τους, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη πολλών και διαφορετικών δεξιοτήτων (Δαφέρμου, κ.ά., 2006).

Σημαντικό ρόλο παίζει η καθιέρωση της δανειστικής βιβλιοθήκης στο σχολείο, η οποία μπορεί να λειτουργήσει και ως γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ του σχολείου και της οικογένειας. Η διαδικασία μίας αλληλεπιδραστικής ανάγνωσης μεταξύ του παιδιού και της οικογένειας και η υλοποίηση σχετικών δραστηριοτήτων συμβάλλει στην ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στο βιβλίο από τους γονείς και τα παιδιά και στη μεταξύ τους συνεργασία (Τάφα, 2011). Επίσης, η βιβλιοθήκη και συγκεκριμένα ο δανεισμός βιβλίων μπορεί να διαδραματίσει και αντισταθμιστικό ρόλο, γιατί τα παιδιά μίας τάξης προέρχονται από ποικιλόμορφα οικονομικά και κοινωνικά περιβάλλοντα και έχουν διαφορετικές εμπειρίες και γνώσεις. Μέσω της δανειστικής βιβλιοθήκης επιτρέπεται σε όλα τα παιδιά και στις οικογένειές τους η πρόσβαση στα βιβλία.

2.3 Απόψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών

2.3.1 Προσωπική εκπαιδευτική θεωρία

Ο/η κάθε εκπαιδευτικός είναι μία ξεχωριστή προσωπικότητα, με διαφορετικές εμπειρίες ζωής και ενδιαφέροντα, διαφορετικές ικανότητες και αδυναμίες, αξίες, ιδανικά και πεποιθήσεις. Παρ' όλο που όλοι οι εκπαιδευτικοί, καλούνται να δράσουν για την επίτευξη συγκεκριμένων επιδιώξεων, όπως το να δομήσουν ένα μαθησιακό περιβάλλον κατάλληλο, να πάρουν αποφάσεις για τους σχεδιασμούς εκπαιδευτικών προγραμμάτων και να συνεργάζονται με τα παιδιά, τους συναδέλφους και τους γονείς, οι δράσεις τους αυτές δεν μπορούν να παραμένουν ανεπηρέαστες από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε προσωπικότητας (Αυγητίδου, 2016). Συνεπώς, ο κάθε εκπαιδευτικός υιοθετεί και καλλιεργεί μία προσωπική οπτική, η οποία δομείται με βάση τις ιδιαίτερες του απόψεις, θεωρίες, αντιλήψεις και αξίες, προσαρμοσμένη δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο αυτός αντιμετωπίζει την εκπαιδευτική και κοινωνική πραγματικότητα. Είναι σαφές, πως η προσωπική αυτή θεωρία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο τόσο στον θεωρητικό σχεδιασμό και την εφαρμογή της παιδαγωγικής του δράσης, όσο και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει τα ποικιλόμορφα ερεθίσματα, τα οποία προκύπτουν στην εκπαιδευτική και μη καθημερινότητά του (Carr & Cemis, ό.α. στο Αυγητίδου, 2016).

Ο ρόλος που καλείται να εκπληρώσει ο/η εκπαιδευτικός ως επαγγελματίας, πολλές φορές είναι δυνατό να έρχεται σε αντίθεση με την προσωπική του θεωρία και να επιφέρει εσωτερικές συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις αυτές οφείλονται στις μεταβολές του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου μέσα στο οποίο προσδιορίζεται κάθε φορά ο ρόλος αυτός. Για παράδειγμα, τα παλαιότερα χρόνια, ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού νοσηματοδοτούνταν ως αυτός του/της παντογνώστη/τριας, μεταδότη/τριας γνώσεων και αξιών. Πλέον, και με την επικράτηση των κοινωνικοπολιτισμικών θεωριών μάθησης ο ρόλος του έχει τροποποιηθεί, ανανοσηματοδοτηθεί και είναι αυτός του διαμεσολαβητή ανάμεσα στα παιδιά και τη γνώση, του διευκολυντή και του συνεργάτη (Vygotsky, ό.α. στο Αυγητίδου, 2016). Επομένως, ο εκπαιδευτικός καλείται να υποστηρίξει συναισθηματικά τα παιδιά, υιοθετώντας στάση αποδοχής προς όλους, ανεξάρτητα από τα συναισθήματα που μπορεί να του προκαλούνται από ορισμένες συμπεριφορές.

Σύμφωνα με την Γουργιώτου (ό.α. στον Αυγητίδου, 2016) ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ρόλος παιδαγωγικής ενίσχυσης και υποστήριξης. Αυτό σημαίνει ότι έχοντας ως στόχο την ενίσχυση της γλωσσικής ανάπτυξης, του συλλογισμού και της γνώσης των παιδιών, πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στους τρόπους με τους οποίους αλληλεπιδρά με αυτά στις δραστηριότητες και τις συζητήσεις που πραγματοποιεί, προκειμένου να εμπλέκονται ενεργά σε αυτές τις διαδικασίες. Επομένως, οι εκπαιδευτικές του πρακτικές οφείλουν να αντανakλούν σύγχρονες θεωρητικές παραδοχές για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Δηλαδή, οφείλει να δημιουργεί ένα υποστηρικτικό πλαίσιο μάθησης, μέσα στο οποίο θα λειτουργεί ενθαρρυντικά. Είναι απαραίτητο να δίνει σημασία στη διαδικασία με την οποία σκέφτεται το κάθε παιδί και στις απόψεις του και να εστιάζει στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους ως βασικούς πυλώνες της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναπροσαρμόζεται συνεχώς στις μεταβολές που υφίσταται το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται και δρα, ενισχύοντας όμως παράλληλα και την προσωπική του ανάπτυξη. Είναι αναγκαίο να έχει συνειδητοποιήσει την προσωπική του εκπαιδευτική θεωρία, την οποία εντάσσει μέσα στην τάξη και να αντιλαμβάνεται το πλαίσιο μέσα στο οποίο εργάζεται. Χρειάζεται να συμμετέχει στις προσπάθειες μεταρρύθμισης της εκπαίδευσης, προς μία εκπαίδευση δημοκρατικού χαρακτήρα που αντιλαμβάνεται τα παιδιά ως ενεργούς και ισότιμους συνομιλητές και θέτει τα θεμέλια για έναν ενεργό μελλοντικό πολίτη με κριτική σκέψη και βούληση για ανάληψη πρωτοβουλιών και διαμόρφωσης τους κοινωνικού γίνεσθαι. Τέλος, οφείλει να προσπαθεί συνεχώς να βελτιώνεται επαγγελματικά μέσα από διαρκή και δια βίου επιμόρφωση και αναστοχασμό. (Αυγητίδου, 2016).

2.3.2 Κομβικός ρόλος εκπαιδευτικού στην εκπαιδευτική διαδικασία

Επιχειρώντας να προσεγγίσει κανείς τον ιδιαίτερο ρόλο του/της εκπαιδευτικού στο σημερινό νηπιαγωγείο, αντιλαμβάνεται πως αυτό συνιστά μια πολυδιάστατη και πολύπλευρη διαδικασία. Είναι απαραίτητο ο/η εκπαιδευτικός να δημιουργεί ένα ασφαλές πλαίσιο λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας, μέσα στο οποίο θα μπορούν τα παιδιά να νιώσουν εμπιστοσύνη και αποδοχή, ώστε να εκφραστούν ελεύθερα και να προσεγγίσουν τη γνώση με ποικίλους τρόπους. Αυτό ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να το επιτύχει,

επιδεικνύοντας αυθεντικό και ουσιαστικό ενδιαφέρον για το κάθε παιδί ξεχωριστά, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα γνωστικά και κοινωνικά του χαρακτηριστικά και λειτουργώντας ως διαμεσολαβητής/τρια στην προσπάθεια των παιδιών να εκφραστούν, να επικοινωνήσουν και να ανταποκριθούν στα ερεθίσματα που τους παρέχονται (Δαφέρμου, κ.ά., 2006).

Ο ρόλος του/της στην εκπαιδευτική διαδικασία εστιάζεται στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται τον χρόνο και τις δραστηριότητες, προκειμένου να επιτευχθεί η εμπλοκή των παιδιών στον σχεδιασμό και την υλοποίησή τους, ενεργοποιώντας τον νου, τη δημιουργικότητα και την φαντασία τους. Οφείλει να ενισχύει την ανάληψη πρωτοβουλιών από τα ίδια τα παιδιά με σκοπό την συνδιαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αξιοποιώντας τις προσωπικές εμπειρίες και τα βιώματα του καθενός, ενώ θα πρέπει οι ενέργειές του να είναι στοχευμένες, προκειμένου να εμπυχώνει και να συντονίζει την ομάδα (Mezirow & al., ό.α. στο Αυγητίδου, 2016). Είναι απαραίτητο να δημιουργεί θετικές και εποικοδομητικές μαθησιακές εμπειρίες στα παιδιά και να διαμορφώνει μία ατμόσφαιρα, η οποία θα συντελεί στην αύξηση του ενδιαφέροντος τους και στην συνεχή αναζήτηση της γνώσης από αυτά (Αυγητίδου, 2016).

Ο/η εκπαιδευτικός προσχολικής ηλικίας, έχοντας ως στόχο τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών αλλά και μαζί του καθώς και την ενίσχυση της εργασίας σε ομάδες, είναι χρήσιμο να μοιράζεται τις ευθύνες και τον έλεγχο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτό μπορεί να το επιτύχει εφόσον δίνει σημασία στις απόψεις και τις ιδέες των παιδιών, συνεργάζεται μαζί τους για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος, λειτουργώντας συμβουλευτικά και ακολουθώντας τους όρους που βάζουν τα ίδια τα παιδιά (Αυγητίδου, 2016).

Επίσης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο/η εκπαιδευτικός να υποστηρίζει και να επιδιώκει τη σύνδεση του σχολείου με την οικογένεια. Οι οικογένειες διαθέτουν σημαντικές πληροφορίες για τα παιδιά και μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ώστε να έχει νόημα γι' αυτά, ενώ ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας που νιώθουν τα παιδιά με αποτέλεσμα η μάθηση έχει καλύτερα αποτελέσματα. Το σχολείο και η οικογένεια αποτελούν τα δύο πιο σημαντικά περιβάλλοντα γι' αυτά και η συνεργασία τους έχει ιδιαίτερα συναισθηματικά και γνωστικά οφέλη, ενώ βιώνουν τη μάθηση ως μέρος της ζωής τους και έξω από τα όρια του νηπιαγωγείου (Δαφέρμου, 2006· Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014).

Κεφάλαιο 3^ο: Ερευνητική προσέγγιση

3.1 Μεθοδολογία έρευνας

3.1.1 Δείγμα έρευνας

Η παρούσα έρευνα ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 2020 και ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του 2021. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δέκα εν ενεργεία νηπιαγωγοί, όλες γυναίκες, από την ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας, με προϋπηρεσία από δύο έως και τριάντα τρία χρόνια. Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία και η προσέγγισή των νηπιαγωγών πραγματοποιήθηκε μέσω του ευρύτερου φιλικού μας περιβάλλοντος. Λόγω των έκτακτων συνθηκών της πανδημίας του Covid-19, όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω κινητού τηλεφώνου και των εφαρμογών Skype και Messenger. Η συνθήκη αυτή είχε ως αποτέλεσμα, να μην αξιοποιηθούν σημαντικά στοιχεία που συμπληρώνουν τον λόγο (κινήσεις προσώπου και χεριών, θέση και κατεύθυνση σώματος).

3.1.2 Σκοπός

Η παρούσα ερευνητική εργασία αποσκοπεί στη διερεύνηση των απόψεων και των πρακτικών των εν ενεργεία εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας, σχετικά με τον ρόλο της γωνιάς της βιβλιοθήκης που υπάρχει μέσα στις τάξεις των νηπιαγωγείων, καθώς και στη σύνδεση της συγκεκριμένης γωνιάς με την εκπαιδευτική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον μας στράφηκε στο να διερευνήσουμε, εάν αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί τη συγκεκριμένη γωνιά κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τις πρακτικές που υιοθετούν, καθώς και τις παιδαγωγικές απόψεις που αντανακλούν οι πρακτικές αυτές.

3.1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Με τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας, προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

E.E.1: Πώς αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας τη γωνιά της βιβλιοθήκης που υπάρχει στην τάξη του νηπιαγωγείου;

E.E.2: Μέσα από ποιες πρακτικές συνδέουν οι νηπιαγωγοί τη γωνιά της βιβλιοθήκης με την εκπαιδευτική διαδικασία;

E.E.3: Οι εκπαιδευτικές πρακτικές των νηπιαγωγών, αναφορικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, ποιες παιδαγωγικές αντιλήψεις και μεθόδους αντανακλούν;

3.1.4 Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας αξιοποιήθηκε το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης (semi-structured interview). Στη διενέργεια μίας ημιδομημένης συνέντευξης ο/η ερευνητής/τρια ακολουθεί έναν προσχεδιασμένο οδηγό ερωτήσεων. Παρ' όλα αυτά, του/της δίνεται η δυνατότητα να αλλάξει, αν χρειαστεί, τον αρχικό του/της σχεδιασμό και να προσαρμόσει τις ερωτήσεις ανάλογα με τον/τη συνεντευξιαζόμενο/η και το περιεχόμενο των απαντήσεών του/της. Επιπλέον, μπορεί να παραλείψει ή και να προσθέσει κάποιες ερωτήσεις, εφόσον αυτό βοηθήσει στην έρευνα και προσθέσει περισσότερα δεδομένα προς διερεύνηση (Τσιώλης, 2014).

Για την έρευνά μας, σχεδιάσαμε έναν οδηγό συνέντευξης, ώστε να υπάρχει μία κατευθυντήρια γραμμή, προκειμένου να μην ξεχαστούν σημαντικά ερωτήματα. Ο οδηγός σχεδιάστηκε με τρόπο, ώστε να ενθαρρύνουμε τη συζήτηση με τις νηπιαγωγούς. Με τη χρήση ανοιχτών ερωτήσεων, επιδιώκαμε να προσφερθεί περιθώριο ελευθερίας και ευελιξίας στους τρόπους με τους οποίους θα εκφραστούν, ώστε να αναδειχθούν ικανοποιητικά ευρήματα. Σε όλες τις συνεντεύξεις, τηρήσαμε την διαδοχή των ερωτήσεων του οδηγού και τις θέσαμε με παρόμοια διατύπωση, ενώ όπου χρειαζόταν κάναμε συμπληρωματικές και διευκρινιστικές ερωτήσεις, σύμφωνα με τους εννέα τύπους ερωτήσεων του Kvale (Τσιώλης, 2014).

Αρχικά, πήραμε μία πιλοτική συνέντευξη από μία νηπιαγωγό (N1), την οποία απομαγνητοφωνήσαμε και τη μελετήσαμε. Η διαδικασία αυτή μας βοήθησε, ώστε να εντοπίσουμε αδυναμίες στον οδηγό συνέντευξης που σχεδιάσαμε και να βελτιώσουμε ό, τι κρίναμε απαραίτητο. Στη συνέχεια, επικοινωνήσαμε με τις υπόλοιπες νηπιαγωγούς, προκειμένου να ορίσουμε το ραντεβού για τη συνέντευξη και να τις ενημερώσουμε σχετικά με το περιεχόμενο. Υπογραμμίζουμε πάλι, ότι λόγω των συνθηκών της πανδημίας της Covid-19, οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσω κινητού τηλεφώνου

και των εφαρμογών Skype και Messenger. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν με τη σύμφωνη γνώμη των νηπιαγωγών και αριθμήθηκαν (N1,N2,N3, κ.λπ.), προκειμένου να τηρηθεί η ανωνυμία τους. Έπειτα, οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν, η κάθε μία με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να ξεπεραστούν φυσικοί περιορισμοί, όπως πρόχειρες σημειώσεις, αλλά και να πραγματοποιηθεί η δευτερογενής ανάλυση των δεδομένων (Τσιώλης, 2014).

3.1.5 Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

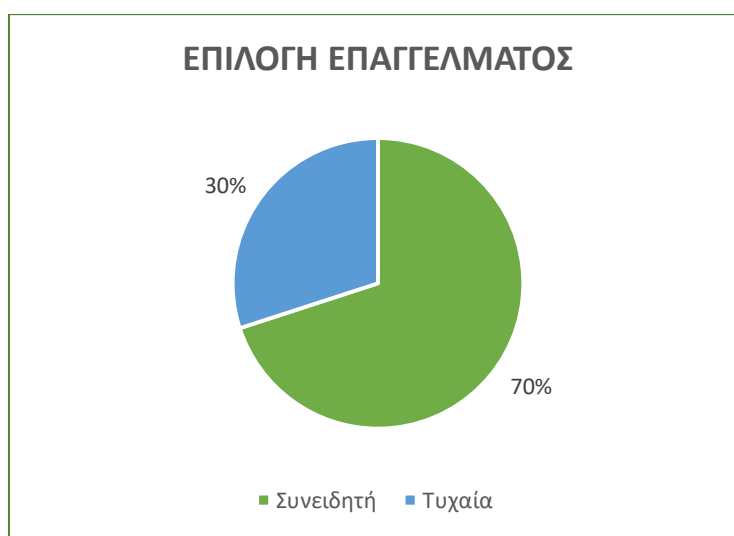
Για την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, βασιστήκαμε στη θεματική ανάλυση, δηλαδή εξετάσαμε τα δεδομένα, προκειμένου να εντοπίσουμε «θεματικούς πυρήνες τόσο εντός του ίδιου αποσπάσματος όσο και μεταξύ διαφορετικών αποσπασμάτων» (Bryman, 2017, σ. 37). Συγκεκριμένα, αφού απομαγνητοφωνήσαμε τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών, προβήκαμε σε κωδικοποίηση του περιεχομένου των απαντήσεών τους, κατατεμαχίζοντας τα δεδομένα σε μέρη και ορίζοντας συγκεκριμένους κωδικούς. Έπειτα, με βάση την ομοιότητα στο περιεχόμενο αυτών των κωδικών αναζητήσαμε τα κοινά στοιχεία μεταξύ τους. Στη συνέχεια, ερμηνεύσαμε τα δεδομένα σε σχέση με τα ερευνητικά μας ερωτήματα, αλλά και με τη σχετική με το θέμα μας βιβλιογραφία. Ουσιαστικά επιδιώξαμε τη ελαχιστοποίηση του μεγάλου όγκου των πληροφοριών, ώστε να είναι περισσότερο και πιο εύκολα κατανοητές. (Bryman, 2017).

Κεφάλαιο 4^ο: Αποτελέσματα

4.1 Προφίλ νηπιαγωγών

4.1.1 Επιλογή επαγγέλματος

Οι αρχικές ερωτήσεις του οδηγού συνέντευξης που ακολουθήσαμε, αποσκοπούσαν στο να γνωρίσουμε τις συνεντευξιζόμενες και να σκιαγραφήσουμε το «προφίλ» των νηπιαγωγών που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνάς μας. Από τις απαντήσεις τους προκύπτει ότι οι επτά από τις δέκα (70%) έκαναν συνειδητή επιλογή του επαγγέλματος, ενώ οι υπόλοιπες τρεις (30%) ανέφεραν ότι η επιλογή τους ήταν τυχαία (βλ. Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1: Δεδομένα επιλογής επαγγέλματος

Πιο συγκεκριμένα, στις απαντήσεις των επτά νηπιαγωγών που έκαναν συνειδητή επιλογή (70% του δείγματος), κυρίαρχο ρόλο φαίνεται να είχε για τις έξι από αυτές η επιθυμία τους από μικρή ηλικία να ακολουθήσουν το επάγγελμα, επειδή τους άρεσε να βρίσκονται σε επαφή με παιδιά. Επιπλέον, μία νηπιαγωγός ανέφερε την πρόωμη επαφή με το νηπιαγωγείο, λόγω της επαγγελματικής ιδιότητας της μητέρας της ως νηπιαγωγού, ενώ μία ανέφερε ως κριτήριο επιλογής του επαγγέλματος και τις οικονομικές απολαβές. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά παραδείγματα:

Την απόφασή μου την είχα πάρει από πολύ μικρή, από το γυμνάσιο ακόμα, μου άρεσε η επαφή με τα παιδιά. N2

Ήταν η μαμά μου νηπιαγωγός και από μικρό παιδί πήγαινα στο νηπιαγωγείο της και μου άρεσε όλη αυτή η δουλειά, το να είσαι συνέχεια με παιδιά. Γελούσα, χαιρόμουν και ήθελα κι εγώ να το επιλέξω ως δουλειά. N6

Σκέφτηκα το οικονομικό, ότι είναι δηλαδή ένα επάγγελμα, στο οποίο πληρωνόμαστε σχετικά καλά. N7

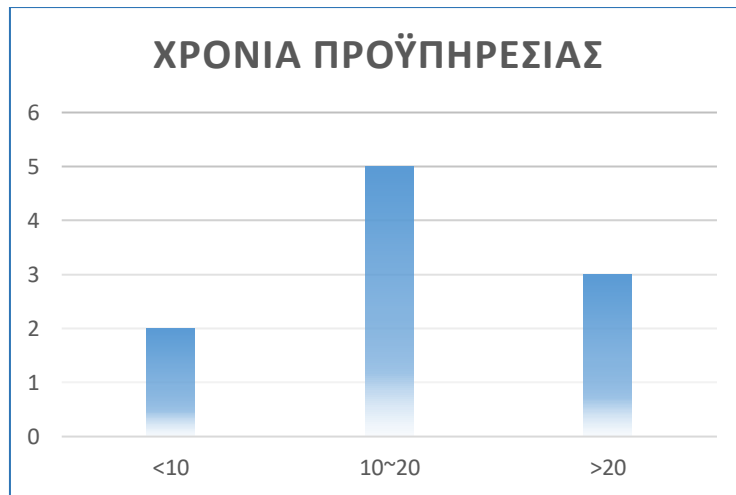
Οι υπόλοιπες τρεις νηπιαγωγοί, οι οποίες αντιστοιχούν στο 30% του δείγματος, δήλωσαν ότι η επιλογή του συγκεκριμένου επαγγέλματος έγινε με τυχαίο τρόπο. Ήταν για παράδειγμα, αποτέλεσμα των πανελλαδικών εξετάσεων. Ωστόσο, όλες ανέφεραν ότι όταν τελικά άρχισαν να ασκούν το επάγγελμα τους άρεσε.

Αρχικά η επιλογή ήταν τυχαία, λόγω μηχανογραφικού. N9

Στην πορεία άρχισε να μου αρέσει ιδιαίτερα, όταν άρχισα να δουλεύω δηλαδή. Όχι τόσο στη σχολή, όσο όταν άρχισα να δουλεύω. Τότε βγήκε το ενδιαφέρον για τη δουλειά. N8

4.1.2 Προϋπηρεσία

Σε ό, τι αφορά την προϋπηρεσία των νηπιαγωγών, οι μισές νηπιαγωγοί του δείγματος, δηλαδή οι πέντε στις δέκα (50%) έχουν προϋπηρεσία από δέκα έως είκοσι χρόνια, ενώ οι τρεις από τις δέκα (30%) εργάζονται πάνω από είκοσι χρόνια. Οι υπόλοιπες δύο (20%) εργάζονται λιγότερο από δέκα χρόνια (βλ. Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2: Προϋπηρεσία νηπιαγωγών

Επιπλέον, οι έξι από τις δέκα νηπιαγωγούς (60%) υπηρετούν πάνω από δέκα χρόνια σταθερά στο ίδιο νηπιαγωγείο. Ωστόσο, δεν ισχύει αυτό για όλες, καθώς οι υπόλοιπες τέσσερις (40%) μετακινούνται σχεδόν κάθε χρόνο σε διαφορετικά νηπιαγωγεία λόγω αποσπάσεων. Αυτό είναι και μία από τις δυσκολίες που ανέφεραν ότι αντιμετωπίζουν στο επάγγελμά τους.

4.1.3 Δυσκολίες επαγγέλματος

Σε ό, τι αφορά σχετική ερώτησή μας εάν υπάρχει κάτι στο επάγγελμά που δυσκολεύει τις νηπιαγωγούς του δείγματος ή δεν είναι ικανοποιημένες από αυτό, οι μισές νηπιαγωγοί (50%) αναφέρθηκαν στις αντιξοότητες που αντιμετωπίζουν, λόγω των συνθηκών εργασίας και των ελλείψεων στις υποδομές (βλ. Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Δυσκολίες επαγγέλματος

Αναφέρουν για παράδειγμα, κτηριακές ελλείψεις, μεγάλο αριθμό παιδιών ανά τάξη και συνεχείς αποσπάσεις, υποδηλώνοντας τις θεσμικές ευθύνες που υπάρχουν.

Οι αίθουσες είναι πολύ μικρές, είμαστε μέσα σε σαράντα τετραγωνικά και φέτος έχουμε είκοσι τέσσερα παιδιά. Είναι πολυγωνικές, περιορίζουν δηλαδή την μετατροπή του χώρου, την ευελιξία του χώρου την περιορίζουν αρκετά και ότι είμαστε πολύ στενά. N1

Η δυσκολία για εμένα είναι το ότι πρέπει κάθε χρόνο να παίρνω απόσπαση και να είμαι σε άλλο σχολείο. N3

Οι υπόλοιπες πέντε νηπιαγωγοί (50%) ανέφεραν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες σχετικά με την διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού (παιδιά-συνάδελφοι-γονείς), κυρίως ως προς την ευθύνη που αναλαμβάνουν και τη συνεργασία μαζί τους (βλ. Διάγραμμα 3). Αναφέρουν χαρακτηριστικά:

Το κομμάτι της ευθύνης. Είναι κάτι που δεν με απασχολούσε παλιότερα, αλλά όσο δουλεύω με τα παιδιά και συναναστρέφομαι με αυτά καθημερινά αισθάνομαι μεγάλη ευθύνη απέναντί τους. N7

Το πιο δύσκολο κομμάτι, θεωρώ είναι το θέμα της διαχείρισης, που δεν είναι μόνο η διαχείριση των μαθητών, αλλά είναι και η διαχείριση των γονιών τους και η διαχείριση των εκπαιδευτικών. N9

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι οι νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην έρευνά μας, στην πλειονότητά τους έχουν επιλέξει συνειδητά το επάγγελμά τους, ήταν επιθυμία

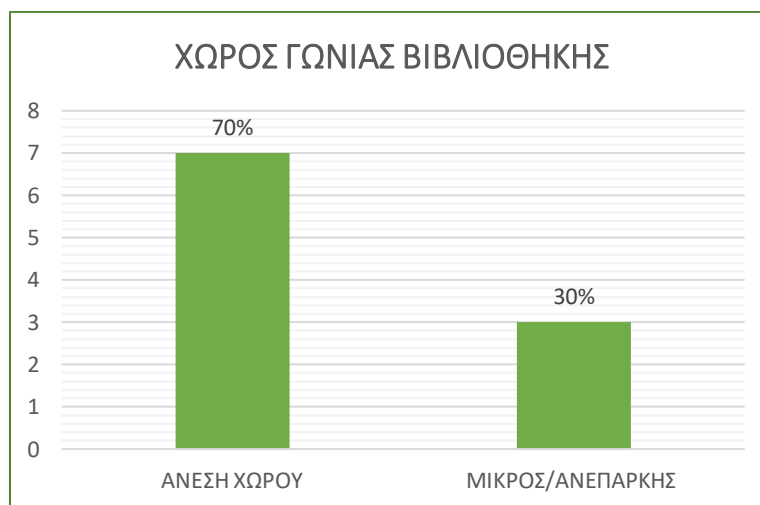
τους από μικρή ηλικία, καθώς τους ευχαριστεί η επαφή με παιδιά. Σχεδόν όλες έχουν από σημαντική (10 ~ 20 χρόνια) έως πολύ μεγάλη (πάνω από 20 χρόνια) προϋπηρεσία. Μάλιστα οι περισσότερες από αυτές εργάζονται πάνω από δέκα χρόνια στο ίδιο νηπιαγωγείο. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στο επάγγελμά τους αφορούν εξίσου στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, στις ελλείψεις υποδομών και στις συνθήκες εργασίας.

4.2 Οργάνωση γωνιάς βιβλιοθήκης

4.2.1. Χώρος γωνιάς βιβλιοθήκης

Μέσα από τις συνεντεύξεις μας διερευνούσαμε την ύπαρξη και την οργάνωση της γωνιάς της βιβλιοθήκης στην τάξη των νηπιαγωγείων, με ποια βιβλία εμπλουτίζεται η γωνιά, με ποια κριτήρια και από ποιους επιλέγονται αυτά. Επίσης, διερευνούσαμε το γιατί, πώς και πόσο αξιοποιείται η συγκεκριμένη γωνιά στη μαθησιακή διαδικασία και πώς και πόσο εμπλέκονται τα παιδιά σε αυτό.

Όλες οι νηπιαγωγοί του δείγματος (100%) απάντησαν ότι έχουν γωνιά βιβλιοθήκης στην τάξη τους. Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις τους όμως, οι απαντήσεις τους διαφοροποιήθηκαν ως προς τον χώρο που έχουν. Η γωνιά, στην οποία υπάρχει και λειτουργεί η βιβλιοθήκη, έχει ως επί το πλείστον άνεση χώρου, τραπεζάκια, καρέκλες (7/10 νηπιαγωγούς, 70%), αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις όπου ο χώρος είναι μικρός και ανεπαρκής (3/10 νηπιαγωγούς, 30%) (βλ. Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4: Δεδομένα ύπαρξης χώρου

Ανέφεραν χαρακτηριστικά:

Για τον χώρο που έχουμε νομίζω ότι είναι καλούτσικα, καλά. Δηλαδή, έχουμε μία σχετική άνεση. N8

Ο χώρος νομίζω όμως ότι είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα για εμάς, γιατί είναι πολύ μικρός. N1

Μάλιστα, μία νηπιαγωγός, ελλείπει χώρου δεν διαθέτει έπιπλο βιβλιοθήκης και τοποθετεί τα βιβλία μέσα σε μία κούτα.

Έχουμε μια πολύ μικρή τάξη και ουσιαστικά έχουμε τα βιβλία σε μια κούτα διάφανη.
N4

Από τις νηπιαγωγούς με την ευρύχωρη γωνιά βιβλιοθήκης, μερικές (3/7) προσδιόρισαν, ότι το έπιπλο είναι αυτό που προβλέπεται από τον ΟΣΚ και δύο (2/7) ανέφεραν ότι στη γωνιά της βιβλιοθήκης έχουν μοκέτα και μαξιλάρια.

Έχουμε τη γωνιά σε μία γωνιά, είναι οι βιβλιοθήκες αυτές του ΟΣΚ οι κλασικές αυτές οι παλιές, δίπλα είναι μία μοκετούλα, μαξιλαράκια, δηλαδή είναι όμορφη η γωνιά μας. N 5

Επιπλέον, κάποιες νηπιαγωγοί (2/7) αναφέρθηκαν και στη διακόσμηση της γωνιάς. Ανέφεραν ότι διαμορφώνουν τη συγκεκριμένη γωνιά σύμφωνα με τη θεματική προσέγγιση ή τα projects που υλοποιούνται.

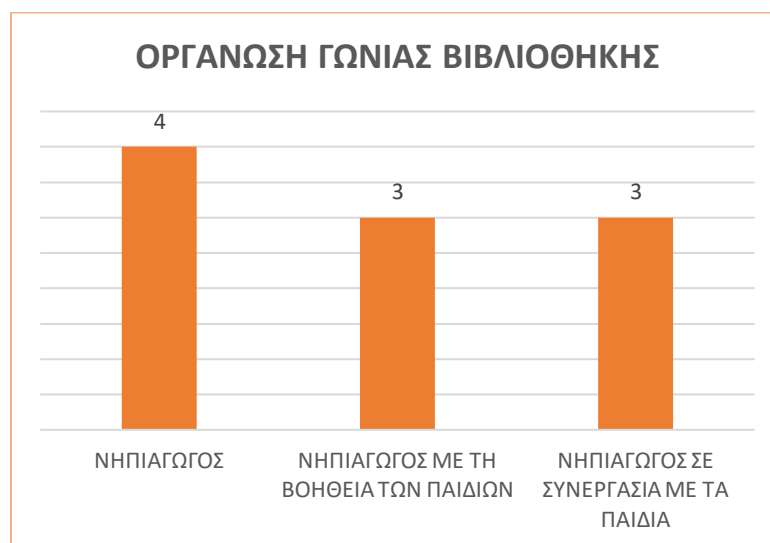
Έτυχε μία χρονιά που ασχοληθήκαμε με τους δεινόσαυρους να μετατρέψουμε αυτή τη γωνιά. Την κάναμε σπηλιά, όπου εκεί ήτανε δήθεν η σπηλιά των δεινοσαύρων και υπήρχαν βιβλία σχετικά με δεινόσαυρους. Άλλη χρονιά κάναμε για πειρατές.
N1

Όπως έχουμε διαμορφώσει την τάξη είναι σα να μπαίνεις σε ένα μεγάλο βιβλιοπωλείο. Αντί για μαγαζάκι, μπακάλικο ή κάτι τέτοιο, που συνήθως έχουν τα περισσότερα σχολεία, εμείς έχουμε βιβλιοπωλείο και αυτό το βιβλιοπωλείο είναι πολύ μεγάλο και έχει χώρο ένα αναγνωστήριο, που τα παιδιά μπορούν να διαβάσουνε. N10

4.2.2. Διαμόρφωση γωνιάς και επιλογή βιβλίων

Σύμφωνα με το τρίπτυχο «Ποιος διαμορφώνει τη σχετική γωνιά; Ποιος επιλέγει τα βιβλία στη βιβλιοθήκη; Ποιος τα τοποθετεί και τα διαχειρίζεται;» που προσπαθήσαμε να απαντηθεί μέσα από τις συνεντεύξεις, αναδείχθηκαν τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία που απαρτίζεται από τις νηπιαγωγούς που έχουν τον κυρίαρχο ρόλο και οργανώνουν οι ίδιες την συγκεκριμένη γωνιά (4/10, 40%), η δεύτερη κατηγορία που οργανώνει την γωνιά της βιβλιοθήκης με τη βοήθεια των παιδιών (3/10, 30%) και η τρίτη

κατηγορία με τις νηπιαγωγούς που οργανώνουν την γωνιά σε συνεργασία με τα παιδιά (3/10, 30%) (βλ. Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5: Κατηγορίες οργάνωσης γωνιάς βιβλιοθήκης

Συγκεκριμένα, οι τέσσερις από τις δέκα νηπιαγωγούς (40%), που συνιστούν την πρώτη κατηγορία που διαμορφώθηκε, οργανώνουν μόνες τους τη γωνιά της βιβλιοθήκης χωρίς τη συμμετοχή ή την βοήθεια των παιδιών. Δηλαδή, επιλέγουν οι ίδιες τα βιβλία με τα οποία θα εξοπλίσουν τη γωνιά. Στη συνέχεια, τα τοποθετούν και τη διαμορφώνουν μόνες τους.

Ναι, τα βιβλία συγκεκριμένα στη δική μου τάξη τα επιλέγω εγώ, υπάρχουν και του σχολείου κάποια βιβλία, αλλά κυρίως εγώ φέρνω τα βιβλία στο σχολείο. N4

Όχι δεν τη στήνουμε μαζί, όχι, μπαίνουν κάποια συγκεκριμένα βιβλία και σύμφωνα με το project τα αλλάζω. Δεν τη στήνουμε μαζί. N7

Οι τρεις νηπιαγωγοί που συνιστούν την δεύτερη κατηγορία (30%), οργανώνουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης με τη βοήθεια των παιδιών, δηλαδή μπορεί τα παιδιά να βοηθούν στην τοποθέτηση των βιβλίων στη γωνιά ή να βοηθούν στη διακόσμηση, υπό την εποπτεία όμως της νηπιαγωγού και βασισμένα στις δικές της ιδέες.

Κυρίως δημιουργήθηκε από εμάς. Τα παιδιά συμμετείχαν όμως στη διακόσμηση της γωνιάς και στην τοποθέτηση των βιβλίων. N1

Εσύ είσαι αυτή που κανονίζεις, αλλά το κάνεις απλά μαζί με τα παιδιά. Τι να κάνουν κι αυτά; Το δέχονται, έτσι όπως το έχει η νηπιαγωγός στο μυαλό της. N6

Οι υπόλοιπες τρεις νηπιαγωγοί, που συνιστούν την τρίτη κατηγορία, (επίσης 30% του δείγματος), οργανώνουν τη γωνιά μαζί με τα παιδιά.

Με τα παιδιά μαζί. Τη στήσαμε μαζί με τα παιδιά και αφορμή για όλο αυτό ήταν, ξεκίνησα πέρυσι ένα project μαζί με τους γονείς και τα παιδιά. N10

Σχετικά με την επιλογή των βιβλίων, οι νηπιαγωγοί της τρίτης κατηγορίας (βλ. Διάγραμμα 5), ανέφεραν ότι προεπιλέγουν οι ίδιες έναν αριθμό βιβλίων και τα παρουσιάζουν στα παιδιά. Στη συνέχεια, τα παιδιά τα επεξεργάζονται, συζητούν γι' αυτά και έπειτα τα παιδιά επιλέγουν ποια από αυτά θα τοποθετήσουν στη γωνιά. Επίσης, η διακόσμηση και η οποιαδήποτε διαμόρφωση της γωνιάς γίνεται σε συνεργασία με τα παιδιά, αξιοποιώντας τις ιδέες τους.

Αρχικά φέρνω εγώ έναν αριθμό βιβλίων στην τάξη, οπότε από αυτά μπορούν τα παιδιά να επιλέξουν για να βάλουμε. N8

Τους τα παρουσιάζω, μετά τα παίρνουν και τα ξεφυλλίζουν όλα και μετά τα ξαναβάζουνε κάτω στην παρεούλα και ένα-ένα επιλέγει ποιο βιβλίο θα ήθελε να βρίσκεται στη βιβλιοθήκη. N9

Οι οχτώ από τις δέκα (80%) νηπιαγωγούς του δείγματος, ανέφεραν ότι τα παιδιά φέρνουν δικά τους βιβλία από το σπίτι είτε με πρωτοβουλία των ίδιων των παιδιών, είτε εφόσον τους ζητηθεί, σχετικά με το θέμα που προσεγγίζεται κάθε φορά, αλλά τα βιβλία αυτά δεν τοποθετούνται στην βιβλιοθήκη. Ωστόσο, η μία από αυτές ανέφερε, ότι τα βιβλία αυτά παραμένουν στην βιβλιοθήκη για όσο καιρό θέλει το κάθε παιδί.

Φέρνουν κάποιες φορές όταν δουλεύουμε κάποιο θέμα, κάποιο πρότζεκτ και τους ζητάμε να δούνε τι βιβλία έχουν σχετικό με το θέμα και μπορούν να τα φέρουν στο σχολείο να τα διαβάσουμε. N2

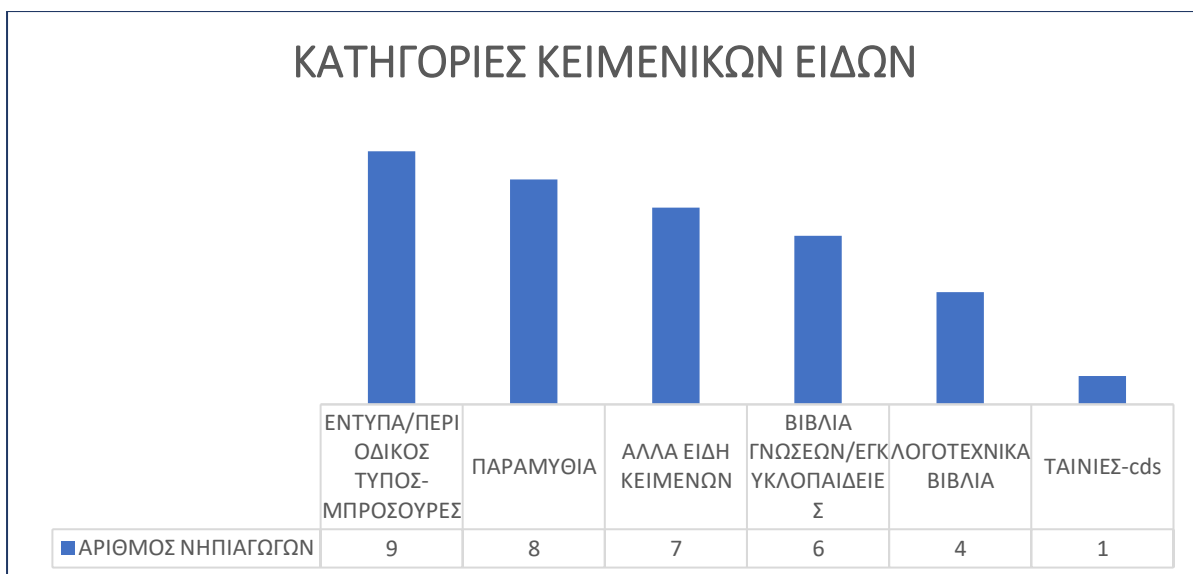
Φέρνουν βιβλία, τα οποία τα διαβάζουμε συνήθως στην παρεούλα όλοι μαζί, αυτά τα βιβλία όμως δεν μπαίνουν στη βιβλιοθήκη. N3

Ανάλογα με το θέμα που προσεγγίζουμε, θα μείνει το βιβλίο εκεί μέχρι να ολοκληρωθεί, να μπορεί να ανατρέξει ένας μαθητής όποτε θέλει. N10

Συνοψίζοντας, από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών, διαπιστώνουμε ότι όλες έχουν γωνιά βιβλιοθήκης στην τάξη τους. Μάλιστα, ο χώρος στον οποίο βρίσκεται και λειτουργεί η γωνιά, ως επί το πλείστον είναι άνετος και διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό (έπιπλο βιβλιοθήκης, τραπεζάκια, καρέκλες, μοκέτα). Σχετικά με την διαμόρφωση και την επιλογή των βιβλίων με τα οποία εξοπλίζεται η γωνιά, από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών, αναδείχθηκε ότι υπάρχει μία τάση να έχουν οι ίδιες την οργάνωση και την εποπτεία της γωνιάς, αλλά στο μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (60%) φαίνεται να εμπλέκουν τα παιδιά στην διαδικασία, με μία μερίδα αυτών (30%) να συναποφασίζουν σε μεγάλο βαθμό με αυτά, ακολουθώντας διαλογικές πρακτικές και συμμετοχικές δράσεις.

4.2.3 Περιεχόμενο βιβλιοθήκης: Είδη βιβλίων

Αναφορικά με το υλικό που περιλαμβάνει η γωνιά της βιβλιοθήκης, οι νηπιαγωγοί του δείγματος περιέγραψαν ποικιλία βιβλίων και εντύπων και μάλιστα ανέφεραν και οι ίδιες ρητά την ανάγκη για ποικιλία κειμενικών ειδών. Από το σύνολο των απαντήσεών τους, αναδείχθηκαν πέντε κατηγορίες: α) διάφορα έντυπα/περιοδικός τύπος-μπροσούρες, που προτιμούν εννέα από τις δέκα νηπιαγωγούς, β) *παραμύθια*, που προτιμούν οχτώ από τις δέκα νηπιαγωγούς, γ) *άλλα είδη κειμένων (κόμικς, ξενόγλωσσα βιβλία, παρτιτούρες κ.ά.)*, που προτιμούν επτά από τις δέκα νηπιαγωγούς, δ) *βιβλία γνώσεων/εγκυκλοπαίδειες*, που προτιμούν έξι από τις δέκα νηπιαγωγούς, ε) *παιδικά λογοτεχνικά βιβλία*, που προτιμούν τέσσερις από τις δέκα νηπιαγωγούς. Τέλος, διαμορφώθηκε και μία έκτη μικρή κατηγορία, η οποία αποτελείται από *ταινίες και cds* που εμπλουτίζουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης, στην οποία αναφέρθηκε μία μόνο νηπιαγωγός που (βλ. Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Κατηγορίες κειμενικών ειδών

α) Διάφορα έντυπα/περιοδικός τύπος-μπροσούρες

Πιο αναλυτικά, ως η πιο δημοφιλής επιλογή υλικού από τις νηπιαγωγούς για τη γωνιά της βιβλιοθήκης, αναδείχθηκαν τα διάφορα έντυπα/περιοδικός τύπος (εφημερίδες, παιδικά περιοδικά) και μπροσούρες (διαφημιστικά φυλλάδια, προγράμματα θεάτρου, αφίσες).

Στο ερώτημά μας, σχετικά με τους λόγους τοποθέτησης των παραπάνω στη γωνιά της βιβλιοθήκης, οι πέντε από τις εννιά νηπιαγωγούς δήλωσαν ότι κάνουν αυτή την επιλογή αποσκοπώντας α) στη σύνδεση, από τα παιδιά, του έντυπου υλικού με την ενημέρωση και την πληροφορία και όχι μόνο στην ψυχαγωγία (5/9, 56%), β) στην ανάδυση του γραμματισμού και στην κατανόηση της επικοινωνιακής διάστασης της γλώσσας (3/9, 33%) και γ) στην διαμόρφωση μίας γωνιάς που να περιλαμβάνει τις εμπειρίες και τα βιώματα των παιδιών από το σπίτι (1/9, 11%) (βλ. Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7: Δεδομένα κριτηρίων τοποθέτησης περιοδικού τύπου

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής παραδείγματα:

Να έχουν πρόσβαση σε κάθε υλικό που μπορεί να τους δώσει κάποια πληροφορία, κάποια γνώση. N10

Γιατί βλέπουν ότι επικοινωνούμε, πηγάζουν πληροφορίες μέσα από τον γραπτό λόγο, βάζουν το δαχτυλάκι τους και κάνουν πως διαβάζουν, οπότε αυτό βοηθάει πάρα πολύ στον γραμματισμό. N4

Για τον κάθε άνθρωπο υπάρχει κάποιο είδος βιβλίου που τον ενδιαφέρει, να καταλάβουν ότι όλοι δεν ευχαριστούνται με το ίδιο είδος βιβλίου. N8

Τα παιδιά έχουν και πολλά ερεθίσματα από τα σπίτια, οπότε μπορεί να έχουν δει και διαβάσει κάτι σχετικό. N3

β) Παραμύθια

Δεύτερη κατηγορία υλικού που περιλαμβάνει η γωνιά της βιβλιοθήκης, αναδείχθηκαν τα παραμύθια που είναι το πιο δημοφιλές είδος λογοτεχνικού βιβλίου που υπάρχει στις βιβλιοθήκες των νηπιαγωγείων. Με τον όρο «παραμύθια» οι νηπιαγωγοί δεν αναφέρονται αποκλειστικά στα λαϊκά ελληνικά παραμύθια ή στα θαυμαστά παραμύθια, για παράδειγμα των αδερφών Γκριμ και Περώ. Χρησιμοποιούν τον όρο για να χαρακτηρίσουν σύντομες ιστορίες μυθοπλασίας για παιδιά, λαϊκές ή/και σύγχρονες.

Πολλά παραμύθια, συνήθως έχουμε παραμύθια στα σχολεία N3

Κυρίως έχουμε παραμύθια. N2

γ) Άλλα είδη κειμένων

Ως τρίτη κατηγορία, αναδείχθηκε μία μεγάλη γκάμα διαφορετικών κειμενικών ειδών με μεγάλη ποικιλία, όπως κόμικς, εικονοβιβλία, ξενόγλωσσα βιβλία, λεξικό, αλφαβητάρια, μυθιστορήματα ενηλίκων και μουσικό βιβλίο με παρτιτούρες. Χαρακτηριστικό τους είναι η χρήση ενός διαφορετικού σημειωτικού συστήματος γραφής για τα παιδιά π.χ. έμφαση στις εικόνες, διαφορετικό αλφάβητο, πεντάγραμμο και νότες ή βιβλίο για ενήλικο αναγνωστικό κοινό μόνο με κείμενο. Αναφέρουμε ενδεικτικά παραδείγματα:

Διάφορα περιοδικά και κόμικς που υπάρχουν έξτρα στον χώρο. N3

Έχουμε εικονοβιβλία και βιβλία αγγλικών. N4

Λεξικό για να καταλάβουν τη χρήση του, ξενόγλωσσο βιβλίο και μουσικό βιβλίο, δηλαδή ένα βιβλίο με παρτιτούρες για να δούνε ότι υπάρχει και αυτό το είδος. N8

Αλφαβητάρια και τέτοια, με εικόνες και λέξεις. N6

Βιβλία σχετικά με το περιβάλλον, η εικονογράφηση είχε να κάνει με το περιβάλλον.
N5

Κόμικς, διηγήματα ή μυθιστορήματα ενηλίκων. N8

δ) Βιβλία γνώσεων/εγκυκλοπαίδειες

Στην κατηγορία «βιβλία γνώσεων/εγκυκλοπαίδειες», η οποία αποτελεί την τέταρτη κατά σειρά κατηγορία, ανήκουν οι παιδικές εγκυκλοπαίδειες και άλλα βιβλία γνώσεων που απευθύνονται κατά κύριο λόγο στην παιδική ηλικία.

Βάζω διάφορα βιβλία, δηλαδή όχι μόνο λογοτεχνικά, αλλά και γνώσεων, εγκυκλοπαίδειες. N9

Έχουμε κάποια άλλα που είναι παιδική εγκυκλοπαίδεια. N3

Βιβλία γνώσεων, βέβαια γι' αυτή την ηλικία. N6

ε) Παιδικά λογοτεχνικά βιβλία

Σε ό, τι αφορά την πέμπτη κατηγορία «λογοτεχνικά βιβλία», σ' αυτήν ανήκουν κατά κύριο λόγο βιβλία παιδικής λογοτεχνίας.

Παιδική λογοτεχνία, κυρίως παιδική λογοτεχνία δηλαδή. N6

Λογοτεχνικά βιβλία γι' αυτή την ηλικία. N7

στ) Ταινίες και cds

Έκτη και τελευταία κατηγορία υλικού που εξοπλίζει τη γωνιά της βιβλιοθήκης αναδείχθηκαν οι ταινίες και τα cds. Στην κατηγορία αυτή αναφέρθηκε μία νηπιαγωγός και συγκεκριμένα, ανέφερε ότι τα τοποθετεί στη γωνιά της βιβλιοθήκης, προκειμένου να αξιοποιηθούν κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά δίνεται και η δυνατότητα στα παιδιά να τα δανειστούν.

Έχουμε και ταινίες στη δανειστική μας, που καμιά φορά μπορεί να δούμε. Δηλαδή, τα παιδιά δανείζονται βιβλία, αλλά δανείζονται και ταινίες, ένα cd ας πούμε. N10

4.2.4 Κριτήρια επιλογής βιβλίων

Σε ό, τι αφορά τα κριτήρια επιλογής των βιβλίων της γωνιάς της βιβλιοθήκης, από τις αναφορές των νηπιαγωγών, αναδείχθηκαν πέντε κατηγορίες κριτηρίων: α) να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των παιδιών (43% των αναφορών), β) τα θέματα των βιβλίων να έχουν σχέση με την εκάστοτε θεματική προσέγγιση (22%), γ) το περιεχόμενο των βιβλίων (ποιότητα, αισθητική) (14%), δ) να αρέσουν στην ίδια τη νηπιαγωγό (14%), ε) το χαμηλό κόστος (7%) (βλ. Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8: Κριτήρια επιλογής βιβλίων γωνιάς βιβλιοθήκης

α) Πιο αναλυτικά, για το κριτήριο «τα βιβλία να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των παιδιών» (43%), κυρίαρχη βαρύτητα φαίνεται να έχει το πλαίσιο της εκάστοτε τάξης. Οι νηπιαγωγοί που αναφέρθηκαν σε αυτό το κριτήριο ανέφεραν συγκεκριμένα ότι προσέχουν, ώστε τα βιβλία να ταιριάζουν στην ηλικία, στο αναπτυξιακό στάδιο των παιδιών και στις προϋπάρχουσες εμπειρίες τους. Ανέφεραν ενδεικτικά:

Ανάλογα με την ηλικία, γιατί έχεις και νήπια και προνήπια ή παιδιά που είχες και την προηγούμενη χρονιά, τα οποία έχουν εξοικειωθεί με τη βιβλιοθήκη και με το βιβλίο. N2

Τα βιβλία πρέπει να είναι ανάλογα με την ηλικία και από εκεί και πέρα φυσικά παίζει και ρόλο και το επίπεδο και το ενδιαφέρον των παιδιών. N3

β) Το κριτήριο «τα θέματα των βιβλίων να έχουν σχέση με την εκάστοτε θεματική προσέγγιση» (22%), φαίνεται να απασχολεί αρκετά τις νηπιαγωγούς. Μάλιστα, μία από αυτές, ανέφερε ότι διαμορφώνει όλη τη γωνιά με βάση το θέμα που προσεγγίζουν κάθε φορά μέσα στην τάξη.

Ανάλογα με το θέμα. Επειδή ασχοληθήκαμε με τους δεινόσαυρους ψάξαμε κάποια με δεινόσαυρους (...) τη γωνιά την κάναμε σπηλιά, όπου εκεί ήτανε δήθεν η σπηλιά των δεινοσαύρων και υπήρχαν εκεί βιβλία σχετικά με δεινόσαυρους. N1

Σταδιακά φέρνω βιβλία που έχουν σχέση με τη θεματική ενότητα που κάνουμε κάθε φορά. N4

γ) Ως κριτήριο «το περιεχόμενο των βιβλίων» (14%), οι νηπιαγωγοί εννοούν να είναι συμβατό με την καθημερινή ζωή στο νηπιαγωγείο, με κατανοητό κείμενο για τα παιδιά και πλούσια εικονογράφηση. Μάλιστα, η μία από αυτές, ανέφερε ότι προτιμάει τα εικονοβιβλία, υποδηλώνοντας ότι χτίζουν το νόημα με πολλαπλούς αφηγηματικούς τρόπους μέσω εικόνας-κειμένου.

Στην αρχή της χρονιάς έφερα σχετικά με τα συναισθήματα, σχετικά με νέους φίλους, σχετικά με το σχολείο για να επεξεργαστούμε τις πρώτες δύο βδομάδες. N4

Πρώτα απ' όλα προσέχω το κείμενο και να είναι κατανοητό για τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Προσέχω την εικόνα, μου αρέσουν τα picturebooks που άλλο λέει το κείμενο και άλλο λέει η εικόνα, οπότε δημιουργεί καινούριες εικόνες, πλάθει νέους κόσμους στα παιδιά και λέει παραπάνω πράγματα απ' ότι λέει η ιστορία. N9

δ) Οι προσωπικές επιλογές των νηπιαγωγών αναδείχθηκαν επίσης, ως ένα κριτήριο επιλογής των βιβλίων (14%). Οι νηπιαγωγοί που το ανέφεραν δήλωσαν ότι επιλέγουν συγκεκριμένα συγγραφείς και εικονογράφους που προτιμούν, ενώ η μία από αυτές είπε ότι εμπιστεύεται συγκεκριμένα βιβλιοπωλεία, διαβάζει βιβλιοκριτικές και την ενδιαφέρουν οι γνώμες των συναδέλφων της σχετικά με τις επιλογές της.

Πρώτα απ' όλα να μου αρέσουν εμένα, αν εμπνέει εμένα ένα βιβλίο, μπορώ να το περάσω εύκολα και στα παιδιά. N6

Είναι κάποιοι συγγραφείς και εικονογράφοι που τους εμπιστεύομαι, όπως και βιβλιοπωλεία. Διαβάζω βιβλιοκριτικές, ρωτάω τη γνώμη συναδέλφων και έχω προσωπική επαφή με αρκετούς συγγραφείς και εικονογράφους. N10

ε) Το «κόστος των βιβλίων» (7%), είναι ένα κριτήριο, αλλά όχι τόσο σημαντικό, καθώς αναφέρθηκε ότι το λαμβάνουν υπόψη μόνον στην αρχή της σχολικής χρονιάς όταν ακόμη τα παιδιά δεν έχουν αποκτήσει εμπειρίες ορθής χρήσης των βιβλίων, με αποτέλεσμα, κατά την διάρκεια της προσαρμογής των παιδιών στο νηπιαγωγείο, να επιλέγονται στη γωνιά της βιβλιοθήκης παραμύθια χαμηλού κόστους.

Τα λεπτά τα κλασικά, που αν σκιστεί κάποιο να μπορούμε να το αντικαταστήσουμε, έτσι να εξοικειωθούν τα παιδάκια τα μικρά βασικά. N5

Αξιίζει να σημειωθεί η επιπλέον πληροφορία που ανέφεραν τέσσερις νηπιαγωγοί (4/10), ότι φροντίζουν να ανανεώνουν τακτικά τα βιβλία, με τα οποία εξοπλίζεται η γωνιά, κυρίως σε σχέση με το ενδιαφέρον που επιδεικνύουν τα παιδιά κάθε περίοδο.

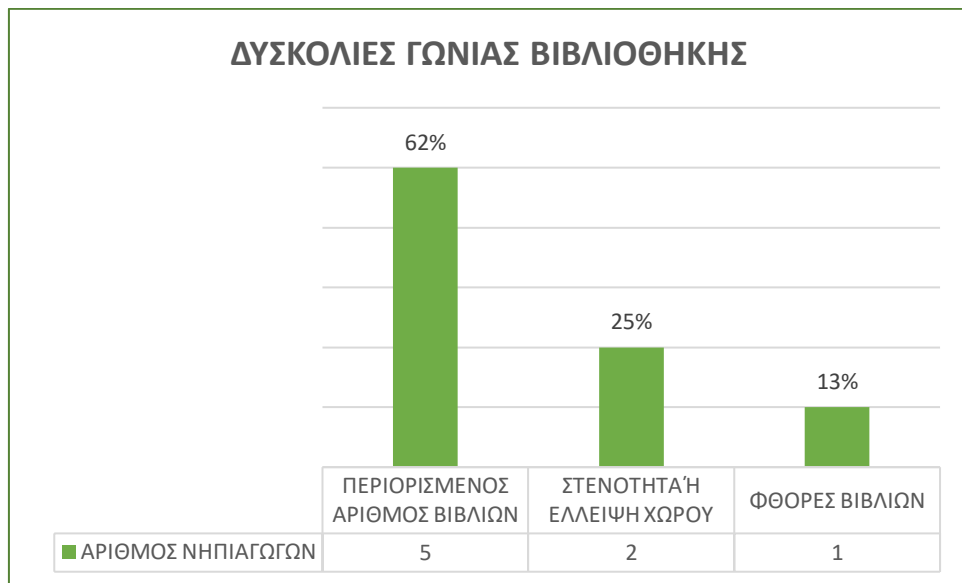
Συνέχεια ανανεώνω τα βιβλία που υπάρχουν μέσα στη τάξη και τα χρησιμοποιούμε πάρα πολύ και στο μάθημα. N4

Ανανεώνουμε τα βιβλία κάθε δύο μήνες. N5

Συνοψίζοντας, από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών, σχετικά με τα βιβλία με τα οποία εξοπλίζουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης, καθώς και τα κριτήρια με τα οποία τα επιλέγουν, διαπιστώνουμε, ότι στην πλειονότητά τους οι νηπιαγωγοί εμπλουτίζουν τη γωνιά με ποικιλία, όπως περιοδικό τύπο, μπροσούρες και διάφορα έντυπα, παραμύθια, παιδική λογοτεχνία, χωρίς να αγνοούν ωστόσο μερικές από αυτές να εμπλουτίσουν την βιβλιοθήκη της τάξης και με κείμενα που δίνουν έμφαση είτε σε άλλους σημειωτικούς τρόπους, όπως στατικές και κινούμενες εικόνες (κόμικς, ταινίες) είτε σε άλλους συμβολικούς τρόπους γραφής (ξένο αλφάβητο, πεντάγραμμο/νότες). Αυτό δείχνει, ότι στο σύνολό τους οι νηπιαγωγοί στοχεύουν, μέσω της βιβλιοθήκης, στην απόλαυση, στη γνώση, αλλά και την ανάπτυξη του γραμματισμού. Επίσης, αναδεικνύεται, ότι ως βασικότερα κριτήρια των περισσότερων νηπιαγωγών για την επιλογή βιβλίων, είναι η ανταπόκριση των βιβλίων στα ενδιαφέροντα των παιδιών και η σχέση τους με τη θεματική προσέγγιση που πραγματοποιούν. Δεν αγνοούν ωστόσο και κριτήρια, όπως το περιεχόμενο, τις δικές τους προτιμήσεις και το χαμηλό κόστος των βιβλίων.

4.2.5 Δυσκολίες σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης και αντιμετώπισή τους

Σε ό, τι αφορά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι οκτώ (08) νηπιαγωγοί του δείγματός μας σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, από τις απαντήσεις τους αναδείχθηκαν τρεις κατηγορίες: α) ο περιορισμένος αριθμός βιβλίων με τον οποίο εξοπλίζεται η γωνιά (5/8 νηπιαγωγούς, 62%), β) η έλλειψη χώρου (2/8 νηπιαγωγούς, 25%), γ) οι φθορές βιβλίων από κακή χρήση (1/8 νηπιαγωγούς, 13%) (βλ. Διάγραμμα 9). Οι υπόλοιπες δύο νηπιαγωγοί του δείγματος δεν αναφέρθηκαν σε σχετικές δυσκολίες.

Διάγραμμα 9: Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί σχετικά με τη γωνιά βιβλιοθήκης

α) Πιο αναλυτικά, το πρόβλημα του περιορισμένου αριθμού βιβλίων (62%), προκύπτει, όπως ανέφεραν ρητά οι νηπιαγωγοί, από την έλλειψη οικονομικής ενίσχυσης των νηπιαγωγείων γενικά και ειδικών κονδυλίων για την βιβλιοθήκη πιο συγκεκριμένα. Για παράδειγμα, ανέφεραν χαρακτηριστικά:

Τα βιβλία καταστρέφονται και θέλουν ανανέωση, τα οικονομικά συνήθως είναι λίγο δύσκολα. N1

Δεν επαρκούν πάντα τα χρήματα των σχολικών επιτροπών, υπάρχει ένα τέτοιο θέμα. N8

Σε ό, τι αφορά τους τρόπους και τα μέσα που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η έλλειψη χρηματοδότησης για την αγορά βιβλίων, οι νηπιαγωγοί αυτής της κατηγορίας ανέφεραν ότι απευθύνονται σε φορείς και ιδρύματα (57% των αναφορών), αναζητούν υποστήριξη από τις οικογένειες των παιδιών, οι οποίες κάνουν δωρεές βιβλίων στα σχολεία (29%), αξιολογούν την προσωπική τους συλλογή (14%) (βλ. Διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10: Τρόποι αντιμετώπισης της ελλιπούς χρηματοδότησης

Συγκεκριμένα, όσες νηπιαγωγοί αναζητούν λύσεις μέσω φορέων και ιδρυμάτων, απευθύνονται σε δημόσιες, δημοτικές ή κινητές βιβλιοθήκες και δανείζονται βιβλία για την τάξη τους, ή απευθύνουν αιτήματα οικονομικής ή υλικής ενίσχυσης σε ιδρύματα με δράσεις κοινωφελούς χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα το Ίδρυμα Μελάς:

Η δημόσια βιβλιοθήκη της Βέροια έχει πάρα πολλά βιβλία, έχει μεγάλη ποικιλία και μπορούμε να διαλέξουμε βιβλία και μας βοηθάει πάρα πολύ αυτό. N5

Είναι κάποιιοι άλλοι φορείς, όπως είναι τα «Βιβλία σε ρόδες», που ενδιαφέρεσαι για κάποιο θέμα και σου στέλνουν μία βαλίτσα. N8

Κάναμε κάποια χαρτιά στο ίδρυμα Μελά, πήραμε αρκετά βιβλία. N8

Όσες απευθύνουν έκκληση στους γονείς των μαθητών, τους ενεργοποιούν τις περισσότερες φορές, προτείνοντάς τους να δωρίσουν βιβλία στο νηπιαγωγείο ή ακόμη, αλλά λιγότερο συχνά, να εμπλακούν πιο ενεργά στη διαμόρφωσή της.

Ζητήσαμε δωρεές από τους γονείς, βιβλία από μεγαλύτερα τους παιδιά, που δεν τα χρειάζονται πια. N6

Επίσης μπορεί να γίνει σε συνεργασία με τους γονείς το να βελτιώσεις τη γωνιά της βιβλιοθήκης. N3

Υπάρχουν και νηπιαγωγοί που διαθέτουν οι ίδιες πλούσια προσωπική συλλογή βιβλίων και την αξιοποιούν για τον εμπλουτισμό της.

Κυρίως εγώ φέρνω τα βιβλία στο σχολείο επειδή έχω μεγάλη συλλογή. N4

β) Ως δεύτερο πρόβλημα, που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, αναφέρθηκε η στενότητα και η έλλειψη του απαραίτητου χώρου για την λειτουργία της (25%) (βλ. Διάγραμμα 9, σελ. 43). Για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα αυτά, οι νηπιαγωγοί επινοούν λύσεις για να γίνει η γωνιά της βιβλιοθήκης λειτουργική:

Για λόγους εξοικονόμησης χώρου την έχουμε ανοιχτή μόνιμα και είναι καρφωμένη στον τοίχο, βιδωμένη. N1

γ) Ως το τρίτο πρόβλημα «φθορές βιβλίων από κακή χρήση» (13%), οι νηπιαγωγοί αναφέρονται στις φθορές που δημιουργούνται από τα παιδιά, κυρίως όμως στην αρχή της χρονιάς, καθώς τα παιδιά γρήγορα δείχνουν να αντιλαμβάνονται τον τρόπο χρήσης των βιβλίων, να το αναγνωρίζουν ως μέσο μάθησης και να το σέβονται.

Τις πρώτες εβδομάδες, που είναι εβδομάδες προσαρμογής δεν υπήρχε σεβασμός από τα παιδιά όσον αφορά τα βιβλία, δηλαδή τα έπαιρναν, τα παρατούσαν κάτω ή τα τοποθετούσαν στη βιβλιοθήκη όπως να 'ναι. N7

Συνοψίζοντας, από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, διαπιστώνουμε ότι κύριο πρόβλημα συνιστά ο περιορισμένος αριθμός βιβλίων, λόγω της έλλειψης επαρκούς χρηματοδότησης των νηπιαγωγείων ή ειδικών κονδυλίων για τις βιβλιοθήκες. Ως πρόβλημα αναδεικνύεται και η στενότητα χώρου ή η λάθος χρήση των βιβλίων από τα παιδιά, αλλά σε πολύ μικρότερο βαθμό. Οι νηπιαγωγοί για να αντιμετωπίσουν την έλλειψη πόρων για την προμήθεια και ανανέωση των βιβλίων στη γωνιά της βιβλιοθήκης, στην πλειονότητά

τους, απευθύνονται σε φορείς και ιδρύματα, ενώ μία μικρή μερίδα από αυτές είτε στρέφεται στις οικογένειες των παιδιών, οι οποίες στηρίζουν το εγχείρημά τους χαρίζοντας βιβλία στο νηπιαγωγείο, είτε χρησιμοποιεί την προσωπική συλλογή τους από βιβλία.

4.3 Γωνιά βιβλιοθήκης και εκπαιδευτική διαδικασία

4.3.1 Δραστηριότητες για και με τη γωνιά της βιβλιοθήκης

Σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται η γωνιά της βιβλιοθήκης με την εκπαιδευτική διαδικασία, αναδείχθηκαν οι εξής τέσσερις κατηγορίες: α) Γωνιά βιβλιοθήκης και δανειστική βιβλιοθήκη (29% των αναφορών), β) γωνιά βιβλιοθήκης και οργανωμένες δραστηριότητες (27%), γ) γωνιά βιβλιοθήκης και ελεύθερο παιχνίδι (26%) και δ) γωνιά βιβλιοθήκης και πραγματοποίηση projects (18%) (βλ. Διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11: Τρόποι σύνδεσης γωνιάς βιβλιοθήκης με εκπαιδευτική διαδικασία

α) Γωνιά βιβλιοθήκης και δανειστική βιβλιοθήκη

Πιο αναλυτικά, κύρια προτίμηση για τις νηπιαγωγούς του δείγματος είναι η πραγματοποίηση της δανειστικής βιβλιοθήκης στην τάξη τους (29%), καθώς γίνεται συστηματική αναφορά σε αυτή. Ακολουθείται μία συγκεκριμένη διαδικασία από όλες. Για παράδειγμα, ο δανεισμός γίνεται κάθε Παρασκευή και τα βιβλία επιστρέφονται στο νηπιαγωγείο τη Δευτέρα. Ωστόσο, καταγράφηκαν και διαφοροποιήσεις, καθώς μία νηπιαγωγός διευκρίνισε ότι, παρατηρώντας το ενδιαφέρον των παιδιών για τα βιβλία άνοιξε τη διαδικασία του δανεισμού σε καθημερινή βάση, προκειμένου να δανειζόνται τα παιδιά όποτε θέλουν όποιο βιβλίο θέλουν, ενώ μία άλλη ανέφερε ότι έδωσε τη δυνατότητα του δανεισμού και στους γονείς των μαθητών της, διότι έκρινε ότι κάτι τέτοιο

είναι ωφέλιμο για τα παιδιά, καθώς θα έχουν την ευκαιρία να διαβάσουν περισσότερα βιβλία. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά παραδείγματα:

Συνήθως ο δανεισμός στο σπίτι γίνεται Παρασκευή και επιστρέφεται το βιβλίο τη Δευτέρα. N2

Επέστρεφαν το βιβλίο αμέσως και θέλανε να δανειστούν άλλο και εμείς τη βιβλιοθήκη την ανοίξαμε, με την έννοια ότι δεν γινότανε πλέον κάθε Παρασκευή συστηματικά. N5

Μπορούσαν να δανείζονται και οι γονείς βιβλία, ανεξάρτητα από τα παιδιά τους. N10

Στην διαδικασία που ακολουθείται από τα νηπιαγωγεία για τον δανεισμό των βιβλίων, ο δανεισμός συνοδεύεται τις περισσότερες φορές από κάποια εργασία. Συνήθως, μέσω της εργασίας αυτής τα παιδιά καλούνται να γράψουν τον τίτλο του βιβλίου που δανείστηκαν ή να κάνουν κάποια σχετική ζωγραφιά, ή να καταγράψουν αν τους άρεσε ή όχι το βιβλίο ή να το παρουσιάσουν στην ολομέλεια.

Είχαμε και ένα σαν φύλλο εργασίας που το έπαιρναν μαζί τους, που ουσιαστικά έγραφαν το όνομα τους, έγραφαν τον τίτλο του βιβλίου όπως μπορούσαν και ζωγράφιζαν την αγαπημένη τους σκηνή από το παραμύθι και με μια φατσούλα χαρούμενη ή λυπημένη επέλεγαν αν τους άρεσε ή όχι το βιβλίο. N4

Παίρνουν το βιβλίο την Παρασκευή και με το που το επιστρέφουν έχουν φέρει, ας το πούμε κάποια εργασία, ζωγραφιά ή οτιδήποτε άλλο θα μπορούσε σχετικά με το βιβλίο και κάθε παιδάκι, συνήθως τη Δευτέρα, παρουσιάζει το βιβλίο που διάβασε. N3

Από την άλλη, έγινε αναφορά και σε μία αισθητή διαφοροποίηση από την πρακτική της συμπλήρωσης φύλλου εργασίας, στην οποία ασκήθηκε κριτική, επειδή τείνει να «σχολαιοποιεί» τη διαδικασία, όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, ενθαρρύνεται η δημιουργική και πολυτροπική αξιοποίηση του βιβλίου με βάση τις ιδέες των παιδιών και τα παιδιά ενθαρρύνονται να παρουσιάζουν στην τάξη όποια ιδέα υλοποιούν ή σκέφτονται, εμπνεόμενα από το βιβλίο που δανείζονται κάθε φορά, χωρίς να περιορίζονται σε φύλλα εργασίας. Αναφέρουμε χαρακτηριστικό παράδειγμα:

Δεν δίνω φύλλο εργασίας, ποτέ δεν μου άρεσε, γιατί θεωρώ πως σχολειοποιεί πάρα πολύ αυτή τη δραστηριότητα, που είναι τόσο ωραία για τα παιδιά. Αν κάτι τους εμπνεύσει μπορούν να φέρουν μια ιστορία, μια χορογραφία, ένα τραγούδι, τέτοιου τύπου δραστηριότητες, πιο δημιουργικές και όχι περιοριστικές ως προς τη φαντασία.
N10

β) Γωνιά βιβλιοθήκης και οργανωμένες δραστηριότητες

Όπως είδαμε στο Διάγραμμα 11 η γωνιά της βιβλιοθήκης συνδέεται με την εκπαιδευτική διαδικασία και μέσα από τις οργανωμένες δραστηριότητες (27%) με ένα εύρος δραστηριοτήτων που παρουσιάζει ποικιλία και διαφορετικά στάδια εμπάθυνας στο βιβλίο. Γίνεται αναφορά σε δραστηριότητες με αφορμή την ιστορία του βιβλίου, όπως για παράδειγμα δραματοποιήσεις, σε δραστηριότητες που αξιοποιούν το βιβλίο ως εκπαιδευτικό πολυεργαλείο, και σε άλλες που αναδεικνύουν το βιβλίο ως πολιτισμικό προϊόν και την ανάγνωση ως πολιτισμική πρακτική. Συγκεκριμένα, έγινε αναφορά σε δημιουργίες ιστοριών, κατασκευή βιβλίου, δραστηριότητες με βάση το θέμα που προσεγγίζουν κάθε φορά μέσα στην τάξη, κ.ά.

Πέρα από τον δανεισμό θα κουβεντιάσουμε και θα δραματοποιήσουμε με τα παιδιά την ιστορία. N5

Ένα διάστημα ψάχναμε το πώς κατασκευάζεται ένα βιβλίο, τη διανομή. Από το πώς θα γραφτεί, ο συγγραφέας, ο βιβλιοδέτης, ο εκδότης, όλα αυτά. Άλλη ήταν το πώς μπορούμε να γράψουμε κι εμείς ένα βιβλίο. N1

Είναι ένα πολύ καλό εργαλείο στα χέρια μας μέσα στην τάξη η γωνιά της βιβλιοθήκης. Μπορούμε να κάνουμε πάρα πολλά θέματα και πολλά πράγματα από εκεί. N3

γ) Γωνιά βιβλιοθήκης και ελεύθερο παιχνίδι

Η αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού (26%), αναδείχθηκε επίσης ως ένας τρόπος σύνδεσης της γωνιάς αυτής με την εκπαιδευτική διαδικασία (βλ. Διάγραμμα 11, σελ. 46). Τα παιδιά προτιμούν τη γωνιά της βιβλιοθήκης, την επισκέπτονται, δραστηριοποιούνται εκεί ξεφυλλίζοντας ή διαβάζοντας βιβλία ή ακολουθώντας πρακτικές ψυχαγωγίας (μουσική, ταινίες) ή αναλαμβάνουν

πρωτοβουλίες και αναπτύσσουν δράσεις, όπως το να στήσουν ένα θεατρικό παιχνίδι. Παραθέτουμε ενδεικτικά παραδείγματα:

Πάντα στην ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού, μπορούν να πάνε ελεύθερα να διαλέξουν όποιο βιβλίο θέλουν, να το ξεφυλλίσουν, να κάνουν ό, τι θέλουν με αυτό, οπότε επιλέγουν τα παιδιά ελεύθερα. N4

Στο ελεύθερο παιχνίδι μπορεί να συμβεί, κάτι που έχουν διαβάσει, κάτι που έχουν δανειστεί, να θέλουν να το παίζουνε θεατρικό παιχνίδι. N6

Μπορούν να παίζουν, να δημιουργήσουν, να δούνε ταινία, να ακούσουνε μουσική. N10

δ) Γωνιά βιβλιοθήκης και project

Η τέταρτη κατηγορία που αναδείχθηκε (βλ. Διάγραμμα 11, σελ. 46) αφορά στην πραγματοποίηση projects σχετικών με το βιβλίο και τη γωνιά της βιβλιοθήκης (18%). Όπως ανέφεραν χαρακτηριστικά οι νηπιαγωγοί:

Θα επιλέξω ένα βιβλίο και θα το διαβάσω ή μπορούν να επιλέξουν ένα βιβλίο από τη βιβλιοθήκη και άμα δούμε ότι υπάρχει ενδιαφέρον που το διαβάσαμε μπορεί να πάει σε project. N8

Όσες νηπιαγωγοί αναφέρθηκαν στα projects επεσήμαναν στις συνεντεύξεις τους, ότι τα projects που πραγματοποιούν σχετικά με τη βιβλιοθήκη της τάξης τους και τα βιβλία της, ξεπερνούν τα όρια του σχολείου. Για παράδειγμα, έγινε αναφορά στο πρόγραμμα «Βιβλία σε ρόδες»¹, ένα πρόγραμμα του ΥΠΑΙΘ σε συνεργασία με την Κεντρική βιβλιοθήκη Δήμου Αθηναίων και το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος που αφορά βαλίτσα με βιβλία και προτάσεις αναγνωστικών διαδρομών και δράσεων.

Είχαμε δηλώσει συμμετοχή και ταξίδεψε αυτή η βαλίτσα από πόλη σε πόλη, πέρασε από πολλά νηπιαγωγεία και κάναμε πάρα πολλά πράγματα στη διάρκεια της χρονιάς. N3

Επίσης, έγινε αναφορά στο πρόγραμμα e-Twinning και σε ένα project που πήρε τη μορφή παρέμβασης στην τοπική κοινότητα με τίτλο «Πλανόδια χαριστική βιβλιοθήκη». Αναφέρουμε ενδεικτικά:

¹ <https://www.vivliaserodes.gr/ti-einai-ta-vivlia-se-rodos/>

Το βιβλίο αυτό ήταν το παραδοτέο όλης της διαδικασίας, ήταν δηλαδή το τελικό αποτέλεσμα όλης της συνεργασίας μας. N1

Ξεκίνησα πέρυσι ένα project μαζί με τους γονείς και τα παιδιά, το οποίο το ονομάσαμε «Πλανόδια χαριστική βιβλιοθήκη» (...) Έβαζα τα βιβλία στο αυτοκίνητό μου και πηγαίναμε σε διάφορες γωνιές στην πόλη και στήναμε αναγνωστικές γωνιές, στην παιδική χαρά, σε πλατείες. N10

Επίσης, τα βιβλία μπορούν να είναι ο πυλώνας των projects, καθώς όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά, όλο το πρόγραμμα της τάξης στηρίζεται σε αυτά.

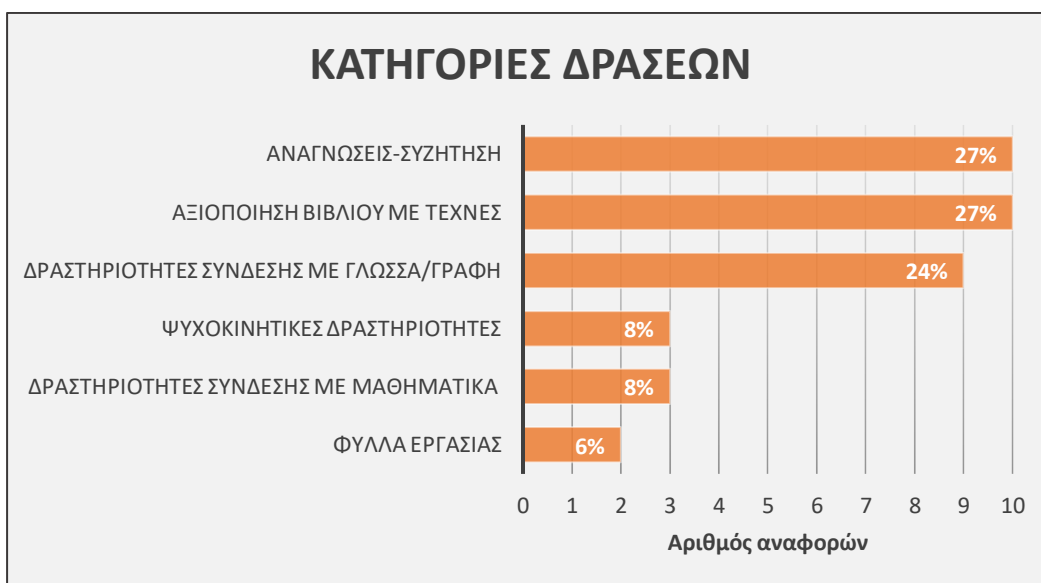
Το πρόγραμμά μου βασίζεται μόνο σε βιβλία, σε αναγνωστικές εμπυχωώσεις. N9

Γενικότερα όλο το σχολείο είναι στο πνεύμα του βιβλίου. Ξεκίνησα πέρυσι ένα project μαζί με τους γονείς και τα παιδιά. N10

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι, η γωνιά της βιβλιοθήκης συνδέεται ως επί το πλείστον με την εκπαιδευτική διαδικασία μέσω της δανειστικής βιβλιοθήκης και μέσω οργανωμένων δραστηριοτήτων. Η δανειστική βιβλιοθήκη έχει πάρει τη μορφή θεσμού για το Νηπιαγωγείο, καθώς έχει καθολική εφαρμογή. Δεν είναι λίγες οι φορές ωστόσο που μοιάζει με ρουτίνα. Παρ' όλα αυτά έχουν αναφερθεί δημιουργικοί τρόποι που κάνουν την δανειστική βιβλιοθήκη μια ζωντανή και πλούσια διαδικασία. Παράλληλα, αναδείχθηκε μία μεγάλη γκάμα οργανωμένων δραστηριοτήτων, η οποία παρουσιάζει ποικιλία και διαφορετικά στάδια εμπάθυνσης στο βιβλίο. Η γωνιά της βιβλιοθήκης εντάσσεται επίσης συστηματικά στην εκπαιδευτική διαδικασία από τα παιδιά κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού, ως ένας χώρος που τους προσφέρει στιγμές ψυχαγωγίας, αλλά και ως ένας χώρος ανάληψης πρωτοβουλιών από αυτά. Τέλος, συχνά, αλλά όχι τόσο όσο με τις οργανωμένες δραστηριότητες, η γωνιά της βιβλιοθήκης εντάσσεται στη μαθησιακή διαδικασία μέσω των projects που αναπτύσσονται με αφορμή αυτήν ή για αυτήν, είτε μέσα στο πλαίσιο του σχολείου και της τοπικής κοινότητας, είτε μέσα στο πλαίσιο σχολικών δικτύων και θεσμών.

4.3.2 Περιεχόμενο δραστηριοτήτων για και με τη γωνιά της βιβλιοθήκης

Σε ο, τι αφορά τις δραστηριότητες που υλοποιούνται σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, από το σύνολο των αναφορών των νηπιαγωγών, αναδείχθηκαν έξι κατηγορίες δραστηριοτήτων που συνδέουν το βιβλίο με διάφορες μαθησιακές περιοχές. Κυριότερες από αυτές, είναι οι κατηγορίες δραστηριοτήτων που συγκέντρωσαν τις περισσότερες αναφορές, δηλαδή α) αναγνώσεις βιβλίων & μετέπειτα συζητήσεις (27% των αναφορών), β) αξιοποίηση του βιβλίου μέσα από τις τέχνες (27%), καθώς και γ) δραστηριότητες που συνδέονται με τη γλώσσα (24%). Οι κατηγορίες με δραστηριότητες που σχετίζονται με δ) ψυχοκίνηση και ε) με μαθηματικά επιλέγονται λιγότερο συχνά σε σχέση με τα βιβλία (από 8% των προτιμήσεων έκαστη), ενώ λίγο φαίνεται να συνδέονται τα βιβλία και με στ) δραστηριότητες συμπλήρωσης διάφορων φύλλων εργασίας (6%) (βλ. Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12: Κατηγορίες δράσεων γωνιάς βιβλιοθήκης

α) Δραστηριότητες «Αναγνώσεις βιβλίων & μετέπειτα συζητήσεις»

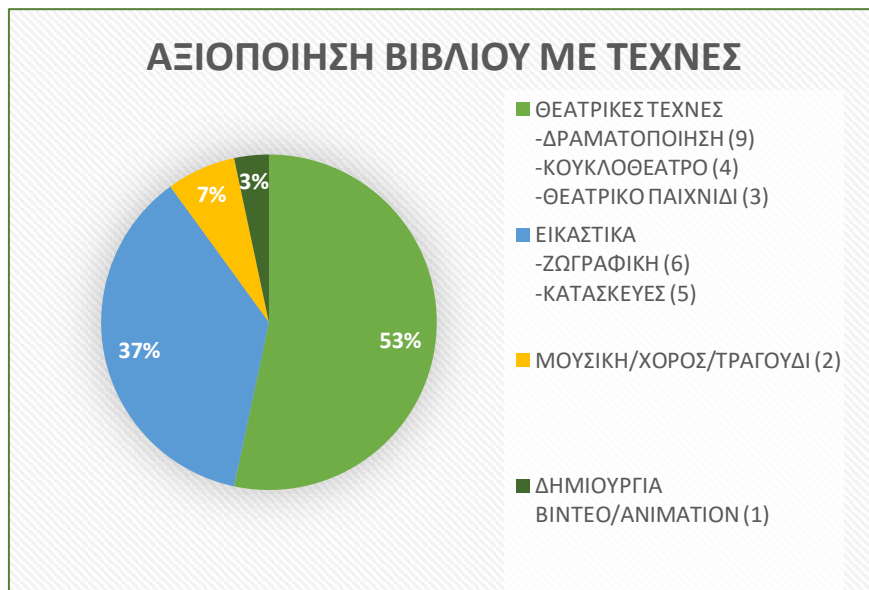
Σχετικά με την κατηγορία «Αναγνώσεις-συζήτηση» (27%), έγινε κυρίως έμμεση αναφορά σε αυτό, δείχνοντας ως αυτονόητη αυτού του τύπου τη δραστηριότητα με αφορμή ένα βιβλίο. Συγκεκριμένα, οι νηπιαγωγοί δείχνουν να τη θεωρούν ως εναρκτήρια διαδικασία για την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων που ακολουθούν. Ενδεικτικά ανέφεραν:

Οι δραστηριότητες που βγαίνουν αφορούν όλους τους γνωστικούς τομείς, και γλώσσα και μαθηματικά και ψυχοκινητική. Ν9

Μπορείς να πραγματοποιήσεις δραματοποίηση, θεατρικό παιχνίδι, ν' αλλάζεις το τέλος, ν' αλλάζεις τους ήρωες, ο, τι θέλεις μπορείς να κάνεις μετά από ένα βιβλίο. Ν6

β) Δραστηριότητες «Αξιοποίηση του βιβλίου μέσα από τις τέχνες»

Σχετικά με την κατηγορία «Αξιοποίηση του βιβλίου μέσα από τις τέχνες» (27%), προέκυψε πληθώρα δραστηριοτήτων με τις οποίες σχετίζονται πολλές και διαφορετικές μαθησιακές περιοχές. Πιο συχνά φαίνεται να συνδέεται η αξιοποίηση των βιβλίων με τις θεατρικές τέχνες (53% των αναφορών) και τα εικαστικά (37%), ενώ μετά ακολουθούν η μουσική/χορός/τραγούδι (7%), και η δημιουργία βίντεο/animation (3%) (βλ. Διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13: Βιβλίο και τέχνες

Από τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το θέατρο (δραματοποίηση, κουκλοθέατρο, θεατρικό παιχνίδι) (53%), η δραματοποίηση αποτελεί την κυριότερη δραστηριότητα που υλοποιείται (9 αναφορές). Όπως είπαν χαρακτηριστικά είναι «από τα πιο ευχάριστα πράγματα των παιδιών».

Τους αρέσει η δραματοποίηση, είναι από τα πιο ευχάριστα πράγματα των παιδιών, το ζητάνε συχνά. N2

Τα παιδιά επιλέγουν πάρα πολύ να δραματοποιήσουν την ιστορία που έχουμε ήδη διαβάσει. N4

Το κουκλοθέατρο είναι το είδος της θεατρικής τέχνης που ακολουθεί στις προτιμήσεις των νηπιαγωγών (4 αναφορές), οι οποίες ανέφεραν ότι οι κούκλες είναι προϊόντα έμπνευσης και δημιουργίας από τα βιβλία που διαβάζονται μέσα στην τάξη.

Ο ήρωας γίνεται κούκλα, ζωντανεύει και έρχεται μέσα στην τάξη και τα παιδιά φτιάχνουν τον ήρωα κούκλα και έτσι παίζουμε κουκλοθέατρο. N8

Το θεατρικό παιχνίδι (3 αναφορές), αναφέρθηκε επίσης ως «θεατρικά παιχνίδια βασισμένα σε βιβλία». Από ό,τι φαίνεται όμως και στο παρακάτω παράδειγμα, οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν εσφαλμένα τον όρο θεατρικό παιχνίδι ως συνώνυμο της δραματοποίησης.

Δραματοποιήσαμε και την παρουσιάσαμε στους γονείς σε μορφή θεατρικού παιχνιδιού. N10

Από τα εικαστικά, που είναι ο 2^{ος} τομέας τεχνών με τον οποίο συνδυάζονται τα βιβλία (37%), η ζωγραφική είναι η πιο δημοφιλής εικαστική δραστηριότητα των νηπιαγωγών (6 αναφορές) και ακολουθούν διάφορες κατασκευές με ποικιλία υλικών (5 αναφορές). Τα παιδιά ζωγραφίζουν κάτι σχετικά με το βιβλίο που διαβάζουν π.χ. στην ολομέλεια

Φυσικά η ζωγραφική είναι το πρώτο που αρέσει και το πιο απλό στα παιδιά. N3

Η ζωγραφική, τα εικαστικά, όλα εμπλέκονται στην ανάγνωση, στη γωνιά της βιβλιοθήκης δηλαδή. Όλα αυτά έχουν σχέση με ένα βιβλίο. N2

Η μουσική και ο χορός (7%), αν και δεν προτιμώνται ιδιαίτερα σε σχέση με κάποια δραστηριότητα για/με τα βιβλία (2 αναφορές), τονίζεται ότι προσδίδουν μία δημιουργική διάσταση.

Μια χορογραφία, ένα τραγούδι, τέτοιου τύπου δραστηριότητες που είναι πιο δημιουργικές. N10

Η οπτικοακουστική έκφραση μέσα από τη δημιουργία βίντεο που βασίζεται σε κάποιο βιβλίο (3%) δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλής (1 αναφορά), καθώς απαιτεί «εξοικείωση με τις ΤΠΕ» όπως ανέφερε χαρακτηριστικά μία νηπιαγωγός:

Μπορείς αν είσαι με τις ΤΠΕ εξοικειωμένος, να κάνεις ένα βιντεάκι γι' αυτό το βιβλίο. Ν6

γ) Δραστηριότητες που «συνδέονται με τη γλώσσα»

Αυτός ο τύπος δραστηριοτήτων είναι επίσης πολύ δημοφιλής (24%) (βλ. Διάγραμμα 12, σελ. 52), και αναδεικνύει την χρήση του βιβλίου, ως μέσο ανάπτυξης και σύνδεσης του γραπτού με τον προφορικό λόγο. Οι νηπιαγωγοί συνδέουν το βιβλίο με τη γλώσσα μέσα από αναδιηγήσεις ιστοριών (4 αναφορές) και λεκτικά παιχνίδια (3 αναφορές) για την ανάπτυξη του προφορικού λόγου των παιδιών, μέσα από εμπειρίες γραφής (2 αναφορές) που φροντίζουν να τους προσφέρουν για την κατανόηση της χρησιμότητας της γραφής και την ενίσχυση της αντίστοιχης δεξιότητας. Παραθέτουμε ενδεικτικά παραδείγματα:

Πέρα από την ανάγνωση πολλές φορές θα πάρουν ένα παραμύθι και τους βοηθάει και στη γραφή, δηλαδή θέλουν να γράψουν κάτι. Ν2

Να κάνουμε εμείς το δικό μας παραμύθι αναδιήγηση και να το εικονογραφήσουμε. Ν8

Όταν διαβάζουμε το παραμύθι, έχει διάφορες λέξεις, ας πούμε «στοματάρα και κροκόδειλος» και προσπαθούμε να βρούμε αντίστοιχες λέξεις που να έχουν την ίδια κατάληξη. Δηλαδή με παιγνιώδη τρόπο προσπαθούμε να κάνουμε κάποια τέτοια λεκτικά παιχνίδια σε όλη τη διάρκεια του παραμυθιού. Ν3

Οι νηπιαγωγοί συνδέουν το βιβλίο με τη γλώσσα και μέσα από τη δημιουργία μίας ιστορίας (6 αναφορές) από τα ίδια τα παιδιά ή την συνολική δημιουργία ενός βιβλίου από την συγγραφή έως και την βιβλιοδεσία (3 αναφορές) ή ακόμη και ως e-book (1 αναφορά), αναδεικνύοντας το βιβλίο ως αντικείμενο ως πολιτισμικό προϊόν.

Είδαμε πως ακριβώς φτιάχνεται ένα βιβλίο, ποιοι είναι αυτοί που το φτιάχνουν, είδαμε την πλοκή ουσιαστικά που έχει αρχή-μέση-τέλος, και είπαμε θα φτιάξουμε και εμείς σιγά σιγά το δικό μας βιβλίο και θα γίνουμε εικονογράφοι της συγγραφής. Ν4

Να φτιάξουμε το κείμενο, να γίνει εικονογράφηση, να το δέσουμε, τον εικονογράφο, τον συγγραφέα και τα λοιπά, όλα αυτά, και να το βάλουμε στη βιβλιοθήκη. N5

Είχαμε φτιάξει την ιστορία εμείς, τα παιδιά την έφτιαζαν και εγώ αυτό που έκανα ήταν να την περάσω σε αυτή τη σελίδα και να επιλέξω τις εικόνες, γιατί ήταν έτοιμες, και φτιαχνόταν ένα βιβλίο, το οποίο σου έδινε μετά το link και μπορούσες να το διαβάσεις. N1

δ) Δραστηριότητες «που σχετίζονται με ψυχοκίνηση»

Αυτές οι δραστηριότητες δεν είναι εκείνες που προτιμώνται περισσότερο συνδυαστικά με τα βιβλία (8%) (βλ. Διάγραμμα 12, σελ. 52) και φαίνεται να έχουν έναν επικουρικό ρόλο για να προσδώσουν σε δραστηριότητες με κύριο στόχο από άλλη μαθησιακή περιοχή, π.χ. την ανάπτυξη προφορικού λόγου, παιγνιώδη χαρακτήρα.

Παίζουμε κάτι σε ψυχοκινητικό με αποτέλεσμα, στο στοπ της μουσικής για παράδειγμα ενδεικτικά, κάθε παιδί να παίρνει ένα βιβλίο και λέγοντας εγώ «πες εσύ» να μας πει τι παρατηρεί από κάθε βιβλίο. N8

ε) Δραστηριότητες «που σχετίζονται με τα μαθηματικά»

Γι' αυτού του τύπου τις δραστηριότητες οι αναφορές των νηπιαγωγών, πέρα από λίγες (8%), (βλ. Διάγραμμα 12, σελ. 52) ήταν επιγραμματικές και δείχνουν, σε ό,τι αφορά τα μαθηματικά, ότι αυτά αξιοποιούνται προκειμένου να επιλεγθούν βιβλία π.χ. μέσω ψηφοφορίας και καταμέτρησης ψήφων.

Μπορούνε να κάνουν και έναν διαγωνισμό, ποιο βιβλίο άρεσε στους περισσότερους και να εμπλέξουν μέσα και τα μαθηματικά. N2

στ) Δραστηριότητες «που σχετίζονται με τη συμπλήρωση φύλλων εργασίας»

Αναφορικά με τα φύλλα εργασίας (6%), οι νηπιαγωγοί ήταν φειδωλές στις αναφορές τους χωρίς να επεξηγούν περαιτέρω εάν πρόκειται για φύλλα αξιολόγησης, για δημιουργικά και ανοιχτά φύλλα εργασίας ή για τα συμβατικά, προσχεδιασμένα και παρωχημένα φύλλα εργασίας.

Μπορείς να κάνεις και φύλλα εργασίας πάνω σ' ένα βιβλίο. N6

Πέρα από το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων, από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών αναδείχθηκαν ευρήματα που έχουν να κάνουν με ζητήματα μεθοδολογίας που κρίναμε σκόπιμο να υπογραμμίσουμε. Συγκεκριμένα, πέντε από τις νηπιαγωγούς, που αποτελούν το 50% του δείγματος, ανέφεραν ότι επιδιώκουν την εμπλοκή της οικογένειας στις δραστηριότητες, αλλά και στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ τρεις νηπιαγωγοί (30%) χρησιμοποιούν την διαδικασία της ιδεοθύελλας (brainstorming) για την καταγραφή των ιδεών των παιδιών και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων.

Όταν ξεκινάμε ένα project δίνουμε στους γονείς ό, τι έχει να κάνει με το project μας, παραμύθια, φωτογραφίες και τα λοιπά, να μας το φέρουν, οπότε είμαστε ανοιχτοί σε αυτό, το επιδιώκουμε ως ένα βαθμό. N7

Οι γονείς τους έγραφαν τις ιστορίες, που σκέφτηκαν τα παιδιά με βάση τις εικόνες, με έναν δικό τους τίτλο, δικά τους όλα δηλαδή [των παιδιών], γράφανε την ιστορία και μετά οι γονείς τους διάβαζαν το βιβλίο. N10

Κάναμε ιδεοθύελλα, το brainstorming, και αποφασίσανε τα παιδιά για ποιο πράγμα θέλουν να γράψουν. N4

Η πρόθεση των νηπιαγωγών να εμπλέξουν την οικογένεια στην εκπαιδευτική διαδικασία, υποδηλώνει διάθεση δημιουργίας ενός κλίματος συνεργασίας και ενός ανοιχτού πλαισίου με πολλαπλά οφέλη για τα παιδιά. Επιπλέον, η ανάδειξη των ιδεών των παιδιών για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναδεικνύει τη βαρύτητα που δίνουν οι νηπιαγωγοί στις απόψεις και τις ιδέες των παιδιών.

Συνοψίζοντας, σε ό, τι αφορά τις δραστηριότητες που υλοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης και το βιβλίο, διαπιστώσαμε ότι οι αναγνώσεις βιβλίων και οι σχετικές με αυτά συζητήσεις μαζί με τα παιδιά, οι τέχνες, κυρίως οι θεατρικές και μετά οι εικαστικές είναι οι δημοφιλείς. Ακολουθούν οι δραστηριότητες που συνδέουν το βιβλίο με τη γλώσσα, κυρίως μέσα από τη δημιουργία μίας ιστορίας από τα παιδιά, ενώ λιγότερες δραστηριότητες συνδέουν τα

βιβλία και τη γωνιά της βιβλιοθήκης με την ψυχοκίνηση, τα μαθηματικά και τα φύλλα εργασίας. Τέλος, ένα εύρημα άξιο σημασίας είναι ότι οι μισές από τις νηπιαγωγούς του δείγματος επιδιώκουν την εμπλοκή της οικογένειας στις δραστηριότητές τους με τα βιβλία και την γωνιά της βιβλιοθήκης, ενισχύοντας τις διαδραστικές αναγνώσεις μεταξύ παιδιών-οικογένειας, ενώ μερικές, αλλά όχι οι περισσότερες, εφαρμόζουν την μέθοδο της ιδεοθύελλας για να ακούσουν την φωνή των παιδιών και να σχεδιάσουμε μαζί τους τις δραστηριότητες που οργανώνουν.

4.4 Ο ρόλος του βιβλίου και της γωνιάς της βιβλιοθήκης

Από την ανάλυση των δεδομένων σε ο, τι αφορά τον ρόλο που διαδραματίζει το βιβλίο και η γωνιά της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία, αναδείχθηκαν πέντε κατηγορίες. Το βιβλίο αξιοποιείται α) ως μαθησιακό εργαλείο (48% των αναφορών), β) ως μέσο ψυχαγωγίας κυρίως από τα παιδιά (19%), γ) ως εποπτικό μέσο (14%), δ) ως γέφυρα επικοινωνίας με την οικογένεια (14%) και ε) ως μέσο χαλάρωσης (5%) (βλ. Διάγραμμα 14).

Διάγραμμα 14: Χρήση του βιβλίου στην εκπαιδευτική διαδικασία

α) «το βιβλίο ως μαθησιακό εργαλείο»

Τα βιβλία από τη γωνιά της βιβλιοθήκης αξιοποιούνται ως μαθησιακό εργαλείο (48%), είτε για εισαγωγή σε κάποια διαθεματική προσέγγιση, είτε για την υλοποίηση προγραμματισμένων δραστηριοτήτων σχετικών με το θέμα που προσεγγίζουν μέσα στην τάξη, ή για την ανάδυση κάποιου project. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά παραδείγματα:

Είναι ένα πολύ καλό εργαλείο στα χέρια μας μέσα στην τάξη η γωνιά της βιβλιοθήκης. Μπορούμε να κάνουμε πάρα πολλά θέματα και πολλά πράγματα από εκεί. Ν3

Ανάλογα ή θα το πάω εγώ συγκεκριμένα ένα θέμα να το περάσω στα παιδιά να ξεκινήσουνε, οπότε θα επιλέξω ένα βιβλίο και θα το διαβάσω ή μπορούν να επιλέξουν ένα βιβλίο από τη βιβλιοθήκη και άμα δούμε ότι υπάρχει ενδιαφέρον που το διαβάσαμε μπορεί να πάει σε Project. N8

Επιπλέον, χρησιμοποιούνται και ως μαθησιακό εργαλείο από τα ίδια τα παιδιά μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι.

Τα παιδιά αφού διαβάζουν το βιβλίο έχουν πάρα πολλές ιδέες για το τι μπορούμε να κάνουμε με αυτό το βιβλίο και εγώ αυτές τις ιδέες προσπαθώ να τις κάνω παιδαγωγική πράξη. N9

β) «το βιβλίο ως μέσο ψυχαγωγίας»

Το βιβλίο αναδεικνύεται ως ένα μέσο ψυχαγωγίας των παιδιών (19%). Οι νηπιαγωγοί αναφέρθηκαν κυρίως στις πρωτοβουλίες που παίρνουν τα ίδια παιδιά όταν απασχολούνται κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού στην γωνιά της βιβλιοθήκης. Για παράδειγμα, τα παιδιά ξεφυλλίζουν βιβλία ή τα «διαβάζουν» με προσοχή ή τα ακούν όπως ανέφερε χαρακτηριστικά μία νηπιαγωγός που λειτουργεί στην γωνιά της βιβλιοθήκης της τάξης τους και ηχητική βιβλιοθήκη.

Διαβάζουν μόνοι τους, οπότε απολαμβάνουν τις εικόνες. N2

Κάθονται στη γωνιά εκεί στον υπολογιστή και με ακουστικά ακούνε παραμύθι και αυτό είναι στο πλαίσιο της βιβλιοθήκης έτσι όπως τη λειτουργούμε. N10

γ) «Το βιβλίο ως εποπτικό μέσο»

Οι νηπιαγωγοί αναφέρθηκαν στην χρήση του ως μέσο για την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (14%). Ανατρέχουν στο βιβλίο για να δείξουν π.χ. εικόνες σχετικές με το υπό προσέγγιση αντικείμενο της δραστηριότητας.

Πρώτα απ' όλα μπορεί μία δραστηριότητα απλή ως εποπτικό υλικό. Έχουμε ένα θέμα και θέλουμε να δείξουμε κάποιες εικόνες, να δούμε κάτι που γράφει από κάτω και λοιπά. N8

δ) «το βιβλίο ως γέφυρα επικοινωνίας με την οικογένεια»

Το βιβλίο για κάποιες νηπιαγωγούς είναι ένα μέσο επαφής με την οικογένεια και μία ευκαιρία για συνεργασία ανάμεσά τους (14%). Μάλιστα, μία υπογραμμίζει και τον αντισταθμιστικό ρόλο του στις κοινωνικές/μορφωτικές ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα στα παιδιά λόγω του διαφορετικού οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά:

Είναι μία ευκαιρία γιατί πολλοί γονείς δεν έχουν βιβλία στα σπίτια τους, δεν έχουν την ευκαιρία να αγοράσουν βιβλία, γιατί ένα βιβλίο κοστίζει και κοστίζει αρκετά, οπότε με τη βιβλιοθήκη τους δίνεται η δυνατότητα να διαβάσουν τουλάχιστον είκοσι βιβλία μέσα στη χρονιά. Να έρθουν σε επαφή τα παιδιά, να διαβάσουν, να αφιερώσουν μία συγκεκριμένη ώρα της ημέρας που θα έχουν διαλέξει μαζί με τα παιδιά και να το διασκεδάσουν. N2

ε) «το βιβλίο ως μέσο χαλάρωσης»

Το βιβλίο αναφέρθηκε και ως μέσο χαλάρωσης μόνο μία φορά (5%). Η χαλάρωση στο νηπιαγωγείο είναι μία φάση στο ημερήσιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που συνδέεται με την απογευματινή ζώνη του ολοήμερου νηπιαγωγείου.

Στο ολόημερα τα παιδιά όταν ξαπλώνουνε μπορούνε να διαβάσουμε βιβλίο. N8

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι το βιβλίο χρησιμοποιείται, κυρίως ως μαθησιακό εργαλείο, κατ' αρχάς για την έναρξη οργανωμένων δραστηριοτήτων αλλά και για την εισαγωγή σε κάποια διαθεματική προσέγγιση, ενώ συχνά από αυτό αναδύονται και διάφορα projects. Επίσης, χρησιμοποιείται ως εποπτικό μέσο για την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των δραστηριοτήτων. Δηλαδή η αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης και των βιβλίων έχει για τις περισσότερες νηπιαγωγούς, τις περισσότερες φορές, καθαρά διδακτικό προσανατολισμό. Η γωνιά της βιβλιοθήκης και τα βιβλία, λειτουργούν ωστόσο κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού ή της χαλάρωσης και ως μέσο ψυχαγωγίας ή ως μέσο χαλάρωσης αντίστοιχα, αλλά αυτή η λειτουργία τους αναφέρθηκε λιγότερο συχνά από τις νηπιαγωγούς του δείγματος.

4.5 Σχεδιασμός δραστηριοτήτων

Σχετικά με το ερώτημα «Ποιος προτείνει και σχεδιάζει τις δραστηριότητες που υλοποιούνται κατά την εκπαιδευτική διαδικασία» που προσπαθήσαμε να απαντηθεί μέσα από τις συνεντεύξεις, αναδείχθηκαν τέσσερις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία που απαρτίζεται από τις νηπιαγωγούς που λαμβάνουν υπόψη τις ιδέες των παιδιών, αλλά κρατούν οι ίδιες τον κυρίαρχο ρόλο (6/10, 60%), η δεύτερη κατηγορία στην οποία οι νηπιαγωγοί αποφασίζουν και σχεδιάζουν μαζί με τα παιδιά τις δραστηριότητες που θα υλοποιήσουν (2/10, 20%), η τρίτη κατηγορία στην οποία τα παιδιά προτείνουν και σχεδιάζουν τις δραστηριότητες (1/10, 10%) και δ) η τέταρτη κατηγορία στην οποία η νηπιαγωγός προτείνει η νηπιαγωγός (1/10, 10%) (βλ. Διάγραμμα 15).

Διάγραμμα 15: Κατηγορίες προτάσεων

Πιο συγκεκριμένα, οι νηπιαγωγοί που ανήκουν στην κατηγορία «νηπιαγωγοί που λαμβάνουν υπόψη τις ιδέες των παιδιών, αλλά κρατούν οι ίδιες τον κυρίαρχο ρόλο» (60%), φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη τις ιδέες και τις προτάσεις των παιδιών για τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων, που αποφασίζουν ωστόσο οι ίδιες, κρατώντας για τον εαυτό τους την ευθύνη και εξουσία για την ανάπτυξη της διαδικασίας και το τελικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, από τις περιγραφές τους, αντιστακλάται η προσπάθειά τους να εμπλέξουν τα παιδιά ακόμα περισσότερο στον σχεδιασμό. Παραθέτουμε ενδεικτικά παραδείγματα:

Πάντα παίρνουμε τη γνώμη των παιδιών και τα θέλω τους. N2

Πάντα με τα παιδιά να. Τώρα για τον σχεδιασμό, αν προκύπτει να διαβάσουμε ένα παραμύθι και να έχει ένα παιδί μία ιδέα τι θα κάνουμε; Ναι, θα πουν ας πούμε «μπορούμε να παίζουμε;» θα προτείνουν και αυτά κάτι ή αν ξεκινήσουμε κάτι φυσικά συμμετέχουν και τα παιδιά. N3

Οι νηπιαγωγοί που ανήκουν στην κατηγορία «νηπιαγωγοί που αποφασίζουν και σχεδιάζουν μαζί με τα παιδιά» (20%) εκπονούν δραστηριότητες που αναδύονται μέσα από τις ιδέες των παιδιών και οργανώνονται από τις νηπιαγωγούς σε συνεργασία με τα παιδιά. Μάλιστα, μία από αυτές επεσήμανε χαρακτηριστικά ότι ο σχεδιασμός μίας δραστηριότητας είναι μία διαδικασία, η οποία προκύπτει αυθόρμητα από τα παιδιά, δίνοντάς τους την κατάλληλη αφορμή ή θέτοντας τους κάποιον προβληματισμό.

Υπάρχει μία αφορμηση ότι «παιδιά δεν υπάρχει μία σελίδα και τώρα τι θα κάνουμε;» και αυτόματα τα παιδιά ενεργοποιούνται και θέλουν να ακολουθήσουν από μόνα τους. N7

Η νηπιαγωγός που ανήκει στην κατηγορία «τα παιδιά προτείνουν και σχεδιάζουν τις δραστηριότητες» (10%) ανέφερε ότι, τόσο ο σχεδιασμός, όσο και η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων προκύπτουν από τις ιδέες και προτάσεις των παιδιών και ότι η ίδια προσπαθεί να έχει υποστηρικτικό ρόλο και να μην παρεμβαίνει στις ιδέες των παιδιών, στην ουσία να εγγυάται ένα ανοικτό πλαίσιο δράσης και να ενισχύει τη φωνή των παιδιών.

Πιο πολύ εγώ είμαι δίπλα τους και τους εμπνεύζω, παρά αποφασίζω και τους λέω τι να κάνουνε, τ' αφήνω λοιπόν ελεύθερα ν' αποφασίσουν και να συζητάνε και ακόμα σχετικά με τις δραστηριότητες που πρόκειτο, να κάνουμε, για το πώς θα προχωρήσει η μέρα μας έχει σχέση μεγάλη με αυτό που λένε τα παιδιά. N10

Τέλος, η νηπιαγωγός που ανήκει στην τελευταία κατηγορία «η νηπιαγωγός προτείνει» (10%) φαίνεται να μην παρεκκλίνει από το θέμα που προσεγγίζεται κάθε φορά, σχεδιάζοντας η ίδια δραστηριότητες, οι οποίες αποτελούν δικές της ιδέες.

Συνήθως μέσα από το θέμα γίνεται, δηλαδή είναι πιο πολύ προγραμματισμένα αυτά.

N6

Συνοψίζοντας, σε ο, τι αφορά τον σχεδιασμό, ανάπτυξη και υλοποίηση των δραστηριοτήτων που συνδέονται με την γωνιά της βιβλιοθήκης, διαπιστώνουμε, ότι στην πλειονότητά τους οι νηπιαγωγοί καθορίζουν τη διαδικασία, στην οποία ωστόσο φροντίζουν να εμπλέκουν και τα παιδιά, σε τέτοιο βαθμό, που αντανακλά ένα μεικτό κυρίως μοντέλο ανάμεσα σε δασκαλοκεντρικές και παιδοκεντρικές προσεγγίσεις. Οι περισσότερες ακούν τις ιδέες και τι απόψεις των παιδιών, τις οποίες ενίοτε ενσωματώνουν στις δικές τους προτάσεις, είτε, σε μικρότερο ποσοστό, η ευθύνη του σχεδιασμού και των επιλογών μοιράζεται μεταξύ παιδιών και νηπιαγωγού. Μία μικρή μερίδα νηπιαγωγών ακολουθεί συμμετοχικές διαδικασίες και ενισχύει συνειδητά την έκφραση των ιδεών, απόψεων και προτάσεων των παιδιών, καθώς και την ανάληψη πρωτοβουλίας από τα ίδια, ενώ μία αντίστοιχα μικρή μερίδα ακολουθεί το παραδοσιακό δασκαλοκεντρικό μοντέλο.

4.5.1 Ενίσχυση πρωτοβουλίας των παιδιών

Με σκοπό να διερευνήσουμε τον βαθμό, στον οποίο οι νηπιαγωγοί ενισχύουν την πρωτοβουλία και την συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία αναφορικά με την γωνιά της βιβλιοθήκης, κινηθήκαμε γύρω από το τετράπτυχο «Κάνει η νηπιαγωγός ανοιχτές ερωτήσεις; Πραγματοποιούνται Projects; Η αρχική ιδέα είναι των παιδιών; Ποιανού είναι οι ιδέες για τον σχεδιασμό, αλλά και την εξέλιξη των δραστηριοτήτων;». Από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών του δείγματος αναδείχθηκαν τρεις κατηγορίες: α) οι νηπιαγωγοί που τις ενισχύουν *αρκετά* (6/10, 60%), β) οι νηπιαγωγοί που ενισχύουν *συστηματικά* την πρωτοβουλία και την συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία (3/10, 30%) και γ) οι νηπιαγωγοί που *δεν ενισχύουν* την πρωτοβουλία των παιδιών (1/10, 10%) (βλ. Διάγραμμα 16).

Διάγραμμα 16: Κατηγορίες ενίσχυσης ή μη της πρωτοβουλίας των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία

Πιο αναλυτικά, οι έξι νηπιαγωγοί που απαρτίζουν την πρώτη κατηγορία (60%), αυτών που ενισχύουν αρκετά την πρωτοβουλία και ενθαρρύνουν την συμμετοχή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι όσες δείχνουν να μην αδιαφορούν σε ιδέες που θα εκφράσουν τα παιδιά. Ωστόσο, οι αρχικές ιδέες είναι δικές τους και έχουν την ευθύνη και την εποπτεία όλης της διαδικασίας.

Δούλεψαν τα παιδιά σε ομάδες, αυτενέργησαν και η παρέμβασή μου ήταν στο να επιβλέπω και να προσφέρω βοήθεια όπου μου ζητούσαν. Δεν έδινα εγώ τις κατευθύνσεις. Έδωσα την αρχική κατεύθυνση. N1

Πάντα παίρνουμε τη γνώμη των παιδιών και τα θέλω τους. N2

Οι τρεις νηπιαγωγοί που συνιστούν τη δεύτερη κατηγορία (30%) αναζητούν συστηματικά τις ιδέες και την εμπλοκή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μέσα από διαλογικές πρακτικές και ανοιχτές ερωτήσεις, επιδιώκουν να ενισχύσουν την έκφραση και την πρωτοβουλία των παιδιών με αποτέλεσμα η αρχική ιδέα ο σχεδιασμός, αλλά και η εξέλιξη των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται να είναι συχνά των παιδιών. Αυτές οι νηπιαγωγοί κάνουν συχνά λόγο για πραγματοποίηση projects, υποδηλώνοντας έτσι πιο ανοιχτές διαδικασίες στην δόμηση και την εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Παραθέτουμε ενδεικτικά παραδείγματα:

Οι ιδέες βγαίνουν, εννοείται λένε τα παιδιά στο τέλος τι τους άρεσε, τι θα ήθελαν να κάνουν, τι δραστηριότητες και λοιπά, οπότε προχωράμε σε γραφή δραστηριοτήτων στον πίνακα και λοιπά για να κάνουμε το project. N8

Απλώς εγώ θα τους θέσω κάποιους προβληματισμούς για το πώς θα μπορούν να κάνουν το οτιδήποτε, για το πώς θα φτάσουν στη λύση και για το πώς θα το σχεδιάσουμε όλοι μαζί δηλαδή. N10

Η νηπιαγωγός που κατατάσσεται στην τρίτη κατηγορία (10%) είναι αυτή που δεν ανέφερε κάτι σχετικό με την εμπλοκή των παιδιών και τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν για παράδειγμα στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά αντίθετα ο λόγος της αντανακλά περισσότερο παραδοσιακές προσεγγίσεις, των οποίων την ευθύνη έχουν κατά αποκλειστικότητα οι ίδιες οι νηπιαγωγοί.

Τα παιδιά είδαν όλη αυτή την πορεία, αυτού του εγχειρήματος [δημιουργία animation], αλλά δεν συμμετείχαν παραπάνω από το να τοποθετούν τα κουκλάκια στη θέση τους. N6

Συνοψίζοντας, από την ανάλυση των δεδομένων, διαπιστώνουμε ότι στην πλειονότητά τους οι νηπιαγωγοί του δείγματος προσπαθούν να ενισχύσουν την πρωτοβουλία και την εμπλοκή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτό ωστόσο, δείχνουν να το επιδιώκουν οι λιγότερες, οι οποίες δίνουν συστηματικά ευκαιρίες στα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα και να αξιοποιήσουν τις ιδέες τους, πραγματοποιούν projects που ενισχύουν τη συμμετοχή των παιδιών και χρησιμοποιούν διαλογικές πρακτικές. Οι περισσότερες ενδιαφέρονται για τις ιδέες των παιδιών και αξιοποιούν μερικές από αυτές, έχοντας όμως πάντα την εποπτεία όλης της διαδικασίας. Επίσης, υπάρχει μία μικρή μερίδα νηπιαγωγών, οι οποίες δείχνουν να έχουν την αποκλειστική ευθύνη του σχεδιασμού και της υλοποίησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, υποδηλώνοντας παραδοσιακές προσεγγίσεις διδασκαλίας.

4.6 Στοχασμός νηπιαγωγών για τη γωνιά της βιβλιοθήκης

4.6.1 Ιδέες και προτάσεις για περαιτέρω αξιοποίηση της

Μέσα από τις συνεντεύξεις μας διερευνήσαμε τις απόψεις των νηπιαγωγών, σχετικά με την περαιτέρω αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και τους τρόπους, με τους οποίους πιστεύουν οι νηπιαγωγοί ότι μπορεί αυτό να επιτευχθεί. Αναδείχθηκαν πέντε κατηγορίες προτάσεων για περισσότερη αξιοποίηση της γωνιάς: α) πιο ψυχαγωγική αξιοποίηση (25% των αναφορών), β) επιμόρφωση & πρωτοβουλίες εκπαιδευτικών (25%), γ) πιο ενεργή σύνδεση της γωνιάς με γνωστικά αντικείμενα και εκπαιδευτική διαδικασία (17%), δ) μεγαλύτερη εμπλοκή της οικογένειας (17%), ε) θεσμική ευθύνη/παρέμβαση φορέων (16%) (βλ. Διάγραμμα 17).

Διάγραμμα 17: Περαιτέρω αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης

Με την πρόταση ότι η γωνιά της βιβλιοθήκης χρειάζεται να αξιοποιηθεί περισσότερο ψυχαγωγικά παράλληλα με τη μάθηση (25%), οι νηπιαγωγοί υπογράμμισαν την ανάγκη αξιοποίησης του βιβλίου ως μέσο αισθητικής απόλαυσης και χαλάρωσης και όχι μόνο ως μαθησιακό εργαλείο. Έδωσαν έμφαση στην πιο δημιουργική αξιοποίηση της γωνιάς και στην προώθηση της φιλιαναγνωσίας. Ενδεικτικά ανέφεραν:

Συνήθως οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούμε τα βιβλία για να διδάξουμε κάτι, τα χρησιμοποιούμε ως αφόρμηση, αλλά αυτό δεν χρειάζεται να είναι πάντα έτσι. Ν4

Πρέπει να αξιολογείται σε όλα τα επίπεδα. Δηλαδή και στο κομμάτι της φιλιαναγνωσίας. N7

Η πρόταση για επιμόρφωση των νηπιαγωγών και ανάληψη πρωτοβουλιών από αυτές (25%), προκειμένου να ενημερώνονται σχετικά με ο, τι νέο υπάρχει, πηγάζει από την αντίληψη των νηπιαγωγών που ανέφεραν την συγκεκριμένη πρόταση, ότι η καλύτερη οργάνωση και λειτουργία της γωνιάς της βιβλιοθήκης, εξαρτάται από το ενδιαφέρον που έχει και την πρωτοβουλία που παίρνει ο/η κάθε νηπιαγωγός.

Έχει σχέση με το προσωπικό κίνητρο για την περαιτέρω αναζήτηση και διερεύνηση και για να βάλεις ένα άλλο στοιχείο χαράς, έμπνευσης, τρέλας και δημιουργικότητας σε αυτή τη γωνιά. N10

Την ανάγκη για πιο ενεργή και συστηματική σύνδεση της γωνιάς της βιβλιοθήκης με την εκπαιδευτική διαδικασία και τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα ανέδειξε μία μικρή μερίδα νηπιαγωγών (17%), οι οποίες αναφέρθηκαν στην διαμόρφωση της γωνιάς σύμφωνα με το θέμα που προσεγγίζεται κάθε φορά μέσα στην τάξη. Μάλιστα η μία από αυτές είπε, ότι αποτελεί πρόκληση για την ίδια η αξιοποίηση της γωνιάς σε πιο μόνιμη βάση και η ανάδυση των στόχων και της θεματικής της τάξης της από τα βιβλία.

Αν θα κάνουμε για τη ρομποτική θα μπορούσε να γίνει κάτι για τη ρομποτική. Ζωντανεύει η βιβλιοθήκη, δεν είναι κάτι σταθερό, από κάτι ίδιο. Είναι παρούσα αλλά με άλλες μορφές. N1

Θα ήταν μία πρόκληση για εμένα να γινόταν μία χρονιά δοκιμή όλα τα θέματα να γίνονταν από τα βιβλία. N8

Τη μεγαλύτερη εμπλοκή και δράση της οικογένειας στην εκπαιδευτική διαδικασία, σχετικά ή/και με αφορμή τη γωνιά της βιβλιοθήκης, υπογράμμισε επίσης μία μικρή μερίδα νηπιαγωγών (17%), αναδεικνύοντας το βιβλίο ως γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ του σχολείου και της οικογένειας.

Να το δουλέψουν αυτό το παραμύθι με όλη την οικογένειά μαζί, όχι μόνοι τους, με τα αδέρφια τους, και μετά να έρθουν να μας το παρουσιάσουν. N2

Επίσης μπορεί να γίνει σε συνεργασία με τους γονείς το να βελτιώσεις τη γωνιά της βιβλιοθήκης. N3

Τέλος, η θεσμική ευθύνη και απαίτηση για παρέμβαση των φορέων τονίστηκε δύο φορές από νηπιαγωγούς (16%). Τη μία φορά, σε αντίθεση με τα όσα αναφέρθηκαν σχετικά με την ατομική πρωτοβουλία των νηπιαγωγών, υπογραμμίστηκε ότι για να αξιοποιηθεί η γωνιά της βιβλιοθήκης περισσότερο και πιο δημιουργικά, χρειάζεται θεσμική παρέμβαση.

Αν δεν είναι θεσμικό όλο αυτό, αν δεν το στηρίζει ένας θεσμός κρατικός δε θα γίνει δουλειά ποτέ. Δεν μπορείς δηλαδή να βασίζεσαι στην ατομική πρωτοβουλία και στην όρεξη που μπορεί να έχει κάποιος. Ν9

Την άλλη φορά, θίχτηκε ο ρόλος των θεσμών και τονίστηκε η ανάγκη για μεγαλύτερη χρηματοδότηση με σκοπό την ανανέωση των τίτλων της βιβλιοθήκης.

Χρήματα, για ν' ανανεώνεις και να παίρνεις καινούριες εκδόσεις, να μην είναι τα ίδια και τα ίδια και να ενημερώνονται οι νηπιαγωγοί για τις καινούριες εκδόσεις. Ν6

4.6.2 Προτάσεις για περαιτέρω δραστηριότητες

Σε ό, τι αφορά την ερώτησή μας, τι άλλου είδους δραστηριότητες μπορούν να πραγματοποιηθούν σχετικά με την γωνιά της βιβλιοθήκης σε ένα νηπιαγωγείο, οι απαντήσεις των νηπιαγωγών ανέδειξαν τις ακόλουθες προτάσεις: α) επισκέψεις σε σχετικούς φορείς ή χώρους εργασίας (42% των αναφορών), β) άνοιγμα προς τον χώρο και τους ανθρώπους του βιβλίου (33%), γ) δράσεις με τους γονείς (25%) (βλ. Διάγραμμα18).

Διάγραμμα 18: Προτάσεις νηπιαγωγών

Πιο αναλυτικά, οι νηπιαγωγοί που αναφέρθηκαν «σε επισκέψεις σε σχετικούς φορείς ή σε χώρους εργασίας» (42%), έκαναν κυρίως λόγο για επισκέψεις σε βιβλιοπωλεία και σε τυπογραφεία ενώ αναφέρθηκε μία φορά και η πρόταση για παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων ή επισκέψεων σε μουσεία που σχετίζονται σε παιδικά βιβλία που διαβάζονται στο νηπιαγωγείο, ώστε να έχουν τα παιδιά μία ολοκληρωμένη αναγνωστική εμπειρία.

Να πάμε σε κάποιο τυπογραφείο να δούμε πώς φτιάχνονται τα βιβλία, επισκέψεις γενικά σε βιβλιοπωλεία, σε τυπογραφεία, θα ήταν πολύ ωραίο κάτι τέτοιο. Ν4

Να δούμε μια θεατρική παράσταση ή κανένα μουσείο σε σχέση με το βιβλίο που διαβάσαμε. Ν10

Με την ιδέα για «άνοιγμα προς τον χώρο και τους ανθρώπους του βιβλίου» (33%), οι νηπιαγωγοί πρότειναν την πρόσκληση και την επίσκεψη συγγραφέων προκειμένου να πραγματοποιηθούν βιβλιοπαρουσιάσεις, γνωριμιά και συζητήσεις μαζί τους στο χώρο του νηπιαγωγείου. Μάλιστα, η μία από τις νηπιαγωγούς ανέφερε τη δημιουργία ενός υποτυπώδους τυπογραφείου από τα παιδιά με σκοπό την δημιουργία των δικών τους βιβλίων.

Να καλέσουμε συγγραφείς να παρουσιάσουν βιβλίο. Ν10

Θα μου άρεσε πάρα πολύ να φτιάξουμε και κάτι σαν πραγματικό τυπογραφείο. Ν4

Με την πρότασή τους οι νηπιαγωγοί για «δράσεις με τους γονείς» (25%), εξέφρασαν ότι θα μπορούσαν να εμπλέξουν τους γονείς στην εκπαιδευτική διαδικασία σε σχέση με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, πραγματοποιώντας λέσχες ανάγνωσης. Σε αυτές, οι γονείς θα αφηγούνται οι ίδιοι ιστορίες και παραμύθια ή θα συμμετέχουν ως ακροατές. Μάλιστα, μία από τις νηπιαγωγούς, ανέφερε ότι θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν ακόμη περισσότερο και να πραγματοποιηθούν παιχνίδια από τους γονείς σχετικά με τα βιβλία ή ακόμα και τραγούδια.

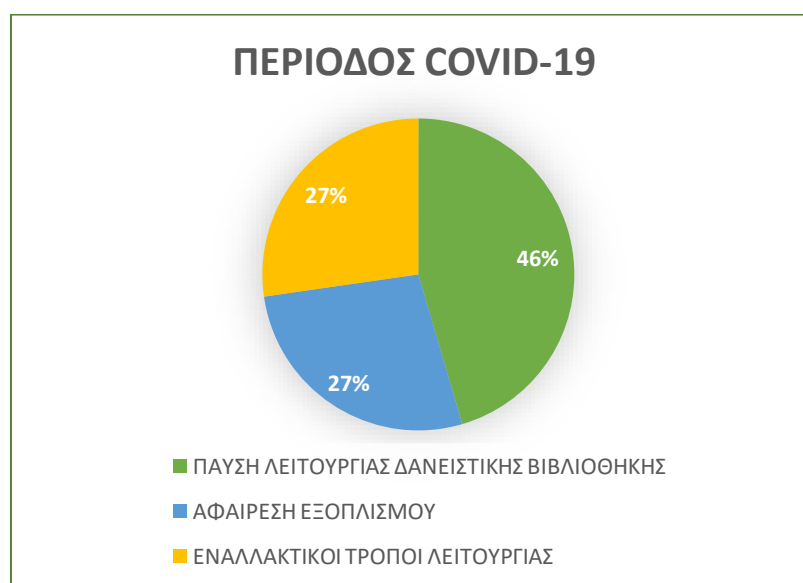
Να έρθει ένας γονέας να διαβάσει μία συγκεκριμένη μέρα, να παρουσιάσει ένα βιβλίο στα παιδιά, σε όλη την ομάδα. Να παίξει ένα παιχνίδι που έχει σχέση με ένα παραμύθι, να τραγουδήσει ένα τραγούδι που έχει σχέση με ένα παραμύθι. N3

Να έρχεται ένας γονιός να διηγείται μια ιστορία ή να κάνουμε εμείς μια τέτοια δράση αφήγησης ιστορίας, να έρχονται δηλαδή οι γονείς και ν' αφηγούμαι εγώ ιστορία, να διαβάζω ένα παραμύθι. N10

Συνοψίζοντας, από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών που συμμετείχαν στην έρευνά μας διαπιστώνουμε ότι, σε ό, τι αφορά τη λειτουργία της γωνιάς της βιβλιοθήκης και την περαιτέρω και πιο δημιουργική αξιοποίησή της, προκύπτει η ανάγκη να δοθεί περισσότερη έμφαση στην ψυχαγωγία, και όχι μόνο στην μάθηση μέσα από το βιβλίο, να ενεργοποιηθούν οι νηπιαγωγοί με ανάληψη πρωτοβουλιών και βούληση για ενημέρωση/επιμόρφωση, να συνδεθεί η γωνιά της βιβλιοθήκης πιο δυναμικά με την εκπαιδευτική διαδικασία και να αποτελέσει γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ νηπιαγωγείου και οικογένειας. Δεν έλειπε ωστόσο από τις απαντήσεις τους η αναφορά στις θεσμικές ευθύνες ως παράγοντα ανάπτυξης και περαιτέρω αξιοποίησης της γωνιάς. Παράλληλα, οι νηπιαγωγοί προτείνουν την υλοποίηση επισκέψεων σε σχετικούς με το βιβλίο φορείς και χώρους εργασίας, την διοργάνωση δραστηριοτήτων με ανθρώπους του βιβλίου, αλλά και την εμπλοκή των γονέων σε δράσεις σχετικές με την γωνιά της βιβλιοθήκης, όπως για παράδειγμα σε λέσχες ανάγνωσης.

4.7 Γωνιά βιβλιοθήκης και περίοδος Covid-19

Σχετικά με το αν και πώς επηρεάστηκε η οργάνωση και η λειτουργία της γωνιάς της βιβλιοθήκης λόγω της υγειονομικής κρίσης Covid-19 από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών, αναδείχθηκε ότι οι νηπιαγωγοί: α) έκαναν παύση της λειτουργίας της δανειστικής βιβλιοθήκης (46% των αναφορών), β) αφαίρεσαν εξοπλισμό από τη γωνιά της βιβλιοθήκης (27%), γ) τροποποίησαν την οργάνωση και λειτουργία της (27%) (βλ. Διάγραμμα 19).

Διάγραμμα 19: Επιπτώσεις στη γωνιά της βιβλιοθήκης

Πιο συγκεκριμένα ερμήνευσαν τις οδηγίες του ΕΟΔΥ² για αποφυγή διαμοιρασμού υλικών και αποφάσισαν για λόγους πρόληψης να μην λειτουργήσουν τη δανειστική βιβλιοθήκη (46%). Ωστόσο, η εγκύκλιος ανέφερε ότι «Τα βιβλία και τα άλλα είδη από χαρτί που χρησιμοποιούνται δεν χρειάζονται ειδικό καθαρισμό ή εφαρμογή απολυμαντικού.» (ΕΟΔΥ, 2020, σ. 10) και δεν υπήρχε κάποια αναφορά για παύση λειτουργίας.

Δεν λειτουργεί ούτε η δανειστική, δε θα λειτουργήσει όλη τη χρονιά. N3

Δεν μπορεί να το πάρει ξανά ένα άλλο παιδί και ούτε κάνουμε δανειστική. N4

² <https://eody.gov.gr/loimoxi-apo-to-neo-koronoio-sars-cov-2-covid-19-odigies-gia-nipiagogeia/>

Επίσης, οι νηπιαγωγοί ακολουθώντας τα υγειονομικά πρωτόκολλα και τις οδηγίες του ΕΟΔΥ, όπως «Ο εξοπλισμός και τα παιχνίδια που χρησιμοποιούνται από περισσότερα παιδιά (πάντα της ίδιας μικρής ομάδας) πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο.» (ΕΟΔΥ, 2020, σ.9), αφαίρεσαν εξοπλισμό από τη γωνιά της βιβλιοθήκης (27%), όπως βιβλία, έπιπλα, μαξιλάρια, ώστε να αποφευχθεί, ο συγχρωτισμός των παιδιών και η όσο το δυνατόν περισσότερο η επαφή τους με κοινά αντικείμενα

Λόγω του κορωνοϊού έχουμε ελάχιστα βιβλία στη βιβλιοθήκη φέτος. N3

Μαζέψαμε τις μαξιλάρες και ότι είναι σε πάνινο γιατί δεν είναι καλό, πρέπει να είναι πράγματα που μπορούν να καθαριστούν γρήγορα και εύκολα. N1

Τέλος, επινοήθηκαν «εναλλακτικοί τρόποι λειτουργίας» (27%) και η δανειστική βιβλιοθήκη λειτούργησε με βιβλία που ψηφιοποιήθηκαν (δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης) ή με περισσότερο ανθεκτικά βιβλία, για παράδειγμα με σκληρό εξώφυλλο, ώστε να αντέχουν τις συνεχείς απολυμάνσεις.

Κάθε βιβλίο που διαβάζεται τώρα στο σχολείο το σκανάριζα και το έστελνα στα παιδιά, για να μπορούν να το έχουν και αυτά στο σπίτι τους και να δημιουργήσουν τη δική τους ηλεκτρονική βιβλιοθήκη. N10

Από τα βιβλία που θα θέλαμε να βάλουμε δε θα είναι σίγουρα τα βιβλία που δεν μπορούν να καθαριστούν. N1

Συνοψίζοντας, καταλαβαίνουμε ότι η υγειονομική κρίση λόγω της Covid-19 άφησε τις επιπτώσεις της κατ' αναλογία και στην γωνιά της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο, όπως είναι επακόλουθο, καθώς επηρέασε το σύνολο της οργάνωσης και λειτουργίας του νηπιαγωγείου και όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων ευρύτερα. Παρόλα αυτά, μέσα σε αυτήν την κατάσταση που αποδυνάμωσε την λειτουργία της γωνιάς της βιβλιοθήκης και ματαίωσε τις δράσεις της δανειστικής βιβλιοθήκης, κάποιες νηπιαγωγοί επινόησαν τρόπους για να αμβλύνουν τις επιπτώσεις αυτές μέσα από την λειτουργία για παράδειγμα ψηφιακής δανειστικής βιβλιοθήκης.

Κεφάλαιο 5^ο: Συμπεράσματα-Συζήτηση

Ολοκληρώνοντας την έρευνά μας και σύμφωνα με τα αποτελέσματα που διαθέτουμε, διαπιστώνουμε, ότι όλες οι νηπιαγωγοί αξιοποιούν και συνδέουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης με την εκπαιδευτική διαδικασία μέσα από ένα εύρος δραστηριοτήτων, χρησιμοποιώντας πρακτικές που αντανακλούν κυρίως ένα μεικτό μοντέλο παιδοκεντρικών και δασκαλοκεντρικών προσεγγίσεων.

Πιο συγκεκριμένα, ως κεντρικά συμπεράσματα της έρευνάς μας, αναδεικνύονται ότι οι νηπιαγωγοί, στο μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος, φαίνεται να εμπλέκουν τα παιδιά στη διαδικασία οργάνωσης της γωνιάς, με μία μερίδα αυτών να συναποφασίζουν σε μεγάλο βαθμό με αυτά το πώς θα οργανωθεί, ακολουθώντας διαλογικές πρακτικές και συμμετοχικές δράσεις. Ο χώρος, ως επί το πλείστον είναι άνετος και διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό και στην πλειονότητά τους οι νηπιαγωγοί εμπλουτίζουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης με ποικιλία κειμενικών ειδών. Επιπλέον, μερικές από αυτές προσθέτουν κείμενα, που δίνουν έμφαση είτε σε άλλους σημειωτικούς τρόπους, όπως στατικές και κινούμενες εικόνες (κόμικς, ταινίες), είτε σε άλλους συμβολικούς τρόπους γραφής (ξένο αλφάβητο, πεντάγραμμο/νότες). Αυτό αναδεικνύει, ότι στο σύνολό τους οι νηπιαγωγοί στοχεύουν, μέσω της βιβλιοθήκης, στην καλλιέργεια γνωστικών δεξιοτήτων, αλλά και στην ανάδυση του γραμματισμού. Βασικότερο κριτήριο επιλογής, για τις περισσότερες νηπιαγωγούς είναι η ανταπόκριση των βιβλίων στα ενδιαφέροντα των παιδιών καθώς και η σχέση τους με την εκάστοτε θεματική προσέγγιση που πραγματοποιούν μέσα στην τάξη.

Οι νηπιαγωγοί συναντούν προβλήματα σχετικά με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, με κύριο πρόβλημα να συνιστά για τις περισσότερες ο περιορισμένος αριθμός βιβλίων, λόγω της έλλειψης επαρκούς χρηματοδότησης των νηπιαγωγείων ή ειδικών κονδυλίων για τις βιβλιοθήκες. Για να αντιμετωπίσουν την έλλειψη πόρων, στην πλειονότητά τους, απευθύνονται σε διάφορους φορείς και ιδρύματα, ενώ μία μικρή μερίδα από αυτές είτε στρέφεται στις οικογένειες των παιδιών, είτε χρησιμοποιεί την προσωπική συλλογή τους από βιβλία.

Από τις συνεντεύξεις των νηπιαγωγών, διαπιστώσαμε ότι συνδέουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης με την εκπαιδευτική διαδικασία ως επί το πλείστον, μέσω της δανειστικής βιβλιοθήκης, αλλά και με την υλοποίηση οργανωμένων δραστηριοτήτων, με πιο δημοφιλείς δραστηριότητες να είναι αναγνώσεις βιβλίων και οι σχετικές με αυτά συζητήσεις μαζί με τα παιδιά, η δραματοποίηση και οι εικαστικές δημιουργίες. Επιπλέον, η γωνιά εντάσσεται στην εκπαιδευτική διαδικασία κατά τη διάρκεια του ελεύθερου

παιχνιδιού, αλλά από τα παιδιά, ενώ συχνά, αλλά όχι τόσο όσο με τις οργανωμένες δραστηριότητες η γωνιά της βιβλιοθήκης εντάσσεται στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω διάφορων projects που αναπτύσσονται από αυτή ή για αυτή.

Ένα εύρημα ωστόσο που αξίζει να υπογραμμιστεί είναι ότι οι μισές από τις νηπιαγωγούς του δείγματος, επιδιώκουν την εμπλοκή της οικογένειας στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενισχύοντας τις διαδραστικές αναγνώσεις μεταξύ παιδιών-οικογένειας, ενώ μία μερίδα νηπιαγωγών ακολουθεί τη μέθοδο της ιδεοθύελλας (brainstorming) για να ακούσει τη φωνή των παιδιών και να σχεδιάσει μαζί τους τις δραστηριότητες που οργανώνουν.

Η αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης και των βιβλίων, έχει για τις περισσότερες νηπιαγωγούς, τις περισσότερες φορές, καθαρά διδακτικό προσανατολισμό, καθώς το βιβλίο χρησιμοποιείται κυρίως ως μαθησιακό εργαλείο στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ αξιοποιείται από τις νηπιαγωγούς ως εποπτικό μέσο για την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των δραστηριοτήτων. Το βιβλίο χρησιμοποιείται, λιγότερο συχνά, ως μέσο ψυχαγωγίας ή ως μέσο χαλάρωσης κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού ή της χαλάρωσης αντίστοιχα.

Οι νηπιαγωγοί, στην πλειονότητά τους καθορίζουν οι ίδιες την εκπαιδευτική διαδικασία, στην οποία ωστόσο, φροντίζουν να εμπλέκουν τα παιδιά ως ένα βαθμό. Οι περισσότερες ακούν τις ιδέες και τις απόψεις των παιδιών, τις οποίες ενίοτε ενσωματώνουν στις δικές του προτάσεις. Λιγότερο συχνά όμως, η ευθύνη του σχεδιασμού και των επιλογών μοιράζεται μεταξύ παιδιών και νηπιαγωγού. Παρατηρήσαμε επίσης, ότι μία μικρή μερίδα νηπιαγωγών ακολουθεί συμμετοχικές διαδικασίες και ενισχύει συνειδητά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τα παιδιά, ενώ μία αντίστοιχα μικρή μερίδα, δείχνει να έχει την αποκλειστική ευθύνη του σχεδιασμού και της υλοποίησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, υποδηλώνοντας παραδοσιακές προσεγγίσεις διδασκαλίας. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην πλειονότητά τους οι νηπιαγωγοί του δείγματος, αναφέρουν ότι προσπαθούν να ενισχύσουν την πρωτοβουλία και την εμπλοκή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, φαίνεται όμως να το επιδιώκουν συστηματικά οι λιγότερες.

Οι νηπιαγωγοί ανέδειξαν την ανάγκη για περισσότερη έμφαση στην ψυχαγωγία και όχι μόνο στη μάθηση μέσα από το βιβλίο, ενώ αναφέρθηκαν και στην ανάγκη για ενεργοποίηση των νηπιαγωγών με ανάληψη πρωτοβουλιών και βούληση για επιπλέον ενημέρωση και επιμόρφωση σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία. Δεν παρέλειψαν να σχολιάσουν την ανάγκη για πιο δυναμική σύνδεση της γωνιάς με την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και την ανάγκη η γωνιά της βιβλιοθήκης να αποτελέσει γέφυρα

επικοινωνίας μεταξύ του νηπιαγωγείου και της οικογένειας. Επιπλέον, πρότειναν μία γκάμα δράσεων, προκειμένου να αξιοποιηθεί η γωνιά της βιβλιοθήκης περισσότερο και πιο δημιουργικά, όπως την υλοποίηση επισκέψεων σε σχετικούς με το βιβλίο φορείς και χώρους εργασίας, την διοργάνωση δραστηριοτήτων με ανθρώπους του βιβλίου, καθώς και την εμπλοκή των γονέων σε δράσεις σχετικές με τη γωνιά της βιβλιοθήκης, όπως για παράδειγμα σε λέσχες ανάγνωσης. Επιπλέον, αναδείχθηκαν και οι θεσμικές ευθύνες ως παράγοντας ανάπτυξης και περαιτέρω αξιοποίησης της γωνιάς της βιβλιοθήκης.

Το αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (2014) ορίζει πως τα κειμενικά είδη αποτελούν τον άξονα ανάπτυξης δραστηριοτήτων στη μαθησιακή περιοχή της γλώσσας, προτείνει τα κείμενα να επιλέγονται με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών, ενώ μία από τις θεωρητικές προσεγγίσεις στις οποίες στηρίζεται αποτελεί ο Αναδυόμενος Γραμματισμός. Τα ευρήματά μας, αναφορικά με το πρώτο μας ερευνητικό ερώτημα «Πώς αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας τη γωνιά της βιβλιοθήκης που υπάρχει στην τάξη του νηπιαγωγείου;», εναρμονίζονται με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, αφού όπως είδαμε οι νηπιαγωγοί του δείγματός μας, επιλέγοντας ποικιλία κειμενικών ειδών κυρίως με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών και πραγματοποιώντας κατά κύριο λόγο οργανωμένες δραστηριότητες (αναγνώσεις-συζητήσεις, σύνδεση με τη γλώσσα, τέχνες) αξιοποιούν τη γωνιά της βιβλιοθήκης και το βιβλίο, στοχεύοντας στην ανάδυση του γραμματισμού (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014) και στην ανάπτυξη των γνωστικών δεξιοτήτων των παιδιών (Δαφέρμου, κ.ά., 2006). Ωστόσο, δεν έγινε κάποια άμεση αναφορά από τις νηπιαγωγούς και δεν αναδείχθηκαν ευρήματα σχετικά με την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού. Επιπλέον, η γωνιά διαμορφώνεται σύμφωνα με όσα ορίζει η σχετική βιβλιογραφία για τον χώρο και τον απαραίτητο εξοπλισμό (Δαφέρμου, κ.ά., 2006· Τάφα, 2011).

Από τα συμπεράσματα και αναφορικά με τα επόμενα δύο ερευνητικά μας ερωτήματα, διαπιστώσαμε, ότι οι πρακτικές μέσα από τις οποίες οι νηπιαγωγοί συνδέουν τη γωνιά της βιβλιοθήκης με την εκπαιδευτική διαδικασία, αντανakλούν κυρίως ένα μεικτό μοντέλο μεταξύ δασκαλοκεντρικών και παιδοκεντρικών διδακτικών προσεγγίσεων. Από τις συνεντεύξεις τους αναδείχθηκαν στοιχεία της προσωπικής εκπαιδευτικής θεωρίας της καθεμίας, η οποία αντανakλάται στον τρόπο με τον οποία σχεδιάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία (Αυγητίδου & Γουργιώτου, 2016). Οι περισσότερες εμπλέκουν μεν τα παιδιά στην εκπαιδευτική διαδικασία, έχουν ωστόσο οι ίδιες την ευθύνη και τη εποπτεία του συνολικού σχεδιασμού. Παρ' όλα αυτά, συναποφασίζουν με τα παιδιά σχετικά με την οργάνωση της γωνιάς, ακολουθώντας διαλογικές πρακτικές και συμμετοχικές δράσεις

(Ανδρούτσου, κ.ά., 2016). Επιπλέον, η εμπλοκή της οικογένειας, την οποία επιδιώκει μία μεγάλη μερίδα νηπιαγωγών, συμφωνεί με τις θεωρητικές παραδοχές, σύμφωνα με τις οποίες η αλληλεπίδραση του σχολείου με την οικογένεια συμβάλλει στην ενίσχυση της μάθησης (Δαφέρμου, κ.ά., 2006). Η πλειονότητα των νηπιαγωγών φαίνεται να δίνει ευκαιρίες στα παιδιά για τη συνδιαμόρφωση του διδακτέου (βιβλία από το σπίτι στο σχολείο) και δείχνουν να θέλουν να τα εμπλέξουν περισσότερο στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με μία μικρή μερίδα να χρησιμοποιεί και τη διαδικασία της ιδεοθύελλας, η οποία, αναδεικνύει την ενεργή συμμετοχή τους (Αυγητίδου, 2008).

Οι νηπιαγωγοί στον αναστοχασμό τους, εστίασαν κυρίως στην ανάγκη για ψυχαγωγία και όχι για μάθηση μέσα από το βιβλίο. Ωστόσο, είναι στην ευχέρεια του/της κάθε νηπιαγωγού το πώς θα χρησιμοποιήσει τη γωνιά και το βιβλίο, αφού το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου δίνει ελευθερία κινήσεων, και έρχεται να συμφωνήσει με την ακόλουθη ανάγκη που αναδείχθηκε για μεγαλύτερη πρωτοβουλία από τους/τις νηπιαγωγούς σχετικά με την γωνιά της βιβλιοθήκης (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2014). Παρ' όλο που όλες οι νηπιαγωγοί αναφέρθηκαν σε ποικιλία δραστηριοτήτων που πραγματοποιούν σε σχέση με τη συγκεκριμένη γωνιά, οι προτάσεις για περαιτέρω και πιο δημιουργική αξιοποίησή της ήρθαν από μικρή μερίδα του δείγματος. Αυτές, έκαναν ενδιαφέρουσες προτάσεις και οι ιδέες και ο λόγος τους αντανακλούν περισσότερο την ανάγκη για μία εκπαιδευτική διαδικασία συμμετοχικού χαρακτήρα που θα έχει νόημα για τα παιδιά (Ανδρούτσου, κ.ά., 2016). Η πρόταση των νηπιαγωγών για μεγαλύτερη σύνδεση του νηπιαγωγείου γενικά και της γωνιάς της βιβλιοθήκης ειδικότερα με την τοπική κοινότητα/κοινωνία αλλά και την οικογένεια, αναδεικνύει τη μάθηση ως κοινωνικό προϊόν και συσχετίζεται με τις σύγχρονες θεωρίες μάθησης και πιο συγκεκριμένα με τις κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις που ξεκινούν με σημείο αναφοράς το έργο του Vygotsky (Δαφέρμου, 2006· Σφυρόερα & Τζεκάκη, 2016).

Ολοκληρώνοντας, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στους περιορισμούς που έχει η έρευνά μας. Αποτελείται από ένα μικρό δείγμα νηπιαγωγών, το οποίο δεν μπορεί να γενικευτεί σε όλον τον πληθυσμό των εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας. Είναι ωστόσο, ενδεικτική μίας τάσης νηπιαγωγών και καταγράφει στοιχεία που έχουν ενδιαφέρον, καθώς μας επιτρέπει να προτείνουμε τη διενέργεια μεγαλύτερων πληθυσμιακά ερευνών για τη σημασία του ρόλου που μπορεί να έχει η γωνιά της βιβλιοθήκης στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας*. Αϊδίνης Αθ. (Επιμ.), (Π. Σακελλαρίου). Αθήνα: Gutenberg.
- Ανδρούτσου, Α., Κορτέση-Δαφέρμου, Χ., & Τσάφος, Β. (2016). Η παρατήρηση ως εργαλείο των εκπαιδευτικών: Η κατανόηση του πλαισίου ως θεμέλιο για την οικοδόμηση της κατανόησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στο Β. Τσάφος (Επιμ.), *Διερεύνηση και κατανόηση των παραμέτρων της εκπαιδευτικής διαδικασίας* (σ. 41-173). Αθήνα: Gutenberg.
- Αργυρόπουλος, Β. (2013). Διαφοροποίηση και διαφοροποιημένη διδασκαλία: θεωρητικό υπόβαθρο και βασικές αρχές. Στο Σ. Παντελιάδου & Δ. Φιλιππάτου (Επιμ.), *Διαφοροποιημένη Διδασκαλία. Θεωρητικές προσεγγίσεις & εκπαιδευτικές πρακτικές* (σ. 27-59). Αθήνα: Πεδίο.
- Αυγητίδου, Σ. (2008). *Συνεργατική μάθηση στην προσχολική εκπαίδευση: Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Αυγητίδου, Σ., Καραγιώργου, Ι., Αλεξίου, Β. & Καλανταρίδου, Δ. (2014). Η παιδαγωγική του παιχνιδιού: πεποιθήσεις και πρακτικές στο πλαίσιο μιας συνεργατικής έρευνας-δράσης. Στο Κ.Δ. Μαλαφάντης, Β. Παπαδοπούλου, Σ. Αυγητίδου, Γ. Ιορδανίδης & Ι. Μπέτσας (Επιμ.), *9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο «Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα», Φλώρινα 28-30 Νοεμβρίου 2014*. Φλώρινα: Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδας (Π.Ε.Ε.) Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας. Ανακτήθηκε 18/05/2021 από: https://www.researchgate.net/publication/306037676_E_paidagogike_tou_paichnidou_pepoitheseis_kai_praktikes_sto_plaisio_mias_synergatikes_ereunas-drases
- Αυγητίδου, Σ. (Επιμ.). (2016). *Ο εκπαιδευτικός ως στοχαζόμενος επαγγελματίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Audra, P., & Stacey, N.P. (2006). Developmentally appropriate practice in kindergarten: Factors shaping teacher beliefs and practice. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(1). 65-78. doi: 10.1080/02568540609594579
- Γερμανός, Δ. (2011). Ο χώρος ως παράγοντας αναβάθμισης του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος στο νηπιαγωγείο. Στο Κ. Χρυσαιφίδης & Ρ. Σιβροπούλου (Επιμ.), *Αρχές και προοπτικές της προσχολικής εκπαίδευσης: Τιμητικός τόμος για την Ε. Κουτσουβάνου*, (σ. 23-44). Αθήνα: Κυριακίδης.

- Γρηγοριάδης, Α., Μπιρμπίλη, Μ. & Παπανδρέου, Μ. (2016). Η συνέντευξη ως εργαλείο γνωριμίας με τα παιδιά. Στο Β. Τσάφος. (Επιμ.), *Διερεύνηση και κατανόηση των παραμέτρων της εκπαιδευτικής διαδικασίας*, (σ. 175-203). Αθήνα: Gutenberg.
- Γκόρια, Σ. (2014). *Κατανόηση και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων στην προσχολική ηλικία: η περίπτωση των χαρτών* (Διδακτορική διατριβή). Διαθέσιμο 24/05/2021 από: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/39314>
- Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π., & Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός Νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Δρεμέτσικα, Β. (2018). Συγκλίσεις και αποκλίσεις των θεωριών των Piaget, Vygotsky και Επεξεργασίας πληροφοριών σχετικά με τη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών. Στο Γ. Παπαδάτος, Α. Μπαστέα & Γ. Κουμέντος (Επιμ.), *8^ο Πανελλήνιο συνέδριο επιστημών εκπαίδευσης. Εκπαίδευση χαρισματικών ατόμων στην Ελλάδα. Ιδεολογικές-Πολιτικές-Ψυχολογικές-Παιδαγωγικές προϋποθέσεις εκπαίδευσης χαρισματικών ατόμων*, Αθήνα 14-17 Ιουνίου (σ. 222-235). Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Κακανά, Δ. Μ. (2018). Ο χώρος του νηπιαγωγείου ως τρίτος παιδαγωγός. *Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού;*, (1). 60-71. Ανακτήθηκε 25/04/2021 από: <http://ikee.lib.auth.gr/record/323951/?ln=el>
- Κορτέση-Δαφέρμου, Χ., (2019). Γραμματισμός και παιδαγωγικές πρακτικές στην παιδική ηλικία. Η σημασία της ανάπτυξης μιας συστηματικής σχέσης με τα βιβλία. Στο Χ. Κορτέση-Δαφέρμου & Μ. Σφυρόερα (Επιμ.), *Βιβλία με ιστορίες: για τον γραμματισμό & την κοινωνική ενδυνάμωση όλων των παιδιών* (σ. 22-43). Αθήνα: Gutenberg.
- Μαραγκός, Χ., Νάκης, Ι., Δαβλάντης, Ι., & Στρατάκη, Κ. (2002). *Θεωρίες Μάθησης και η παιδαγωγική τους συμβολή. Επιμόρφωση Β' επιπέδου*, ΕΚΠΑ-Π.Τ.Δ.Ε. Αθήνα. Ανακτήθηκε 17/11/2020 από: http://users.sch.gr/maragos/theories_mathisis
- Ματζουράτου, Β. (2010). *Η οργάνωση και η λειτουργία της γωνιάς της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ανακτήθηκε 17/11/2020 από: <https://nemertes.library.upatras.gr/jspui/handle/10889/4168>
- Μπατσούτα, Μ., Παπαγιαννίδου, Χ., & Δάντη, Α. (2007). Η λειτουργία της βιβλιοθήκης στο νηπιαγωγείο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 2007(7), 70-86. Ανακτήθηκε 01/10/2020 από: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/omep/article/view/18224>
- Ντίνας, Κ. & Γώτη, Ε. (2016). *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη: Αρχίζοντας από το Νηπιαγωγείο....* Αθήνα: Gutenberg.

- Παντελιάδου, Σ. (2008). Διαφοροποιημένη διδασκαλία. Στο Σ. Παντελιάδου & Φ. Αντωνίου (Επιμ.). *Διδακτικές προσεγγίσεις και πρακτικές για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες* (σ. 7-17). Βόλος: Εκδόσεις Γράφημα.
- Παπανικολοπούλου, Κ. (1989). «Γωνιά βιβλιοθήκης» στο Νηπιαγωγείο. *Διαδρομές*, 1989(13), 27-30. Ανακτήθηκε 22/10/2020 από: <http://languageculturelab.ece.uth.gr/node/43>
- Στυλιάρης, Γ., Δήμου, Β., & Ξένος, Μ. (2015). *Σύγχρονες θεωρίες μάθησης και συνεισφορά στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών υπολογιστικών περιβαλλόντων*. Ανακτήθηκε 09/12/2020 από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/723>
- Σφυρόερα, Μ. & Τζεκάκη, Μ. (2016). Θεωρητικές προσεγγίσεις. Στο Μ. Τζεκάκη (Επιμ.). *Σχεδιασμός και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας* (σ. 14-38). Αθήνα: Gutenberg.
- Σφυρόερα, Μ. (2019). Διαφοροποιημένη παιδαγωγική με το βιβλίο ως «όχημα». Στο Χ. Κορτέση-Δαφέρμου & Μ. Σφυρόερα (Επιμ.). *Βιβλία με ιστορίες: για τον γραμματισμό & την κοινωνική ενδυνάμωση όλων των παιδιών* (σ. 44-57). Αθήνα: Gutenberg.
- Τάφα, Ε. (2011). *Ανάγνωση και γραφή στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (2003). Διαθεματικό ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ – Α.Π.Σ.) για το Νηπιαγωγείο και Προγράμματα Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Δραστηριοτήτων, Αθήνα.
- Υ.ΠΑΙ.Θ. (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Υ.ΠΑΙ.Θ (2014). *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ*. Αναθεωρημένη Έκδοση. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

Οδηγός συνέντευξης

Οδηγός συνέντευξης

Εισαγωγικές ερωτήσεις

1. Πώς αποφασίσατε να γίνετε νηπιαγωγός;
2. Πόσα χρόνια εργάζεστε; Πόσο καιρό είστε στο συγκεκριμένο σχολείο;
3. Είναι κάτι που σας δυσκολεύει στην εργασία σας;

Βασικές ερωτήσεις

1. Έχετε γωνιά βιβλιοθήκης στην τάξη σας;
2. Τι βιβλία έχετε στη γωνιά;
3. Εσείς τα επιλέγετε; Πώς; Δηλ. έχετε κάποια κριτήρια. Μπορείτε μήπως να μας τα πείτε, εξηγήσετε;
4. Εκτός από βιβλία υπάρχουν και άλλα έντυπα στη γωνιά;
5. Αν ναι, τι είδους; Γιατί τα έχετε επιλέξει; Πού αποσκοπείτε; Αν όχι, γιατί;
6. Τα παιδιά διαλέγουν κι αυτά τα βιβλία που έχετε στη βιβλιοθήκη;
7. Τα παιδιά διαλέγουν κι αυτά τα βιβλία που αξιοποιείτε στις δραστηριότητες;
8. Αν ναι με ποιους τρόπους; π.χ. Επιλέγουν τα παιδιά το περιεχόμενο των βιβλίων; Φέρνουν δικά τους βιβλία από το σπίτι; Αυτό γίνεται συστηματικά, δηλαδή το επιδιώκετε; Είναι ευκαιριακό, ανάλογα με τα παιδιά; Αν όχι, για ποιο λόγο;
9. Κάνετε δανειστική βιβλιοθήκη στην τάξη σας;
10. Με ποιους τρόπους ενθαρρύνονται τα παιδιά στη χρήση και τον δανεισμό των βιβλίων;
11. Υλοποιείτε δραστηριότητες σχετικές με τα βιβλία; Συνήθως τι δραστηριότητες είναι; Θέλετε να δώσετε ένα παράδειγμα;
12. Τι ρόλο έχουν συνήθως τα παιδιά στις δραστηριότητες; Συμμετέχουν και στον σχεδιασμό τους; Πώς;
13. Τι πιστεύετε; Οι νηπιαγωγοί δίνουν σημασία στη δημιουργία και αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης; Αυτό γίνεται σε συνεργασία με τα παιδιά; Νομίζετε ότι υπάρχει κάτι που θα μπορούσε να γίνει προς αυτή την κατεύθυνση;
14. Πιστεύετε ότι θα μπορούσαμε να βρούμε τρόπους να αξιοποιήσουμε τη γωνιά της βιβλιοθήκης και τα βιβλία μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία;
15. Είστε ικανοποιημένη/ος από τη δική σας βιβλιοθήκη; π.χ. τον χώρο; τα βιβλία; τον τρόπο χρήσης της;
16. Πιστεύετε υπάρχει περιθώριο και για κάτι άλλο (προτοβουλίες, δράσεις, ιδέες), ώστε να αξιοποιηθεί η γωνιά περισσότερο, πιο δημιουργικά; και αν ναι, τι;

Παράδειγμα συνέντευξης

Σ: Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για την προθυμία σας και για τον χρόνο που αφιερώνετε και να διευκρινίσω το απόρρητο της διαδικασίας. Θα ήθελα αρχικά να μου πείτε πώς αποφασίσατε να γίνετε νηπιαγωγός;

N8: Κοίταξε εγώ τότε δεν ήξερα τι ήθελα να γίνω και δεν το είχα επιλέξει γιατί το ήθελα, ήταν ο στόχος μου ας πούμε. Το δήλωσα όπως δήλωσα και ακαδημία για δασκάλα και λοιπά, αλλά στην πορεία άρχισε να μου αρέσει ιδιαίτερα, όταν άρχισα να δουλεύω δηλαδή. Όχι τόσο στη σχολή, όσο όταν άρχισα να δουλεύω. Τότε βγήκε το ενδιαφέρον για τη δουλειά.

Σ: Πόσα χρόνια εργάζεστε;

N8: Εργάζομαι γύρω στα είκοσι τέσσερα χρόνια περίπου.

Σ: Στο σχολείο που είστε τώρα πόσα χρόνια είστε;

N8: Γύρω στα επτά με οχτώ χρόνια είμαι στο ίδιο σχολείο. Τα τελευταία επτά χρόνια είμαι στο ίδιο, στην Καβάλα μέσα.

Σ: Είναι κάτι που σας δυσκολεύει στην εργασία σας ως νηπιαγωγός;

N8: Αυτό που δυσκολεύει είναι κάποιες συγκεκριμένες συμπεριφορές που μπορεί να σου τύχουν κάποιες χρονιές από κάποια παιδάκια, δηλαδή ένα παιδάκι μπορεί να είναι που να ξεφεύγει και να δημιουργεί θέματα που δημιουργεί πρόβλημα του πώς θα διαχειριστείς εσύ τη συμπεριφορά του και το κλίμα των άλλων παιδιών. Δηλαδή, είτε εκνευρίζει τα παιδιά, είτε επηρεάζει κάποια παιδιά και τα παίρνει προς το μέρος του. Κατά τ' άλλα τα παιδιά είναι εντάξει, δεν έχουμε θέματα.

Σ: Έχετε γωνιά βιβλιοθήκης στην τάξη σας;

N8: Εννοείται, εννοείται, βέβαια. Από τότε που βγήκαν οι γωνιές και λοιπά, πόσα χρόνια δουλεύουμε και νομίζω ότι είναι από τις βασικές γωνιές.

Σ: Τι βιβλία έχετε στη γωνιά;

N8: Τώρα κοίταξε, τα βιβλία που βάζουμε κάθε χρόνο δεν είναι ένα είδος, είναι διάφορα είδη. Βέβαια αυτό γίνεται με μία προετοιμασία και κάποιες δραστηριότητες από τα παιδιά. Για να εξηγήσω, θα σου πω τι είδη βάζουμε και άμα θέλεις θα σου πω και πώς το κάνουμε αυτό.

Σ: Ναι εννοείται. Θέλω να μου πείτε και τα κριτήρια επιλογής.

N8: Αυτά σαν στόχο προσωπικά εγώ έχω να μούνε διαφορετικά είδη. Δηλαδή, βιβλία εικονογραφημένα παραμύθια, βιβλία-γλώσσα, κόμικς, διηγήματα ή μυθιστορήματα ενηλίκων, ένα-δυο ας πούμε για να καταλάβουν, εφημερίδες, περιοδικά και συνήθως βάζω περιοδικά παιδικά για να είναι πιο κοντά στα παιδιά. Επίσης, λεζικό για να καταλάβουν τη χρήση του, ξενόγλωσσο βιβλίο και μουσικό βιβλίο, δηλαδή ένα βιβλίο με παρτιτούρες για να δούνε ότι υπάρχει και αυτό το είδος. Αυτά τώρα προκύπτουν, συνήθως κάνουμε κάποιες δραστηριότητες στα πλαίσια που διοργανώνουμε τη βιβλιοθήκη, τη γωνιά της βιβλιοθήκης. Πρώτα τι είναι το βιβλίο, τι είναι ένα βιβλίο γενικά, δηλαδή πώς το διαβάζουμε, τι έχει μέσα, αν έχει εικόνες, γνωριμία δηλαδή γενικά με τη λέξη και το αντικείμενο «βιβλίο» και το δεύτερο, συνήθως, βάζω εγώ διάφορα βιβλία, αυτά τα είδη που είπαμε, είτε στη μοκέτα είτε σε τραπέζια και παίζουμε κάτι σε ψυχοκινητικό με αποτέλεσμα, στο στοπ της μουσικής για παράδειγμα ενδεικτικά, κάθε παιδί να παίρνει ένα βιβλίο και λέγοντας εγώ «πες εσύ» να μας πει τι παρατηρεί από κάθε βιβλίο χωρίς να ξέρουν ποια είναι και τι είναι, έτσι ώστε μετά να προχωράμε σε μία σχετική ομαδοποίηση, δηλαδή τα εικονογραφημένα, που είναι πιο πολλά ας πούμε, μυθιστορήματα, που δεν έχουν εικόνες και μιλάμε πάνω κάτω για αυτά. Και μετά μπαίνει κάποιος αριθμός βιβλίων, όχι όλα, στη βιβλιοθήκη.

Σ: Άρα τα επιλέγετε μαζί με τα παιδιά τα βιβλία που μπαίνουν στη βιβλιοθήκη απ' ότι καταλαβαίνω.

N8: Αρχικά φέρνω εγώ έναν αριθμό βιβλίων στην τάξη και επειδή υπάρχουν διάφορα είδη, φυσικά δε θα βάλω δέκα μυθιστορήματα ενηλίκων, θα φέρω δύο-τρία, θα φέρω εικονογραφημένα παραμύθια πολλά, γνώσεων αρκετά, οπότε αν είναι να μούνε είκοσι με τριάντα βιβλία περίπου ενδεικτικά στη βιβλιοθήκη, εγώ θα φέρω σύνολο πενήντα, οπότε από αυτά μπορούν τα παιδιά να επιλέξουν για να βάλουμε. Η προεπιλογή όμως των πενήντα θα γίνει από εμένα.

Σ: Εκτός από βιβλία μου είπατε ότι υπάρχουν και άλλα έντυπα, εφημερίδες, περιοδικά παιδικά... Αυτά τα έντυπα γιατί τα έχετε επιλέξει; Που αποσκοπείτε;

N8: Ο βασικός λόγος είναι πρώτα απ' όλα να καταλάβουν ότι τα βιβλία δεν είναι ένα είδος μόνο, αλλά ότι υπάρχουν πολλών ειδών βιβλία, πολλά είδη έντυπου λόγου ας το πούμε, ότι για τον καθένα, για τον κάθε άνθρωπο υπάρχει κάποιο είδος βιβλίου που τον ενδιαφέρει, να καταλάβουν ότι όλοι δεν ευχαριστιούνται με το ίδιο είδους βιβλίου, άλλοι θέλουν την εφημερίδα, άλλοι το περιοδικό, άλλοι το κόμικς, άλλοι τα παραμύθια και λοιπά, και επίσης φυσικά εξυπηρετεί και σκοπούς της γλώσσας στο νηπιαγωγείο. Δηλαδή, τα διάφορα είδη,

που λέμε, έντυπου λόγου για να καταλάβουν για ποιο λόγο υπάρχουν, τη χρήση τους, ότι ό,τι σκέφτεται κάποιος το γράφει, ό,τι διαβάζουμε, βλέπουμε ένα κείμενο το διαβάζουμε και σημαίνει κάτι, μας μεταφέρει μηνύματα και τα μηνύματα είναι διαφορετικά, δεν μπορεί να είναι μόνο τα εικονογραφημένα μηνύματα, υπάρχουν πολλά. Εγώ δεν βάζω και λογαριασμούς της ΔΕΗ και εισιτήρια και διάφορα τέτοια, βάζω αυτά που σου είπα.

Σ: Τα παιδιά φέρνουν δικά τους βιβλία από το σπίτι για να μπουνε μέσα στη γωνιά της βιβλιοθήκης;

Ν8: Τα παιδιά φέρνουν όχι για να τα βάλουμε στη γωνιά της βιβλιοθήκης, αλλά όταν έχουμε κάποιο θέμα, επεξεργαζόμαστε ένα θέμα, ζητάμε από τα παιδιά όποιο θέλει να φέρει κάποια βιβλία που έχουνε σχέση με αυτό το θέμα.

Σ: Οπότε δουλεύετε πάνω στα δικά τους βιβλία.

Ν8: Ναι, τα οποία τα κρατάμε τα βιβλία ανάλογα όσο θα κρατήσει ένα θέμα και μετά τα επιστρέφουμε. Δουλεύουμε πάνω και σε αυτά τα βιβλία. Ή τα διαβάζουμε, είτε τα βλέπουμε, είτε μπορεί να γίνουν κάποιες δραστηριότητες, ανάλογα το βιβλίο και το τι θα δείξει.

Σ: Κάνετε δανειστική βιβλιοθήκη στην τάξη σας;

Ν8: Εννοείται ότι κάνουμε και σε αυτό μας βοηθάει πάρα πολύ στο σχολείο που είμαι, έρχεται η κινητή βιβλιοθήκη, όχι μέσα από την Καβάλα, από την Ελευθερούπολη, φέτος εγώ έχω απόσπαση, ένα βανάκι κινητό που έχει πολλά βιβλία. Αυτό είναι πολύ καλό για εμάς γιατί έχουμε και ποσότητα και ποιότητα βιβλίων. Οπότε διαλέγω εγώ έναν μεγάλο αριθμό βιβλίων για το δικό μου τμήμα, είμαστε τρία τμήματα στο σχολείο εβδομήντα με εβδομήντα πέντε παιδιά σύνολο, θα πάρουμε γίνω στα ενενήντα-εκατό βιβλία. Οπότε αν έχω εγώ είκοσι δύο με εικοσιπέντε παιδιά ανάλογα τη χρονιά θα έχω μέσα στην τάξη μου γύρω στα τριανταπέντε βιβλία. Τα τριανταπέντε αυτά βιβλία τα κάνουμε δανειστική βιβλιοθήκη συνήθως. Παίρνω και κάποια άλλα βιβλία που τα βάζω στη βιβλιοθήκη. Αυτά τώρα τι κάνουνε; Κάνουμε σαν έκθεση βιβλίου. Τα βάζουμε πάνω στα παγκάκια μία μέρα που δανείζονται, κάθε Παρασκευή για παράδειγμα, και τα παιδιά, του μαθαίνουμε από πριν να μην παίρνουν το βιβλίο απλά, αλλά να το ξεφυλλίσουνε, να κοιτάζουν λίγο τις εικόνες, να σκέφτονται γιατί μπορεί να λείει, οπότε ξεφυλλίζουν τα βιβλία, δυο-τρία-τέσσερα όσα θέλουν και επιλέγουν μόνα τους μετά από την ποικιλία των βιβλίων για τη δανειστική βιβλιοθήκη που παίρνουν τη συγκεκριμένη μέρα.

Σ: Μου είπατε πριν ότι υλοποιείτε κάποιες δραστηριότητες σχετικές με τα βιβλία. Αυτές οι δραστηριότητες συνήθως τι δραστηριότητες είναι; Έχετε να μου δώσετε κάποιο παράδειγμα;

N8: *Πρώτα απ' όλα μπορεί μία δραστηριότητα απλή ως εποπτικό υλικό. Έχουμε ένα θέμα και θέλουμε να δείξουμε κάποιες εικόνες, να δούμε κάτι που γράφει από κάτω και λοιπά. Έπειτα σαν δανειστική βιβλιοθήκη το είπαμε αυτό. Στο ολοήμερο τα παιδιά όταν ξαπλώνουν μπορούν να διαβάσουμε βιβλίο, είτε να βάλουμε από τον υπολογιστή να ακούσουν ένα βιβλίο ανάγνωση και το πιο βασικό νομίζω το άφησα τελευταίο ότι με ένα βιβλίο κάνουμε ένα θέμα. Δηλαδή, ανάλογα ή θα το πάω εγώ συγκεκριμένα ένα θέμα να το περάσω στα παιδιά να ξεκινήσουν, οπότε θα επιλέξω ένα βιβλίο και θα το διαβάσω ή μπορούν να επιλέξουν ένα βιβλίο από τη βιβλιοθήκη και άμα δούμε ότι υπάρχει ενδιαφέρον που το διαβάσαμε μπορεί να πάει σε project. Δηλαδή, είτε από εμένα, είτε από τα παιδιά. Και όταν λέμε project οι ιδέες βγαίνουν, εννοείται λένε τα παιδιά στο τέλος τι τους άρεσε, τι θα ήθελαν να κάνουν, τι δραστηριότητες και λοιπά, οπότε προχωράμε σε γραφή δραστηριοτήτων στον πίνακα και λοιπά για να κάνουμε το project.*

Σ: Θέλετε να μου δώσετε ένα παράδειγμα μίας δραστηριότητας που αναδύθηκε από την ανάγνωση ενός βιβλίου;

N8: *Ενδεικτικά, απ' ότι θυμάμαι τώρα, σου λέω ενδεικτικά γιατί διάφορα έχουνε βγει. Για παράδειγμα, ο Έλμερ που είναι γνωστός, που είναι η διαφορετικότητα, που είναι ένα βιβλίο με πολλά που μπορείς να κάνεις. Αφού το διαβάσαμε τους άρεσε, γιατί έχει και μία σειρά ο Έλμερ δεν είναι μόνο ένα, το πρώτο ας πούμε, κάναμε κατασκευές με γκρι ελέφαντες και πολύχρωμους ελέφαντες, τα οποία είναι ιδέες παιδιών, οι αρχικές ιδέες είναι των παιδιών και μετά εγώ οργανώνω τη δραστηριότητα. Μετά κουκλοθέατρο μπορούμε να κάνουμε με κούκλες και να παίζουμε. Μαθηματικά, πόσοι γκρι; πόσοι πολύχρωμοι; Ψυχοκίνηση, να ντυθούμε με ρούχα και να κάνουμε δραματοποίηση. Με γλώσσα, το πιο κλασικό, ενδεικτικά θυμάμαι «ελέφαντας» από τι αρχίζει να βρούμε λέξεις, σε τι τελειώνει να δούμε καταλήξεις να κάνουμε αναδιήγηση του Έλμερ, να κάνουμε εμείς το δικό μας παραμύθι αναδιήγηση και να το εικονογραφήσουμε, αυτά. Και πολλά άλλα μπορούν να βγούνε.*

Σ: Εσείς τι πιστεύετε; Οι νηπιαγωγοί δίνουν σημασία στη δημιουργία και την αξιοποίηση της γωνιάς της βιβλιοθήκης;

N8: *Γενικά αν ο κλάδος δίνει δηλαδή;*

Σ: Ναι.

N8: Νομίζω ότι οι περισσότεροι συνάδελφοι αρέσουν τη βιβλιοθήκη και ότι δίνουν σημασία και την αξιοποιούν. Γιατί και όπου έχω πάει έχω δει βιβλιοθήκες περιποιημένες, σε συναδέλφους δηλαδή, βλέπω ότι οι περισσότεροι συνάδελφοι ενδιαφέρονται.

Σ: Αυτό πιστεύετε ότι γίνεται σε συνεργασία με τα παιδιά; Δηλαδή, να κάτσουνε να στήσουνε μαζί τη βιβλιοθήκη, να τη στολίσουν κάπως, να ταξινομήσουν μαζί τα βιβλία όπως μου είπατε εσείς πριν;

N8: Εγώ νομίζω ότι, δεν ξέρω, αλλά από αρκετούς συναδέλφους που ακούω ότι τα κλασικά αυτά τα κάνουμε. Δηλαδή, τι είναι το βιβλίο πρώτα, γιατί δεν μπορείς ξαφνικά να πάρεις και να κάνεις μία οργάνωση γωνιάς χωρίς να εξηγήσεις και να κάνεις δραστηριότητες πάνω σε αυτό. Το τί είναι το βιβλίο, τους κανόνες που βγαίνουν από τα παιδιά, πώς λειτουργεί η γωνιά της βιβλιοθήκης πώς θα λειτουργήσει δηλαδή, με τι κανόνες, τι προσέχουμε. Κάνουμε κάποιες κατασκευές με τους κανόνες μαζί με τα παιδιά και τα κρεμάμε εκεί. Άρα το βιώνουμε οι περισσότεροι.

Σ: Πιστεύετε ότι θα μπορούσαμε να βρούμε τρόπους να αξιοποιήσουμε τη γωνιά και τα βιβλία μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία;

N8: Νομίζω αναφέραμε τρόπους, σίγουρα θα υπάρχουν και άλλοι τρόποι. Θα μπορούσε, εγώ δεν το έχω κάνει τόσο συχνά αυτό, αλλά νομίζω θα ήταν μία πρόκληση για εμένα να γινόταν μία χρονιά δοκιμή όλα τα θέματα να γίνονταν από τα βιβλία. Δηλαδή, κάποια θέματα θα τα πάμε εμείς με κάποιο βιβλίο, επιλογή των εκπαιδευτικών, αλλά αρκετά, επειδή η βιβλιοθήκη ανανεώνεται στο σχολείο δεν μπορεί να μείνει η ίδια όλη τη χρονιά, μετά βάζουμε άλλα βιβλία, θα μπορούσε να διαλέγει ανά μία εβδομάδα ένα παιδί ένα βιβλίο από αυτά τα ποιοτικά που έχουν επιλέξει τα παιδιά και βάλουμε στη βιβλιοθήκη και αυτό να το κάνουμε, αν «σηκώνει», θέμα, project. Δηλαδή, θα μπορούσε να είναι μία μόνιμη δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο. Δεν το έχω κάνει μόνιμη, αλλά είναι μία πρόκληση για εμένα.

Σ: Εσείς πόσες περίπου φορές χρησιμοποιείτε τη γωνιά και διαβάζετε βιβλίο, γίνεται σε καθημερινή βάση;

N8: Σε καθημερινή όχι, γιατί είπα ότι θα ήταν πρόκληση να το κάνω σε καθημερινή βάση. Δύο-τρεις φορές τον μήνα. Δύο φορές ξεκινάει ένα project κατά μέσο όρο, αλλά θα μπορούσε να γίνει πιο συχνά.

Σ: Είστε ικανοποιημένη από τη δική σας βιβλιοθήκη στο σχολείο;

N8: *Ο χώρος είναι πενήντα τετραγωνικά, έχουμε πολλά παιδιά πάντα. Για τον χώρο που έχουμε νομίζω ότι είναι καλούτσικα, καλά. Δηλαδή, έχουμε μία σχετική άνεση.*

Σ: Είναι ικανοποιητικός ο αριθμός των βιβλίων για τα παιδιά;

N8: *Έχουμε εμείς βιβλία στο σχολείο, χρησιμοποιούμε και κάποια από τη δανειστική για να τα βάλουμε στη βιβλιοθήκη, στη γωνιά εννοώ, γιατί εμείς τα έχουμε χωριστά. Χωριστά τη δανειστική για να μην μπερδεύονται και χωριστά τα άλλα. Επίσης, δεν επαρκούν πάντα τα χρήματα των σχολικών επιτροπών, υπάρχει ένα τέτοιο θέμα, οπότε ως εκπαιδευτικός ψάχνεις λύσεις. Και κάναμε κάποια χαρτιά στο ίδρυμα Μελά, πήραμε αρκετά βιβλία, είναι ένα ίδρυμα που είναι στην Αθήνα και μπορείς να κάνεις τα χαρτιά σου και να ζητήσεις κάποια υλικά, όχι μόνο βιβλία. Εμείς ζητήσαμε κάποια βιβλία και μας έστειλαν αρκετά. Επίσης, είναι κάποιοι άλλοι φορείς, όπως είναι τα βιβλία σε ρόδες, που ενδιαφέρεσαι για κάποιο θέμα και σου στέλνουν μία βαλίτσα. Μία-δυο φορές μας είχαν στείλει με θέμα την οικογένεια και ήταν πολύ ωραίο αυτό, το χαρήκαμε δηλαδή τα παιδιά και μία φορά, δε θυμάμαι ήταν πιο παλιά σε άλλο σχολείο ήμουν δε θυμάμαι τι φορέας ήταν, πάλι δανειστήκαμε κάποια βιβλία και τα επιστρέψαμε. Δηλαδή, θέλω να πω ότι πρέπει να ψάχνει κάποιος, να βρίσκει λύσεις για να προμηθεύεται όσο το δυνατόν περισσότερα βιβλία.*

Σ: Από τον τρόπο χρήσης της από τα παιδιά είστε ικανοποιημένη; Την επιλέγουν τα παιδιά τη γωνιά της βιβλιοθήκης κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού; Είναι μία από τις γωνιές που αγαπάνε και πηγαίνουν μόνα τους;

N8: *Είναι θα έλεγα, άλλες φορές ανάλογα και με την ομάδα, ανάλογα και με την περίοδο, μπορεί, ας πούμε, τα Χριστούγεννα να πηγαίνουν πιο συχνά, γιατί έχουμε Χριστουγεννιάτικα. Μπορεί μία περίοδο να μην την επιλέγουνε, οπότε αλλάζουμε ξανά βιβλία και γίνεται ξανά ενδιαφέρουσα η γωνιά, αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον. Επίσης, μία άλλη χρήση τώρα που θυμήθηκα, είναι ότι στις ελεύθερες δραστηριότητες μπορούν και παίρνουν ένα βιβλίο και επειδή συνήθως η γωνιά της γραφής γίνεται κάθε χρόνο δίπλα στη γωνιά της βιβλιοθήκης κάθονται και στο τραπέζι της γραφής, το ανοίγουν, το ξεφυλλίζουν, βρίσκουν τι τους αρέσει, κάποια εικόνα, τη ζωγραφίζουν και μπορεί να συνδυαστεί αυτό με το να γράψουν και τον τίτλο του βιβλίου. Αυτό είναι στις ελεύθερες, δεν είναι κάτι οργανωμένο.*

Σ: Ωραία, σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

N8: *Να είσαι καλά.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

Κατηγοριοποίηση δεδομένων (Excel)

ΝΗΠ.	1. "ΠΡΟΦΗ" ΝΗΠ.	2. ΕΧΟΥΝ ΓΩΝΙΑ ΒΙΒΛΙΟΗΚΗΣ?	3. ΠΕΡΙΡΑΦΗ ΓΩΝΙΑΣ	4. ΕΠΙΡΡΟΗ COVID-19	5. ΠΟΙΟΣ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΝΕΙ?
M1	<p>Τυχόν επιλογή επωνύμων: 26 χρόνια εμπειρίας, 16 σταθερότητα στο ίδιο ηηπιωνείο.</p> <p>Δυσκοιλιές ως προς τον χώρο του σχολείου (επικινδυνότητα στα σκαλιά της εισόδου, μικρές αίθουσες, περιορισμός στην ευελιξία του χώρου).</p>	ΝΑΙ	<p>Μικρός χώρος, σταθερή γωνιά, βιβλιοθήκη ΟΣΚ (σταθερή κατασκευή), τραπέζια, καρέκλες, μαθητικός πίνακας, Γωνιά γραφής-απόλυσης.</p> <p>Ανάλογα με το θέμα που προσεγγίζεται διαμορφώνεται και ο χώρος της γωνιάς (π.χ. γωνιά δεινοσαύρων, περαστικό καρδόνι). Δετιουργεί ως χώρος εργασίας στις οργανωμένες δραστηριότητες.</p> <p>Την επικεφαλύντα τα παιδιά στο ελεύθερο παιχνίδι, κοιμούνται στο ολοήμερο "ωραία γωνιάτα, καλυμμένη"</p>	<p>Ανυθουθύνεται τα υγειονομικά πρωτόκολλα και έχει αφαιρεθεί αρκετός εξοπλισμός (μαξιλάρια και βιβλία) προκειμένου να είναι ασφαλείς. Έχουν παραμείνει μόνο τα αναγκαία, ώστε να υπάρχει μια βιβλιοθήκη. Επιλέγονται αυθεντικά βιβλία (χρονόσ είνυφάλο), ώστε να απολυμάνονται και να μην φθείρονται. Δίνονται περισσότερη έμφαση στην υγεία παρά στη γνώση και τη μάθηση. Δεν λειτουργεί η δυναεατική. Δεν φέρνουν τα παιδιά δικά τους βιβλία.</p>	<p>Οργανώνεται από την ίδια και τα παιδιά συμμετέχουν στη διακόσμηση και την τοποθέτηση των βιβλίων στα ράφια.</p>
M2	<p>Συνειδητή επιλογή επωνύμων: 33 χρόνια εμπειρίας, 16 σταθερότητα στο ίδιο ηηπιωνείο.</p> <p>Δυσκοιλιές ως προς το διαφοροποιημένο, κάθε φορά, πλαίσιο της τάξης που καλείται να αντιμετωπίσει. Εκτιμά ότι είναι πιο δύσκολα από παιδιά.</p>	ΝΑΙ	<p>Δεν έγινε περιγραφή της γωνιάς.</p> <p>Ανοφορά σε κασετόφωνο που θα μπορούσε να τοποθετηθεί στη γωνιά.</p>	<p>Η ηηπιωνός προβληματοπήκε σχετικά με το αν θα λειτουργήσει η γωνιά λόγω των συνθηκών επικρατούν λόγω covid-19.</p>	<p>Η ηηπιωνός (δεν αναφέρονται οι τπόποι)</p>

Εικόνα 1: Κωδικοποίηση γενικών δεδομένων I

6. ΠΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ?	7. ΤΙ ΒΙΒΛΙΑ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ?	8. ΓΡΗΓΗΡΑ ΕΠΙΜΟΝΗ ΤΕΚΝΑ?	ΚΡΗΤΗΡΑ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗΣ περιόδου τύπου και προσορών ή άλλων κειμενικών ειδών (π.χ. λογογραφική) ΣΤΗ ΓΟΝΙΑ (μαζί με τα 7)	9. ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΓΟΝΙΑ?	10. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ?
<p>Η νηπιολογικός,</p> <p>Τα παιδιά δεν γνωρίζουν τι βιβλία υπάγουν στο σχολείο, παίρνουν όμως την πρωτοβουλία και φέρνουν όλα τους βιβλία από το σπίτι και τα αφήνουν στη βιβλιοθήκη για όσο χρόνο θέλουν.</p>	<p>Διάφορα κειμενικά είδη: λογοτεχνικά βιβλία, προσημεία, εφημερίδες, περιοδικά.</p>	<p>Θέμα, ενδιαφέροντα των παιδιών και περιόδους που διαβάζουν:</p> <p>Σύγχρη ανανεώση:</p> <p>Αρχή χρονιάς: παραμύθια με μικρό κείμενο, γοργές ταξίδες-χετίφυλλο, μικρά κείμενο-μεγάλη εικόνα</p> <p>Δεύτερο τρίμηνο: μεγαλύτερο κείμενο, προσήκη εντύπων (εφημερίδες, περιοδικά)</p> <p>Τρίτο τρίμηνο: μεγαλύτερο κείμενο, μεγαλύτερες ιστορίες</p> <p>Από το οικείο είδος (παραμύθια) ανοίγει μετά και σε άλλα κειμενικά είδη (εφημερίδες) και τέλος εξειδικεύει ανάλογα με το θέμα που προσεγγίζεται.</p>	<p>Επιλογή των παιδιών με διάφορα κειμενικά είδη</p> <p>Πρόκληση του ενδιαφέροντος: ανάληψη πληροφοριών και γνώσεων ("Πορρούν να πάρουν πληροφορίες και γνώσεις όχι μόνο από ένα βιβλίο, αλλά και από μια εφημερίδα...")</p>	<p>Σχεδόντα χώρο και χρήση του χώρου από το ολοήμερο, ελεύθερη χρημάτων για αντικατάσταση των καταστραμμένων βιβλίων λόγω φυσιολογικής φθοράς.</p>	<p>Η νηπιολογικός έχει τοποθετήσει τη βιβλιοθήκη με τέτοιο τρόπο (καρφωμένη στον τοίχο και μονίμως ανοιχτή), ώστε να εξοικονομείται χώρος στη γωνιά. Για την φθορά των βιβλίων δεν αναφέρθηκε κάποιο λόγο.</p>
<p>Η νηπιολογικός</p> <p>Τα παιδιά παίρνουν την πρωτοβουλία και φέρνουν στο βιβλίο θέλουν σχετικά με το θέμα που προσεγγίζεται.</p> <p>Συνδυασμένη διδασκαλία</p>	<p>Διάφορα κειμενικά είδη: Παραμύθια, βιβλία γνώσεων, περιοδικά, εφημερίδες, αόριστες.</p>	<p>Προεπιλεγμένες επιγραφές των παιδιών και διαφορετικά γράμματα και ανάγκες:</p> <p>Αρχή χρονιάς: βιβλία με μικρό κείμενο και περισσότερο εικόνες. Τα βιβλία αναδεικνύονται στη μέση της χρονιάς ανάλογα με το πώς θα κληθεί η γωνιά.</p>	<p>Επιλογή των παιδιών με όλα τα είδη γραφής, προφορικού και γραπτού λόγου ("είμα η γωνιά που επιτρέπει το παιδί στο να έρθει σε επαφή με όλα τα είδη της γραφής του προφορικού και του γραπτού λόγου")</p>	<p>Περιορισμένες επιλογές βιβλίων που καθορίζονται από την οικονομική κατάσταση.</p>	<p>Δεν αναφέρει λόγους</p>

Εικόνα 2: Κωδικοποίηση γενικών δεδομένων Π

ΜΗΝ.	11. Πώς συνδέεται η γνώση της βιβλιοθήκης με την εκπαίδευση;	12. ΕΙΔΟΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ	13. ΠΟΥ ΣΤΙΒΑΝΟΝ + ΓΟΝΙΑΣ		
<p>N1</p> <p>Υποδοχή οργανωμένων δραστηριοτήτων ("Ενα δίδαγμα φέρνουμε το πώς κατασκευάζεται ένα βιβλίο, τη δέσμη, Ανά το πώς θα γράφει, ο συντάκτης, ο διδάσκων, ο εκδότης, όλα αυτά. Άλλω γιναι το πώς μπορούμε να γράψουμε κι εμείς ένα βιβλίο.")</p> <p>συνομιλητική δράση/ομιλία της γλώσσας στην βιβλιοθήκη υποδοχή/βιβλιοθήκη (βιβλιοθήκη θα πιάει τα παιδιά στην ώρα της εκτέλεσης δραστηριότητας στη γλώσσα της βιβλιοθήκης") 1. Διδάσει γλώσσα βιβλιοθήκης και κοινωνικού ("Είπαμε/άκουσαμε το βιβλίο, κι ο γονιός πηγαίνει στο βιβλίο, μου το δάδεξε ή μου ή άφησε να το έχω με την άδεια μου") 2. Προγραμματισμένη project ("Μια γιορτή δολιχόμας είναι πρόγραμμα ετήσιο... γράφει μια ομάδα μαθητών, ή μισό του χρόνου ή τέσσερα μαθητές και συνομιλούνται με τον δίδα.")</p>	<p>1. Οργανωμένες δραστηριότητες</p> <p>2. Βιβλίο παιγνίδι</p> <p>3. Διαθεσιμότητα βιβλιοθήκη</p> <p>4. Project</p>	<p>Κατασκευή βιβλίου συνήκης με βίαια το θέμα που υποστηρίζεται κάθε φορά, για την προσέγγιση ενός θέματος, χρησιμοποιείται υλικό από τη γλώσσα της βιβλιοθήκης δημοσιότητα ηλεκτρονικού βιβλίου, ετήσιο ή ενοετησιακό ημερολόγιο, κοινός στόχος ή δημοσιότητα βιβλίου, τονίζεται η γλώσσα στη βιβλιοθήκη της πόλης Επιλογή συνήκης στη μαθησιακή διαδικασία, αναδεικνύει τους το ενδιαφέρον με το παιδί και τη συνήθεια επιλέγει υλικό/ημερολόγιο σχετικά με το θέμα ("παιδί με έρωτα ένα βιβλίο, είτε από υποδοχή, είτε από βιβλίο, " α.10), δραστηριότητες γραφής ("μπορούμε να κι γράψουμε κείμενα, Ο γονιός θα δώσει σε αυτή τη βιβλιοθήκη είναι οχι μόνο να δώσει, αλλά και να γράφει, είτε το ερώτημα είτε από τον γονιό να προσπαθήσει γονιός του, είτε να συνθέσει λέξεις στον μαθητικό πίνακα.")</p>	<p>Ανοικτότητα, Διαφορετική Δημοσιότητα</p> <p>Επιλογή βιβλίου</p> <p>Επιλογή ηλεκτρονικού βιβλίου</p> <p>δραστηριότητες γραφής (επιλογή συνήκης, γονιός/δραστηριότητα)</p>	<p>Το βιβλίο χρησιμοποιείται ως μέσο μάθησης, ανήθηση ημερολόγιων ("Μπορούμε να πούμε ημερολόγιο και γινόμενα"), προσέγγιση ή Αποδοχή, Π.Ε. προσοχή και κοινωνική αλληλεπίδραση ("Και η επιλογή με τον υποδοχή... το πιάει ο μαθητής και η μαμά", α.7)</p>	<p>Μεθυστικό εργαλείο</p>
<p>N2</p> <p>Υποδοχή οργανωμένων δραστηριοτήτων ("θα δημιουργήσουμε τις δικές τους ιστορίες, το δικό τους μαθησιακό, είτε διανοήσ, μια εικόνα είτε διανοήσ, κάποια λέξη, μπορεί να έχει σχέση με το θέμα που δουλεύουμε και με τη βιβλιοθήκη που έχει ο εκδότης", 1. βιβλίο υποδοχή/βιβλίο παιγνίδι ("στο βιβλίο τα διαδίδουν μόνοι τους, οπότε αναλαμβάνουν τις ερωτήσεις", 2. μπορεί στη γλώσσα της βιβλιοθήκης να δώσει και το κεντρικό, το οποίο μπορεί με αναφορές να πιάει ένα μαθησιακό να το ακολουθεί, πέρα από το να το δάδεξε, να ακολουθεί ένα μαθησιακό", 3. σύνδεση γλώσσας βιβλιοθήκης και κοινωνικού ("το πώς του πιάει βίαια είναι καινούριο βιβλίο τους και ειδικά, μακάρι φοβέται το διαδίδουμε πώς τα πιάουν οπεί, δηλαδή βίαια είναι να τα τονάζουν, διαδίδουμε τους τίτλους, το εστιασμός τους λίγες βδομάδες την εποχή του λέει "τι υψίζεις, τι φωνάζεις στη μαμά να έχει από το βιβλίο...")</p>	<p>1. Οργανωμένες δραστηριότητες</p> <p>2. Βιβλίο παιγνίδι</p> <p>3. Διαθεσιμότητα βιβλιοθήκη</p>	<p>Ποιότητα δραστηριότητας της γλώσσας, διαδίδωση ενός μαθησιακού εργαλείου να εφόσον σε επιλογή το παιδί με το βιβλίο και τον τρόπο γρήγορα και φρονιμά του Παρά το πώς δημιουργηθεί δράση/ομιλία του βιβλίου Δημοσιότητα υποδοχή, επιλέγει με αφορμή την παρουσία ημερολόγιου του βιβλίου, δραστηριότητα, καταγραφή στην πορεία του γονιού, αναφορές στο βιβλίο, αναφορές Επιλογή συνήκης στη μαθησιακή διαδικασία (επιλογή βιβλίου, ανήθηση-ερωτήσεις, κατασκευές, δραστηριότητα, παρουσίαση της βολιέας του στην πόλη με σκοπό την ανάληψη του λόγου, της φωνήσας και της έκφρασης ("Ένα με εικόνα και παιδί γονιός ένα είναι βιβλίο στη σελίδα τους, και το δραστηριότητα και στη πόλη, α.2), ("είναι στα παιδιά ένα βιβλίο, πέρα από τη βιβλιοθήκη τα βιβλία, ένα βιβλίο είναι το ενδιαφέρον στο σπίτι τους και μία επιδομά, να το διαδίδουν από το μαθησιακό με ετή την οικογένεια μαζί, οχι μόνο του, με τα αδέρφια τους, και πώς να εφόσον να με το παρουσιάζουν... με συμμαχία είναι η οικογένεια"), δραστηριότητες γραφής ("πέρα από την ανάληψη παιδιές φοβέται θα πιάει ένα μαθησιακό και τους διορθώσει και στη γραφή, δηλαδή βίαια να γράφουν κάτι ή κάτι από τους λέει έρωτα και γράφει τους τίτλους των ανασημαίων στα βιβλία), πιάουν το βιβλίο, οι πιάει, που τον γράφει και γράφουν"), μηδηνιστικά ("Μπορούμε να κώπουν και τον δημοσιογράφο... που βίαια είτε κι παρουσιάζει παρουσιάζει", α.23)</p>	<p>Ανοικτότητα-αυτήσηση</p> <p>δημοσιότητα/συνήθεια υποδοχή, κατασκευές, δραστηριότητες γραφής, δραστηριότητες υποδοχής, δραστηριότητες ανάθεσης με μαθησιακό (επιλογή γονιός)</p>	<p>Το βιβλίο μέσο μάθησης από τη δημοσιότητα για εισαγωγή σε κάποια διδακτική προσέγγιση (βίαια υποδοχή) Το βιβλίο μέσο μαθησιακού εργαλείου ("μπορεί στη γλώσσα της βιβλιοθήκης να δώσει και το παιδί να πιάει ένα μαθησιακό να το ακολουθεί") ("διαδίδουν μόνοι τους, οπότε αναλαμβάνουν τις ερωτήσεις")</p>	<p>Μεθυστικό εργαλείο</p> <p>Μέσο μαθησιακό εργαλείο</p> <p>Το βιβλίο ως μέσο εργαλείου με την υποδοχή</p>

Εικόνα 3: Κωδικοποίηση δεδομένων εκπαιδευτικής διαδικασίας ΙΙΙ

14. Η δραστηριότητα προσεχεται από;	15. ΒΗΜΕΙΑ Η ΠΡΟΤΥΠΟΝ/Α/ΣΥΜΜΕΤΩΧΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ? ΠΩΣ? (προσεγγιστικά)	16. ΣΤΟΧΑΚΩΣΙ ΗΜΗΛΙΟΤΗΤΑ ΠΑΡΑΤΕΡΩ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ Η ΠΩ ΒΕΒΗΤΗΚΗ ΕΜΠΛΟΚΗ ΣΤΗΝ ΒΕΒΗΛΕΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ?
<p>Τη νηπιαγωγό (Κωλύει δημιουργηθείτε από εμάς. Τα παιδιά συζητούν όμως στη διακόσμηση της γωνιάς και στην αποθήκευση των βιβλίων...) ή και από τα παιδιά (Τι ήρθε να εμαίς τα πήρα; έχει η συσκευασία ομοίωσή την παρομοιάζουν...;) (βούλευσαν τα παιδιά σε σχέδια, συζητήσαν και η μαμά μου μου ήταν στο να επιδείνω και να προσφέρει βοήθεια όπου μου ήρθε να... Δεν είναι εντάξει απειθαρχία, είναι στην αρχή απειθαρχία...)</p>	<p>Αμφιέρισε στην προσέχεται που ήλπινα να συζητάμε μεταξύ των παιδιών και στο να έλπινα μάλιστα παρτίβραση από τη νηπιαγωγό (βλ. παρ. 14). (Τους έβλεπα στον χώρο και μετά από μια τους...;) (Έβλεπα την αρχή απειθαρχία να τα παιδιά θα σταμάτα μαζικά, θα χυμώτα σε ομάδες, τα παιδιά να τα σταμάτα να μαζικά είναι όλοι σε θέλω...)</p>	<p>Επιμονή παιδιών: ΑΡΙΘΜΑ 1. αναγνώριση ερωτήσεων νηπιαγωγού (έαν αναφέρεται) 2. προσέχεται (ωρα) 3. η αρχική ιδέα είναι των παιδιών (ωρα) 4. ιδέες για σταδιακή ή για εξέλιξη της δραστηριότητας (νηπιαγωγός και με παιδιά)</p>
<p>Τη νηπιαγωγό ή και από τα παιδιά (Μα θέλω να καλέσουμε κάποιον να καθίσουμε να γράφουμε ένα πρόγραμμα μαζί, να θέλω να του πούμε ή μετά μπορούμε να καταγράψουμε τις ερωτήσεις που θα θέλω να του κάνομε έτσι όταν έρθει, να καταγράψουμε τη γνώμη των παιδιών και τα θέλω τους...)</p>	<p>Επιμονή παιδιών: ΑΡΙΘΜΑ 1. αναγνώριση ερωτήσεων νηπιαγωγού (ωρα, τι ήλπινα, να φαίνεται ότι μπορεί να έχει από το βιβλίο...;) 2. προσέχεται (ωρα) 3. η αρχική ιδέα είναι των παιδιών (μάλλον ωρα) 4. ιδέες για σταδιακή ή για εξέλιξη της δραστηριότητας (νηπιαγωγός και με παιδιά)</p>	<p>1. μεγαλύτερη επιμονή/βρίση οικογενειακών 2. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 3. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 4. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 5. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 6. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 7. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 8. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 9. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 10. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 11. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 12. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 13. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 14. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 15. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 16. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 17. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 18. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 19. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 20. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 21. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 22. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 23. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 24. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 25. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 26. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 27. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 28. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 29. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 30. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 31. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 32. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 33. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 34. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 35. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 36. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 37. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 38. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 39. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 40. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 41. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 42. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 43. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 44. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 45. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 46. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 47. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 48. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 49. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 50. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 51. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 52. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 53. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 54. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 55. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 56. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 57. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 58. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 59. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 60. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 61. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 62. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 63. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 64. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 65. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 66. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 67. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 68. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 69. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 70. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 71. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 72. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 73. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 74. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 75. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 76. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 77. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 78. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 79. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 80. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 81. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 82. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 83. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 84. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 85. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 86. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 87. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 88. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 89. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 90. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 91. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 92. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 93. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 94. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 95. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 96. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 97. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 98. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 99. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς) 100. Προσεγγισμοί φωνη αφομοίωσης της γωνιάς (από γωνιάς)</p>

Εικόνα 4: Κωδικοποίηση δεδομένων εκπαιδευτικής διαδικασίας IV